RADU TEODORESCU

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN EVLAVIA ŞI LEGENDELE POPULARE CREŞTIN ORTODOXE ROMÂNEŞTI

Cugir 2025

CUPRINS

Introducere
1. Sfântul Arhanghel Mihail în predicile româneşti
2. Sfântul Arhanghel Mihail în folclorul românesc
3. Tâlcul şi ingeniozitatea legendelor româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail
4. Sfântul Arhanghel Mihail în iconografia românească
5. Moştenirea bizantină a evlaviei populare româneşti faţă de Sfântul Arhanghel Mihail
6. Rugăciuni româneşti către Sfântul Arhanghel Mihail sau despre faptul că românul a găsit din totdeauna un prieten bun în Sfântul Arhanghel Mihail

Concluzii

INTRODUCERE

În fiecare an pe data de 8 noiembrie noi creştinii ortodocşi sărbătorim pe Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil. Prin urmare această sărbătoare este una tradiţională în creştinismul ortodox şi este bine să ne dăm seama că ea este una care de fapt are loc datorită lumii bizantine. Pentru prima dată Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil au început să fie sărbătoriţi în Bizanţul secolului al V-lea. La început a fost vorba numai de prăznuirea unei biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail la termele lui Arcadie din Constantinopol. Aşa se face că în vechile sinaxare ei bine sărbătoarea de pe 8 noiembrie era închinată numai Sfântului Arhanghel Mihail. Cu timpul a fost adăugat şi Sfântul Arhanghel Gavriil. În zilele noastre ei bine pe date de 8 noiembrie de fapt îi prăznuim pe toţii sfinţii îngeri.[1]

Această carte este una care îşi propune un deziderat îndrăzneţ. Este o încercare de a ne lua timpul să vedem cum este privit şi văzut Sfântul Arhanghel Mihail în evlavia şi legendele populare româneşti. Aceasta fiindcă este bine să ştim că sunt mai multe relatări populare din spaţiul românesc care îl abordează pe Sfântul Arhanghel Mihail. Ei bine este clar că evlavia faţă de Sfântului Arhanghel Mihail este una care este vie în tot spaţiul creştin ortodox. În această carte vom încerca să avem o privire de ansamblu despre cum a fost perceput Sfântul Arhanghel Mihail de-a lungul timpului. Aceasta fiindcă sunt mai multe legende şi poveşti populare româneşti care îl au în centrul lor pe Sfântul Arhanghel Mihail.

Prin urmare cine este Sfântul Arhanghel Mihai? Ridicăm această întrebare pentru cei care nu sunt cumva "iniţiaţi" în cultul creştin ortodox al Sfântului Arhanghel Mihail. În spaţiul românesc din ultimii ani au fost scrise două cărţi de mare valoare despre Sfântul Arhanghel Mihail:

1. Împăratul înaripat. Cultul Sfântului Arhanghel Mihail în lumea bizantină[2]
2. şi Arhanghelul Mihail şi istoria apariţiilor sale călăuzitoare.[3]

Trebuie să mai spunem că autorul acestei cărţi a mai scris 2 cărţi despre Sfântul Arhanghelul Mihail:

1. Arhanghelul Mihail în cultul ortodox[4]
2. şi Sfântul Arhanghel Mihail modelul, prietenul şi ajutorul nostru.[5]

"Numele său înseamnă, în traducere românească, Cel care este asemenea lui DUMNEZEU. Atât în unele texte biblice cât şi în cele care le sunt posterioare lor, Arhanghelul Mihail este considerat a fi cel mai important dintre toţi Arhanghelii. Acest aspect este menţionat atât în tradiţia creştină cât şi în cea ebraică şi islamică. Fiind un protector divin prin excelenţă, Arhanghelul Mihail este apelat adeseori de Biserică şi de comunitatea creştină ca să apere de rău. Nu este deloc întâmplător că în Apocalipsa lui Ioan, Arhanghelul Mihail împreună cu îngerii săi, sunt descrişi ca fiind în luptă cu balaurul (forţa satanică) şi cu demonii (îngerii decăzuţi) care sunt subordonaţi acestuia, iar deznodământul acestei lupte este că acest balaur al abisurilor infernale a fost azvârlit sub pământ împreună cu îngerii întunericului (demonii) care-l slujeau. Tocmai din această cauză, Arhanghelul Mihail este reprezentat cel mai adesea în iconografia creştină luptându-şi şi biruind un balaur. El este atunci înarmat cu o lance sau cu o sabie, amândouă fiind în realitate simboluri ale discernământului spiritual care învinge până la urmă orice rău."[6]

Prin urmare avem aici în mare principalele informaţii despre Sfântul Arhanghel Mihail. Evident că receptarea acestor informaţii angelologice şi teologice vom vedea că a avut un tâlc propriu în evlavia populară românească. Aceasta fiindcă este bine să ştim că de cele mai multe ori creştinii ortodocşi simpli nu înţeleg prea mult marile noţiuni de teologie sau angelologie. Aşa se face că s-au născut mai multe legende şi poveşti sau basme care au fost inspirate din viaţa Sfântului Arhanghel Mihail.

„Testamentul lui Avraam, lucrare care datează din secolul al II-lea D.C. îl prezintă pe Arhanghelul Mihail ca fiind atât de apropiat de DUMNEZEU încât, prin intervenţia sa în fata lui DUMNEZEU, el poate chiar să salveze sufletele din infernuri şi să le ghideze către ceruri (sferele tainice superioare ale manifestării). Întocmai ca si zeul egiptean ANUBIS care patrona toate riturile funerare precum şi procedeele de proiecţie conştientă în lumile astrale,

---

[1] https://renasterea.ro/astazi-ii-sarbatorim-pe-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-traditii-si-obiceiuri-din-batrani/ (accesat pe 02.07.2025).

[2] Ovidiu Victor Olar, *Împăratul înaripat. Cultul arhanghelului Mihail în lumea bizantină* (Bucureşti, 2004).

[3] Cezar Ivan Coliţă, *Arhanghelul Mihail şi istoria apariţiilor sale călăuzitoare* (Bucureşti, 2021).

[4] Radu Teodorescu, *Arhanghelul Mihail în cultul ortodox* (Cugir, 2008).

[5] Radu Teodorescu, *Sfântul Arhanghel Mihail modelul, prietenul şi ajutorul nostru* (Cugir, 2019).

[6] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).

Arhanghelul Mihail este de asemenea însărcinat cu cântărirea faptelor bune şi a faptelor rele ale sufletului care tocmai a părăsit definitiv corpul fizic. HERMES, care este judecătorul tradiţional al sufletelor celor defuncţi, în tradiţia greacă (el fiind în această direcţie identic cu zeul MERCUR din tradiţia română) este adesea identificat cu ANUBIS iar şerpii care sunt încolăciţi pe caduceul său tradiţional îl fac să prezinte unele asemănări cu Arhanghelul Mihail şi cu balaurul pe care el îl învinge. De altfel, este demn de reţinut că în ezoterismul yoghin şi tantric, înfrângerea balaurului reprezintă în realitate atingerea fazei de control perfect asupra potenţialului creator (sexual). De altfel, nu este deloc întâmplător că balaurul care e învins de Arhanghelul Mihail este reprezentat cel mai adesea având aripi, iar acesta (balaurul cu aripi) este un bine-cunoscut simbol alchimic şi tantric, care semnifică un control perfect, atât asupra tentaţiilor, cât şi asupra forţelor inferioare, ce sunt imediat sublimate (aceasta este semnificaţia ascunsă a aripilor) în aspecte angelice şi dumnezeieşti; în felul acesta, natura inferioară a şarpelui este sublimată şi transformată în natura superioară a păsării (porumbelul sau vulturul)."[7]

Avem mai sus o interpretare mai elaborată a persoanei Sfântului Arhanghel Mihail care evident că este mai greu de înţeles pentru creştinul ortodox simplu dar totuşi trebuie să ştim că nu este imposibil de asimilat. Ca popor creştin ortodox se poate vedea că sunt mai multe asemănări dintre cultul ortodox al Sfântului Arhanghel Mihail şi cel al lumii bizantine fiindcă după cum am spus acest cult a ieşit din Bizanţ. Nu înseamnă că tot cultul Sfântului Arhanghel Mihail se reduce numai la Bizanţ. Popoarele ortodoxe au o istorie lungă a evlaviei faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.

„Arhanghelul Mihail (lat. Sanctus Michael Angelus; fr. Monseigneur Saint Michel; it. San Michele, Sammichele) este cel pe care Dumnezeu l-a însărcinat să-i alunge din rai pe Satana şi pe ceilalţi îngeri răzvrătiţi. Sarcina lui acum este dublă: cea de sfânt protector al Bisericii pe Pământ şi de Stăpân al sufletelor morţilor. El hotărăşte, în funcţie de meritele lor, ca cei buni să meargă la Dumnezeu, iar cei răi si ticăloşi, în iad. Se crede că Arhanghelul Mihail i-a apărut la Hangar (Geneza XXI.17) lui Avraam pentru a-i interzice sacrificarea lui Isaac (Geneza XXII.11); tot el este acela care i-a adus pe ciumaţi în Egipt, i-a condus pe israeliţi în timpul călătoriei lor, s-a luptat cu Satana pentru trupul lui Moise (Iudei 5), a înlocuit blestemele din gura lui Balama cu binecuvântări (Num. XXII, 35), a fost cu Iosub la Erich (Jos. V.13), i-a apărut lui Gideon (Jud. VI.11), a adus molima în Israel (2 Sam. XXIV.16), a distrus armata asiriană (2 Corn. XXXII.21), i-a eliberat pe cei trei evrei credincioşi din cuptorul fierbinte (Daniel III, 25) şi l-a trimis pe Habakkuk să-l hrănească pe Daniel în adăpostul leului (Clopotul şi dragonul, 32). Tot învăţătura Bisericii ne arată că Sfântul Arhanghel Mihail este cel care l-a scos pe Sfântul Apostol Petru din închisoare şi l-a pedepsit pe Irod (care primise cu încântare lauda exagerată a poporului, ce îi spunea ca ar fi vorbit cu glas de înger)."[8]

Din citatul de mai sus se poate spune că avem o imagine de ansamblu a Sfântului Arhanghel Mihail din referinţele biblice. Aceasta fiindcă el apare de mai multe ori în Biblie fără să i se spună numele. Este evident că Sfântul Arhanghel Mihail este în centrul de interes al spiritualităţii creştin ortodoxe româneşti. Aceasta fiindcă el este unul care s-a arătat de mai multe ori în vieţile sfinţilor şi este posibil ca el să fi apărut şi unor sfinţi creştin ortodocşi români. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că nu toate apariţiile Sfântului Arhanghel Mihail au fost consemnate.

Este bine să ştim că evlavia populară poate lua mai multe forme cumva neconforme şi cumva exuberante. Trebuie să mergem dincolo de aparenţele la mai multe dintre legendele şi povestirile populare româneşti. Aceasta fiindcă este bine să fim mult mai perceptivi cu modul în care se manifestă evlavia populară.[9]

„Descris uneori ca deţinând cheile Cerului (Paradisului), Arhanghelul Mihail, este numit Prinţul Luminii, într-unul dintre manuscrisele de la Marea Moartă, intitulat Lupta Fiilor Luminii împotriva Fiilor întunericului, şi el este conducătorul îngerilor de lumină în lupta împotriva demonilor (îngerilor întunericului), aceştia din urma fiind conduşi de demonul Belial, identificat de regulă cu Satana (care este denumit şi Principiul Întunericului). În tradiţia islamică, Arhanghelul Mihail (numit Mikail), este înfăţişat având aripi verzi, din topaz, şi fiind acoperit din cap până în picioare cu fire de păr aurii, fiecare fir având un milion de faţete (feţe), iar fiecare dintre aceste feţe implorând într-o limbă diferită iertarea divină pentru faptele rele ale celor credincioşi. Ghid divin al sufletelor umane, pe care le conduce către lumina eternă, Arhanghelul Mihail este prin excelenţă eroul luptător al lui Dumnezeu. Prin urmare, ajutorul său necondiţionat este primit instantaneu de toţi cei care luptă plini de eroism şi cu curaj împotriva râului (atât cel exterior,

[7] Idem.

[8] Ibidem.

[9] A se vedea Radu Teodorescu, *Evlavia în creştinismul ortodox* (Cugir, 2016).

cât şi cel interior, din fiinţa lor). Modalitatea optimă de a-i atrage spontan sprijinul şi ghidarea este calea luptătorului curajos sau a eroului spiritual, VIRA. Reciproca este, de asemenea adevărată, în sensul că apelarea constantă şi plină de dăruire a Arhanghelului Mihail dezvoltă extraordinar de mult în cel sau în cea care îl invoca astfel, starea de erou spiritual (VIRA)."[10]

Se poate spune că poporul român creştin ortodox practicant a ajuns să îşi împroprieze acest cult al Sfântului Arhanghel Mihail şi să îl dezvolte de-a lungul timpului. Acest lucru a ajuns să fie făcut prin rugăciuni, iconografie sau legende populare despre care vom vorbii în această carte. Este bine să ştim că sunt mai multe popoare creştine care au cultul Sfântului Arhanghel Mihail.[11] Totuşi lor le lipseşte un lucru fundamental: ortodoxia cultului Sfântului Arhanghel Mihail.

Doi teologi creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Ştii ce mă interesează acum?
- Nu.
- Evlavia populară.
- În ce sens?
- Am observat la noi la români sunt mai multe legende populare despre Sfântul Mihail.
- Şi?
- Unele sunt extrem de profunde deşi sunt mai mult sub forma unor poveşti naive.
- În ce sens?
- O să îţi spun.
- Te rog.
- Am găsit zilele acestea o legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail.
- Şi ce spune ea?
- Pare naivă dar conţine mult adevăr.
- Te ascult.
- Depărtându-ne puţin de vorbele din bătrâni, ajungem la legenda în care se spune că Mihail era un om simplu, căsătorit cu o preafrumoasă fată pe nume Stâncuţa.
- Mi se pare necredibil.
- De ce?
- Îngerii nu se căsătoresc.
- Ai răbdare.
- De ce?
- Vei afla dacă asculţi toată povestea.
- Bine.
- Deci după nuntă, această fată a devenit o femeie rea şi foarte aprigă la mânie, o adevărată scorpie care sărea repede la ceartă şi chiar l-ar fi lăsat pe sărmanul om fără un ochi.
- Urât.
- Aşa este.
- Şi?
- Pentru chinurile îndurate de Mihail alături de femeia lui, Dumnezeu l-ar fi răsplătit, făcându-l sfânt.[12]
- Înţeleg.
- Ai prins tâlcul legendei?
- Nu.
- O să ţi-l spun.
- Te rog.

[10] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).
[11] A se vedea Richard F. Johnson, *Saint Michael the Archangel in Medieval legend* (Boydell Press, 2005).
[12] https://www.cuvantul-liber.ro/328004/legendele-sfantului-arhanghel-mihail/ (accesat pe 02.07.2025).

- Morala poveştii este că evlavia populară a încercat să îl umanizeze pe Sfântul Arhanghel Mihail.
- Cum?
- Omul simplu a avut nevoie să se raporteze cumva în proprii lui termeni la ceea ce a avut loc în ceruri când a izbucnit conflictul dintre Sfântul Arhanghel Mihail şi demoni.
- Adică?
- La fel ca într-o casnice eşuată lucrurile au decurs bine în cer până la un anumit punct.
- Momentul în care diavolul s-a voit Dumnezeu?
- Da.
- Acesta a fost ca un divorţ?
- Da.
- Înţeleg unde vrei să ajungi.
- Mă bucur.
- Şi în cele din urmă divorţul a avut loc?
- Da.
- Diavolul a fost scos din ceruri?
- Da.
- Pare logic cumva.
- Trebuie să ştii că evlavia oamenilor simplii trebuie să fie bine înţeleasă.
- În ce sens?
- Există o poveste adevărată care spune că un preot ortodox care a ieşit de pe băncile facultăţii de teologie a venit plin de avânt să le predice noilor lui enoriaşi.
- Şi?
- Le-a ţinut o predică sofisticată cu toţi termenii teologici pe care i-a învăţat la teologie.
- Îmi dau seama.
- La finalul predicii a venit la el o femeie bătrână simplă care i-a spus aşa.
- Ce?
- Părinte aţi predicat foarte frumos dar să ştiţi că nu am înţeles nimic.
- Hahaha.
- Da este amuzant.
- Deci oamenii au înţeleg că atmosfera din rai înainte de căderea diavolului a fost asemenea unei iubiri fericite?
- Da.
- Şi mai apoi lucrurile s-au stricat?
- Da.
- Pare logic.
- Este.
- Oamenii simplii au modul lor de a explica marile adevăruri teologice.
- Nu toţi pot să fie mari teologi.
- Aşa este.
- Deci trebuie să reducem cumva lucrurile şi să nu fim maximalişti.
- Aşa este.
- Mă bucur că eşti de acord.
- Chiar nu ştiam de această legendă populară cu Sfântul Arhanghel Mihail.
- Am aflat-o şi eu recent.
- Foarte bine că mi-ai spus-o.
- Este plină de tâlc.
- Aşa este.

Ceea ce mai puţină lume înţelege este faptul că nu numai Biserica Creştin Ortodoxă vorbeşte despre Sfântul Arhanghel Mihail. Islamicii, catolicii şi anglicanii cu toţii îl recunosc pe Sfântul Arhanghel Mihail. Mai nou în presa americană a apărut o mărturie despre Sfântul Arhanghel Mihail care şi-a făcut simţită prezenţa într-un exorcism al unui preot catolic. Este posibil acest lucru? Trebuie să ne aducem aminte de ce a spus Iisus când i s-a raportat de un apostol că a putut vedea pe unul care scotea demoni în numele lui Iisus dar nu umbla cu sfinţii apostoli. Şi ce i-a spus Iisus? "Nu-l opriţi; căci cine nu este împotriva voastră este pentru voi" (Luca 9, 50).

„Conform jurnalului părintelui Raymond Bishop, un iezuit de la Universitatea St. Louis, simpla menţionare a numelui Sfântului Mihail a cauzat răni pe trupul unui băiat de 13 ani în timpul unei exorcizări. Aproape de finalul exorcizării, băiatul a avut o viziune cu diavolul şi zece ajutoare de-ale sale în lupta cu Sfântul Mihail. La un moment dat, îngerul i-a zâmbit băiatului şi a rostit "Dominus". Puţin după aceea, băiatul a început să strige: "Satan! Satan! Eu sunt Mihail şi îţi ordon, Satan, ţie şi spiritelor rele să părăsiţi acest trup în numele Domnului, acum. Acum! ACUM!". Jurnalul părintelui Bishop a fost folosit de William Peter Blatty ca fundament al cărţii sale "Exorcistul", şi mai târziu, de Thomas B. Allen, in 1993, in "Posedaţii: Adevărata poveste a exorcismului".”[13]

CAPITOLUL 1

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN PREDICILE ROMÂNEŞTI

În tradiţ ia creş tin ortodoxă românească ş tim că predica este nu numai un cuvânt de învăţ ătură pe care preotul îl adresează enoriaş ilor lui ci la fel de bine ş i o metodă de a lăuda pe Dumnezeu, pe Maica Domnului, pe sfinţ ii îngeri sau pe restul sfinţ ilor. În acest sens pe data de 8 noiembrie ş tim că în fiecare am sărbătorim pe sfinţ ii arhangheli Mihail ş i Gavriil.

Ei bine în tradiţ ia creş tin ortodoxă românească se ţ in multe predici în cinstea acestor doi mari arhangheli. În această carte vom vorbii mai mult despre predicile ţ inute în tradiţ ia creş tin ortodoxă română în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail.

Sfântul Ilie Clipa a ţ inut ş i el mai multe predici cu privire la Sfinţ ii Arhangheli. Iată ce spunea el despre Sfântul Arhanghel Mihail: "Mihail, ce se tâlcuieşte „puterea lui Dumnezeu", este voievodul oştilor cereşti şi cel dintâi din ceata Sfinţilor Arhangheli. El poartă sabie de foc şi are slujba de a păzi legea lui Dumnezeu şi de a birui puterea vrăjmaşilor. Când Lucifer a greşit în cer şi au început a cădea mulţime de îngeri, atunci toate puterile cereşti tul-burându-se, a stat Arhanghelul Mihail în mijloc şi a strigat: Să luăm aminte! Din clipa aceea a încetat căderea îngerilor, căci toţi luând aminte de glasul lui şi la greşeala îngerilor răi, au căzut înaintea slavei lui Dumnezeu, preamărind numele Lui. Tot Mihail s-a certat cu diavolul în pustiul Arabiei pentru trupul lui Moise, zicând: Certe-le pe tine Domnul! (Iuda 1, 9). De asemenea, el a însoţit pe poporul ales din Egipt în pământul făgăduinţei. El a adus cele zece pedepse peste poporul cel împietrit al lui Faraon. El s-a arătat păzitor oştilor lui Isus Navi, căruia i-a zis: Eu sunt Voievodul oştilor Domnului şi acum am venit (Iosub 5, 14).”[14]

Ceea ce trebuie să fim conştienţi este că mai toţi duhovnicii români au ţinut predici despre Sfântul Arhanghel Mihail. Ele au ajuns să fie grupate mai recent sit în mai multe volume care sunt cu adevărat o mare mângâiere pentru creştinii ortodocşi autentici şi care sunt iubitori de Hristos.[15]

Un alt sfânt român de la care avem predici scrise despre Sfântul Arhanghel Mihail este Sfântul Sofian Boghiu care a fost recent canonizat de Biserica Ortodoxă Română. Prin urmare ca să ne facem o idee despre ceea ce credea Sfântul Sofian despre Sfântul Arhanghel Mihail vom da un citat dintr-o predică de-a sa: "vreau să vă spun două-trei lucruri despre aceşti sfinţi arhangheli, despre cerul care este plin de arhangheli şi de îngeri.

Cei doi arhangheli, Mihail si Gavriil, de-a lungul istoriei neamului omenesc, s-au arătat de multe ori în viaţa oamenilor. Sfântul arhanghel Mihail: prima dată când se ştie despre el, era momentul înfăţisat din această icoană, adică atunci când puterile răului, acelui Lucifer care a fost îngerul luminii, mai marele îngerilor din ceruri, i-a venit un gând

[13] https://angelinspir.ro/arhanghelul-mihail-in-diverse-traditii-religioase-278.html (accesat pe 02.07.2025).

[14] Sfântul Ilie Cleopa Predică la Sfinţii arhangheli https://doxologia.ro/predica-la-soborul-sfintilor-arhangheli-mihail-gavriil-al-tuturor-cerestilor-puteri-pr-cleopa-ilie (accesat pe 03.07.2025).

[15] A se vedea în acest sens *Cele mai frumoase predici: Sfinții arhangheli Mihail și Gavriil* (Editura Lumea Credinței, 2018).

vrăjmaş în inima lui, un gând trufaş: să se înalţe, să-şi pună scaunul mai presus de scaunul lui Dumnezeu. Ce gând viclean şi rău! Şi în clipa aceea s-a prăbuşit.

Şi a apărut Sfântul arhanghel Mihail care a strigat din înăltimile cerului: "Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!" - cuvinte rostite în mijlocul Sfintei Liturghii. El strigă aici, în centrul acestei icoane şi în jurul lui sunt cetele celorlalţi arhangheli.

De atunci, de-a lungul istoriei neamului omenesc, Sfântul Arhanghel Mihail, socotit, cum e cu adevărat, îngerul dreptăţii sau al legii dumnezeieşti, s-a arătat de foarte multe ori, în Vechiul Testament şi în Noul Testament. Intervine în fata oştirilor duşmanilor, apărând pe cei care cereau lui Dumnezeu ajutor. Sunt multe cazuri de intervenţii în Vechiul Testament. În Noul Testament, arhanghelul Mihail apare la Învierea Domnului şi el ridică piatra de pe uşa mormântului. Şi după aceea continuă să se arate şi să vestească oamenilor voile lui Dumnezeu."[16]

Este evident că aici se poate vedea profunzimea de gândire teologică a Sfântului Sofia Boghiu care a fost cu adevărat un om cu viaţă aleasă aceasta nu numai fiindcă a făcut închisoare în temniţele sovietice. Este de amintit aici apartenenţa de neam a Sfântului Sofian cu poporul român fiindcă el a fost originar din Basarabia. Ştim că Barsabia a fost ruptă de Rusia şi adăugată Imperiului Sovietic. Ei bine Sfântul Sofian nu se va mai întoarce în pământul său natal se va rămâne în România. Acest lucru evident că nu are mai nimic cu Sfântul Arhanghel Mihail dar trebuie să stima că poporul român a suferit o mare nedreptate prin ceea ce au făcut ruşii cu Basarabia rupând-o de la patria mamă.

Un alt teolog creştin ortodox care s-a afirmat mai recent vorbeşte şi el într-o predică de-a sa despre Sfântul Arhanghel Mihail părintele Vasile Gordon de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureştii: "cercetând Scriptura şi Tradiţia aflăm, astfel, că Arhanghelul Mihail a fost rânduit de Dumnezeu, alături de heruvimi, să păzească intrarea în Rai, cu o sabie de foc, după căderea în păcat a protopărinţilor noştri; Apocalipsa îl înfăţişează, în cap. 12, ca pe un conducător al oştilor îngereşti, care îl alungă din cer pe „balaurul cel mare", adică pe Diavolul; după Tradiţie, Mihail a luat atitudine atunci când o parte din îngeri, în frunte cu Lucifer, s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, vrând să-i ia locul. „Mi-ha-il?", adică „Cine este ca Dumnezeu?" - a întrebat atunci arhanghelul, de aici trăgându-i-se numele.

În viziunile profetului Daniel, Mihail are misiunea de a-l ocroti şi de a purta de grijă poporului Israel, (Daniel, 12, 13, 21). Din aceste mărturii înţelegem, aşadar, că Mihail reprezintă dreptatea divină şi pedeapsa păcatului, ca înger păzitor al poporului ales."[17]

Se poate vedea aici că mai toţi teologii creştin ortodocşi sunt unii care ţin mai mult la Sfântul Arhanghel Mihail ca la o speranţă în fata diavolului. Fără de Sfântul Arhanghel Mihail, Iisus, Maica Domnului şi sfinţi am fi cu adevărat una care am fi devoraţi din prima de draci.

De fapt trebuie să spunem că mai toate predicile româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail accentuează capacitatea lui de a ne scoate din puterea şi din stăpânea demonilor.

Iată ce spunea în acest sens părintele Liviu Alexandrescu într-o predică de-a sa despre Sfântul Arhanghel Mihail: „Arhanghelul Mihail este numit„ puterea Lui Dumnezeu" şi are slujba de a păzi legea Lui Dumnezeu şi de a birui puterea vrăşmaşilor. După ce Lucifer, cu ascultătorii săi, a „căzut ca un fulger din cer", a devenit din arhanghel luminat, satana întunecat. Arhanghelul Mihail a strâns oştile cereşti şi le-a zis:„ să stăm bine şi sa luam aminte, noi cei ce suntem zidiţi ". Aceasta este prima adunare a îngerilor. Tot Îngerul Mihail este alături de Lot, din cetatea Sodomei şi Gomorei, ferindu-l de pieirea cea prin foc şi pucioasa şi conduce poporul evreu la Tara Făgăduinţei, în numele lui Dumnezeu. La sfârşitul lumii va suna din trâmbiţa pentru Judecata de apoi şi cu sabia de foc a dreptăţii va despărţi într-o clipă pe drepţi de păcătoşi."[18]

Se poate vedea aici că în predica părintelui Liviu Alexandrescu ei bine el se referă la implicaţiile eshatologice ale Sfântului Arhanghel Mihail. Aceasta fiindcă este adevărat că sfinţii îngeri sunt cu toţii unii care se vor arăta la sfârşitul lumii după cum ne spune mai toată teologia creştin ortodoxă.

---

[16] Sfântul Sofian Boghiu, Predică la Sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil https://www.resurse-ortodoxe.ro/predica-la-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil_text (accesat pe 03.07.2025).

[17] Preot Vasile Gordon Predică la Sfinţii Arhangheli Mihail Şi Gavriil https://doxologia.ro/panegiric-la-soborul-sfintilor-arhangheli-mihail-gavriil-al-tuturor-cerestilor-puteri-pr-vasile (accesat pe 03.07.2025).

[18] Preot Liviu Alexandrescu https://bunavestire.ca/wp-content/uploads/2015/08/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil.pdf (accesat pe 03.07.2025).

Aceasta fiindcă se poate vedea nu numai din Biblie ci şi din tradiţia creştin ortodoxă că interacţiunea Sfântului Arhanghel Mihail cu omul este una lungă. Ea poate pleacă de la faptul că el a fost în vechime arhanghelul protector al poporului ales Israel.

Într-o predică de-a sa părintele Ion Căciuleau spunea despre Sfântul Arhanghel Mihail: "Sfânta Scriptură şi cărţile bisericeşti ne spun că toţi îngerii au fost la începutul existenţei lor, fiinţe bune. Atât Lucifer cât şi Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil au fost îngerii lumii şi au avut în ierarhia cerească, o înaltă şi vrednică misiune. Fiecare din ei a fost înzestrat cu calităţi superioare şi a primit de la Dumnezeu stăpânire peste o mare mulţime de îngeri. Fiecare era căpetenie de cete îngereşti şi avea o misiune sfântă în fata lui Dumnezeu.

Dar ce se întâmplă însă? În mintea lui Lucifer încolţeşte păcatul mândriei şi al urii faţă de Dumnezeu sit-l îndeamnă să tindă la detronarea Stăpânului său de pe scaunul măririi se să se aşeze el pe acest scaun.

Mândria îl îndeamnă la revoltă, iar pentru a fi mai sigur de reuşită, ademeneşte de partea sa se pe mulţi dintre îngerii din ceata sa. Astfel, în loc să fie recunoscător pentru darurile cu care l-a înzestrat Dumnezeu, el ia atitudine duşmănoasă faţă de Părintele ceresc, se revoltă împotriva Lui se vrea să-L detroneze.

Dorinţa şi mândria lui s-au dovedind însă deşarte, căci revolta lui a fost înăbuşită în mod fulgerător, iar el şi adepţii lui au fost izgoniţi de Dumnezeu, din împărăţia luminii şi „legându-i cu legăturile întunericului în iad, i-a dat să fie păziţi spre judecată" (Petru 2, 4).

Sfântul Arhanghel Mihail, care avea şi el în subordine o mulţime de îngeri, văzând răzvrătirea lui Lucifer, a convocat soborul cetelor îngereşti, cu care prilej dezaprobă atitudinea lui Lucifer, îndeamnă îngerii la credinţă, dragoste şi supunere faţă de Dumnezeu.

Pentru această atitudine, Sfântul Arhanghel Mihail, cel „de-a pururea lăudat", cum este numit în acatist, păzitorul legii, cu sabia sa de foc străjuieşte uşa unde se aduc jertfele la altar. Stă maiestos, aşa cum a stat cândva şi a păzit intrarea în paradis, aşa cum a oprit căderea îngerilor răi, mai înainte de zidirea lumii văzute şi când cu sabia de foc în mâini, a strigat: „Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru?"."

El este numit înger al legii şi al dreptăţii, înger al justiţiei şi al judecăţii. El primeşte rolul de apărător al oamenilor de cel viclean. El are sabia de foc ca să apere pe cei slabi şi să pedepsească pe cei nelegiuiţi."[19]

Este evident că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care este cât se poate preocupat cu problema dreptăţi. Aceasta fiindcă el a fost conştient că ceea ce a voit diavolul nu era drept. Diavolul a fost creat de Dumnezeu ca înger de lumină şi era poate unul dintre cei mai măriţi şi slăviţi îngeri din rai. Diavolul a început să fie nemulţumit cu stadiul să privilegiat şi a voit mult mai mult. De ce să nu fie el chiar Dumnezeu. Biblia prin sfinţii proroci Isaia şi Iezechil ne explică cum a avut loc acest proces. De fapt se poate vedea că *sindromul de a fi veşnic nemulţumit cu ceea ce ai şi cu ceea ce eşti* este larg răspândit în lumea noastră. Satan în loc să preţuiască ceea ce a voit a tânjit să fie el chiar Dumnezeu.

Am putut vedea că această acţiune a exercitat un răspuns imediat şi prompt din partea Sfântului Arhanghel Mihail care în urma unui război ceresc – după cum ne spune Sfântul Ioan Teologul în Apocalipsa sa – a ajuns să în scoată de diavol din cer. Mai toate predicile romaneşti pe această temă ne spune că aceste lucruri au avut cu mult mai înainte de timpul istoric al omului şi umanităţii.

Părintele Ioan Cârciuleanu continua în predica lui: "el sprijină pe cel de jos ca prin virtute să ajungă sus la Dumnezeu. Sfântul Mihail ne ajută şi se roagă alături de noi în toate împrejurările când apelăm la dânsul. A fost crainicul şi mesagerul în toată desfăşurarea istorică a Vechiului Testament când poporul ales se afla în greutăţi şi cerea ajutorul lui Dumnezeu.

"El este numit înger al legii şi al dreptăţi, înger al justiţiei şi al judecăţii. El primeşte rolul de apărător al oamenilor de cel viclean. El are sabia de foc ca să apere pe cei slabi şi să pedepsească pe cei nelegiuiţi.

El sprijină pe cel de jos ca prin virtute să ajungă sus la Dumnezeu. Sfântul Mihail ne ajută şi se roagă alături de noi în toate împrejurările când apelăm la dânsul. A fost crainicul şi mesagerul în toată desfăşurarea istorică a Vechiului Testament când poporul ales se afla în greutăţi şi cerea ajutorul lui Dumnezeu."[20]

---

[19] Preot Ion Cârciuleanu https://doxologia.ro/predica-la-soborul-sfintilor-arhangheli-mihail-gavriil-al-tuturor-cerestilor-puteri-pr-ion (accesat pe 03.07.2025).

[20] Idem.

Ca unul care s-a confruntat cu marea greutate de a în scoate pe diavol din rai ei bine trebuie să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care ne poate înţelegi şi pe noi oameni când ne confruntăm cu probleme şi greutăţi. Iată de ce în ortodoxia sunt mai multe rugăciuni de cere de ajutor faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.

Iată ce spunea despre conflictul dintre îngerul păzitor şi demonul care stă cu noi părintele Dumitru I. Bodale: „într-o carte veche se păstrează o imagine cu un om care avea o inimă mare, întinsă peste tot pieptul. Pe umărul drept al acelui om era aşezat îngerul păzitor, sub chipul unui tânăr frumos, cu privirea blândă şi plină de iubire. Pe umărul stâng stătea un tânăr cu chipul urât, cu privirea tulbure şi încruntată, plină de răutate şi de viclenie; era îngerul satanei. Cât timp acest om a ascultat de îngerul păzitor, faţa lui a fost frumoasă şi plină de strălucire cerească; inima lui era albă ca o basma, pe care nu se întipărise niciun fel de pată, niciun fel de murdărie. Bucurie mare era pe faţa îngerului păzitor şi a omului. Dar, a venit ceasul rău. Îngerul diavolului, cu uneltirile lui viclene şi amăgitoare, a reuşit să deştepte în inima omului dorinţe spre plăceri vinovate, spre pofte rele, potrivnice voii lui Dumnezeu. Au început a se zămisli în inima acestui om, precum zice Domnul Hristos: «gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări, furtişaguri, mărturii mincinoase, hule». A consimţit, de bună voie, să săvârşească din ele. Atunci faţa lui a început să se întunece, ochii lui au devenit fioroşi şi, în inima curată, au început să intre, să se aşeze triumfătoare, cele şapte păcate de moarte, în frunte cu mândria. Îngerul păzitor l-a părăsit şi pe inima lui a pus stăpânire îngerul satanei.“[21]

Doi antropologi creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Ca să înţelegi mai bine poporul român trebuie să ajungi să îi cunoşti legendele.
- Miturile?
- Nu miturile?
- Nu.
- Legenda nu este tot un mit?
- Nu.
- De ce?
- Einstein a fost o legendă şi Zeus un mit.
- A înțeleg la ce te referi.
- Mă bucur.
- Şi ce este cu legendele românilor.
- Am auzit în aceste zile de o legendă românească despre Sfântul Arhanghel Mihail.
- Şi este adevărată?
- Legendele pleacă de la adevăr.
- În ce sens?
- Stai să asculţi legenda.
- Bine spune.
- O altă legendă spune că Sfântul Arhanghel Mihail ar avea o putere neasemuită asupra Soarelui şi Lunii iar atunci când necuratul cu diavolii săi le fură, el este singurul care le poate elibera.
- Mi se pare cam naiv.
- De ce?
- Cum să fie furate soarele şi luna?
- Este vorba aici de o dimensiunea cosmică a îngerilor.
- există aşa ceva?
- Da.
- Cum?
- Crezi că îngerii nu ştiu astronomie?
- Nu ştiu.
- Îngerii sunt foarte inteligenţi.
- Asta am mai auzit-o.

[21] Pr. dr. Dumitru I. Bodale, Dumnezeu Tatăl, Ed. Autorului, Detroit, Michigan, U.S.A., 1987, p. 146 apud https://altarul-banatului.ro/wp-content/uploads/2016/03/Altarul-10-12-_-2015_13.pdf (accesat pe 03.07.2025).

- Fiindcă este adevărat.
- Şi aceasta este toată legenda?
- Nu.
- Ce mai spune?
- Puterea Sfântului Arhanghel Mihail asupra lumii de sub pământ se întinde până la soţia lui Scaraoţchi, pe nume Mamaca.
- Această afirmaţie nu este adevărată.
- Este o metaforă.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă am ajuns să studiez mai bine mentalitatea omului din popor român.
- Nu te pot contrazice.
- Şi legenda mai spune ceva.
- Ce?
- Diavolul ar încerca să aducă cel mai crâncen ger printre muritori, iar dacă nu ar fi Sfântul Arhanghel Mihail să îl mai domolească şi să îi dea drumul treptat pe pământ, tot ce este suflet ar sfârşi îngheţat pentru vecie.[22]
- Poate există un gram de adevăr în această legendă.
- Sigur.
- Aceasta fiindcă noi în realitate ştim foarte puţine despre Sfântului Arhanghel Mihail.
- Şi despre îngeri.
- Aşa este.
- Mă bucur că am căzut de acord.
- Şi eu.
- Legendele au mai multe exagerări.
- Metafore?
- Dar cu toate conţin adevăr.
- Este bine că m-ai lămurit că legendele despre Sfântul Arhanghel Mihail nu sunt mituri.
- În nici un caz.
- Aşa este.
- Mitul este mai mult o fabulă bună dar de inspiraţie drăcească.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă miturile antice au fost o încercare de popularizare a păgânismului.
- Aşa este.
- Latura intelectuală a păgânismului era mitul.
- Sunt de acord.
- Ceea ce este sigur este că poporul român sunt mai multe legende cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail.
- Şi la sfinţii îngeri în general.
- Da.
- Aş vrea să te rog ceva.
- Ce?
- Să mă ţii la curent cu ce legende despre sfinţii îngeri mai găseşti.
- Aşa am să fac.
- O să încerc să te ajut să le descifrăm.
- Toantele legendele au pârţi de mister.
- Care trebuie să fie desluşit?

[22] https://www.cuvantul-liber.ro/328004/legendele-sfantului-arhanghel-mihail/ (accesat pe 02.07.2025).

- Da.
- A fost o conversaţie plăcută.
- Mă bucur.
- Mi-ai deschis un nou orizont.
- Foarte bine.

Iată ce spunea într-una din predicile sale Patriarhul României Daniel: „la căderea îngerilor, Arhanghelul Mihail a zis: «Să luăm aminte! Să stăm bine!» şi i-a atenţionat pe îngerii care au rămas fideli lui Dumnezeu să fie cu luare-aminte. Această atitudine a arătat fermitatea şi credincioşia sa în slujirea lui Dumnezeu. De aceea, el l-a înlocuit pe Lucifer şi a devenit mai- marele sau voievodul oştirilor cereşti netrupeşti. Mihail înseamnă «Cine este mare ca Dumnezeu». În Acatistul Sfinţilor Arhangheli este numit «slujitor al Legii». În general, Mihail este Arhanghelul dreptăţii, care pedep-seşte pe cei păcătoşi şi ocroteşte pe cei drepţi. El este ocrotitorul popoarelor şi al persoanelor care ascultă de Dumnezeu. Se arată viu, lucrător şi ocrotitor şi este înfăţişat în iconografia ortodoxă ca purtând în mână sabie de foc. În Vechiul Testament el se arată de mai multe ori. Numele lui şi al Arhanghelului Gavriil se află scrise pentru prima dată în cartea profetului Daniel, unde se arată şi ce au făcut. Arhanghelul Mihail pedepseşte pe regii care se împotriveau poporului Israel, el ajută la dărâmarea zidurilor Ierihonului, pedepseşte pe locuitorii din Sodoma şi Gomora pentru nelegiuirile lor, dar, în acelaşi timp, îl ocroteşte pe Lot, ca să nu fie ars de viu. De asemenea, el este cel care îl ajută pe Moise să biruiască şi la moartea lui îi îngroapă trupul. El este şi cel care va veni la sfâr-şitul veacurilor şi va suna trâmbiţa pentru chemarea popoarelor la judecată, fiind Arhanghelul dreptă-ţii, pedepsitorul celor răi şi ocrotitorul celor buni. El a ajutat în războaie pe cei care au fost credin-cioşi lui Dumnezeu, dar a ajutat şi pe cei care se luptă duhovniceşte cu duhurile rele, anume pe monahii din pustie."[23]

Predica românească an de an despre Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil trebuie să ştim că este una care ne face să fim mai aproape de aceşti sfinţi arhangheli fiindcă adevărul este că noi avem nevoie de ei mult mai mult decât au nevoie ei de noi. Predica românească în acest sens despre Sfântul Arhanghel Mihail trebuie să ştim că este într-un anume fel un *act anamentic*. De ce? Fiindcă ajungem să rememorăm ceea ce a făcut Sfântul Arhanghel Mihail pentru noi. Sunt mai mulţi care cred că de fapt implicaţiile Sfântului Arhanghel Mihail pentru lumea creştin ortodoxă sunt nule. Ei bine dacă vom studia mai bine vom putea vedea că el nu s-a manifestat şi arătat numai în episoadele biblice ci la fel de bine şi în viaţa la mai mulţi creştini ortodocşi.

- a fost Sfântul Arhanghel Mihail cel care l-a ajutat la Colose în Asia Mică pe tânărul creştin Arhip să salveze o biserică de la inundaţiile provocate de păgâni,
- a fost Sfântul Arhanghel Mihail cel care l-a botezat pe Sfântul Conon în credinţa creştin ortodoxă,
- a fost Sfântul Arhanghel Mihail cel care a apărut de mai multe ori la călugării din Muntele Athos,
- a fost Sfântul Arhanghel Mihail care a făcut mai multe minuni prin icoanele sa din Matamados Grecia pe insula Lesbos etc.

Prin urmare predica despre Sfântul Arhanghel Mihail în tradiţia ortodoxă nu este numai o lecţie de angelologie ci şi o modalitate de a cinstii pe acest Sfânt Arhanghel.[24]

Iată ce spunea în acest sens într-o predică de-a sa la sfinţii arhangheli Patriarhul român Daniel: „aceste puteri cereşti netrupeşti au fost create înainte de facerea universului material şi rostul creării lor a fost acela de a se împărtăşi de bucuria şi de fericirea Preasfintei Treimi, dar şi de a lăuda pe Dumnezeu şi a împlini voia Sa în lucrarea de mântuire a lumii. Sfinţii îngeri, ca fiinţe spirituale, inteligente, sunt mesageri sau trimişi ai lui Dumnezeu. Ei se adresează oamenilor pentru a binevesti voia lui Dumnezeu şi pentru a chema pe oameni la mântuire, la viaţa veşnică, în iubirea, lumina şi bucuria Preasfintei Treimi. Sfinţii îngeri sunt în număr foarte mare. De aceea, Sfânta Liturghie Euharistică vorbeşte despre mii şi zeci de mii de îngeri care stau înaintea Tronului Preasfintei Treimi. Ei sunt fiinţe limitate şi au uneori formă materială când comunică oamenilor, fără a avea şi substanţă materială. Au contur material, dar nu şi conţinut material şi se deplasează cu rapiditate foarte mare."[25]

---

[23] Predică a Patriarhului Daniel la sfinţii arhangheli https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/sfintii-ingeri-ii-ajuta-pe-credinciosi-sa-inteleaga-mesajul-si-voia-lui-dumnezeu-175969.html (accesat pe 03.07.2025).

[24] A se vedea *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. Puterile cerești,* (București, 2015).

[25] Idem.

Au fost mai mulţi care au obiectat cu privire la aceste predici creştin ortodoxe că ele sunt mai mult fictive fiindcă au fost foarte putini în istorie cei care l-au văzut cu ochii lor pe Sfântul Arhanghel Mihail. Realitatea este că în lumea noastră suntem dependenţi de mai multe lucruri care sunt nevăzute:

- aerul,
- electricitatea,
- mintea,
- vântul,
- căldura,
- inteligenta
- gazul etc.

Sfântul Arhanghel Mihail şi toţi îngerii din cer sunt nevăzuţi dar acest lucru nu înseamnă că ei nu există. Spunem acest lucruri în contextul unei lumii care tinde să suprime spiritul în exclusivitatea materiei. Este adevărat că noi oamenii suntem materie şi în viaţa de zi cu zi suntem dependenţi de materie:

- mâncare,
- îmbrăcăminte,
- apă,
- locuinţă,
- transport etc.

Totuşi nu trebuie să uităm că avem şi un suflet şi prin el ajungem să ne înrudim cu îngerii. Iată ce spunea în acest Sfântul proroc şi psalmist David: "ce este omul că-ţi aminteşti de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Micşoratu-l-ai pe dânsul cu puţin faţă de îngeri, cu mărire şi cu cinste l-ai încununat pe el" (Psalm 8, 4-5).[26]

Părintele Teofil Pârâia a fost cel care a făcut o legătură cât se poate de strânsă dintre sfinţii îngeri şi Maica Domnului. Aceasta fiindcă sunt îngerii care de mai multe ori aduc rugăciunile noastre în faţa Maicii Domnului. „Noi ne rugăm Maicii Domnului şi credem că rugăciunile noastre sunt duse de îngeri la Maica Domnului, dar ea nu este în mijlocul nostru, între noi, cum este Domnul nostru Iisus Hristos, pentru că Maica Domnului nu are fire dumnezeiască, ci are numai fire omenească, iar firea omenească este mărginită.

Noi ştim lucrul acesta. Aşa învaţă şi Biserica, dar noi vorbim cu Maica Domnului ca şi când ar fi de faţă, pentru că o avem de faţă în conştiinţa noastră, adică avem gândul că suntem în legătură cu Maica Domnului. Dar Maica Domnului e într-un singur loc şi e circumscrisă, nu este cu lărgime de pretutindeni, însă Biserica noastră o consideră de faţă atunci când noi vorbim.

Când zicem „Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine", considerăm că e cumva aproape şi e, de fapt, aproape de simţirea noastră, de iubirea noastră, însă totuşi nu este între noi şi în noi, cum este Domnul nostru Iisus Hristos care este şi Dumnezeu adevărat şi Om adevărat şi cu dumnezeirea Sa este pretutindeni, deci şi în viaţa noastră."[27]

S-au făcut mai multe speculaţii cu privire la relaţia şi legătura dintre sfinţii îngeri şi Maica Domnului. Mai mulţi teologi creştin ortodocşi au lansat idea că de fapt Maica Domnului în cer a luat locul lăsat liber prin căderea diavolului. Restul de locuri libere lăsate de căderea celorlalţi demoni vor urma să fie ocupate de cei dintre noi care ne vom mântuii. Trebuie să ştim că acestea sunt mai mult speciaţii fiindcă în realitate nu putem ştii ce a avut loc în cer şi ce va fi cu noi după ce vom murii. Vom afla la timpul potrivit cel mai probabil.

Iată ce spunea părintele George Acsente despre Sfântul Arhanghel Mihail: „Arhanghelul Mihail este cunoscut ca Îngerul dreptăţii, am spus că în ebraică numele lui se traduce „Cine este ca Dumnezeu" făcând referire la firea îngerilor căzuţi împreună cu Lucifer ce a vrut să fie ca Dumnezeu. Este Îngerul ce a călăuzit poporul lui Israel în pribegia de 40 de ani către Canaan, este chiar unul dintre cei doi Îngeri care l-au călăuzit pe Lot şi familia lui la plecarea din Sodoma, este cel ce a strigat tuturor îngerilor la cădere „Să stăm bine, să stăm cu frică" pentru a opri căderea îngerilor.

---

[26] A se vedea H. C. Moolenburgh, *A handbook of angels* (Barneles and Nobels, 1995).

[27] Arhimandritul Teofil Părăian, *Maica Domnului – Raiul de taină al Ortodoxiei*, Editura Eikon, 2003, pp. 94-95.

Toţi creştinii de orice denominaţiune cred în existenţa Sfinţilor Îngeri. Mai presus de orice, Biserica Ortodoxă şi Biserica Catolică au un cult aparte pentru Îngeri chemându-i în rugăciunile noastre şi venerându-le chipurile pictate în Sfintele Icoane. Chiar şi Solomon după zidirea templului din Ierusalim a poruncit să se coase îngeri pe perdeaua ce despărţea Altarul de restul templului.

Sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli de pe 8 Noiembrie este o sărbătoare aparte faţă de celelalte sărbători închinate sfinţiilor. Dacă pe sfinţi îi prăznuim fie în ziua morţii fie în ziua naşterii, la îngeri nu poate fi vorba de aşa ceva pentru că îngerii nici nu mor şi nici nu au fost născuţi, ci au fost creaţi. Totuşi sărbătoarea de Duminică este legată de un eveniment din primele secole când în Constantinopol a fost construită o Biserică şi închinată Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil. În ziua sfinţirii acestei biserici, atât de mare a fost bucuria creştinilor încât au hotărât ca acea zi de 8 Noiembrie să rămână veşnic o zi de sărbătoare închinată Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil."[28]

Este evident că pe data de 8 noiembrie mai toţi creştinii ortodocşi dintre noi ne amintim de Sfântul Arhanghel Mihail dimpreună cu prietenul şi colaboratorul său Sfântul Arhanghel Gavriil. Totuşi trebuie să ştim că mai există o dată când este pomenit Sfântul Arhanghel Mihail: este vorba de data de 6 septembrie când se comemorează minunea salvării bisericii din Colose.

Este evident că predicile despre Sfântul Arhanghel Mihail sunt greu de realizat. De ce? Fiindcă adevărul este că nu avem extrem de multe informaţii despre el fiindcă ştim că îngerii – şi aici în plasăm şi pe Sfântul Arhanghel Mihail – sunt fiinţe mistice care

- acționează
- și se manifestă

cel mai mult pe cale mistică.[29]

Iată ce spunea părintele George Acsente despre sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil: „Cuvântul Arhanghel înseamnă mai mare peste îngeri, căpetenie a îngerilor şi această calitate o au în Împărăţia lui Dumnezeu cei doi bine cunoscuţi Arhangheli - Mihail şi Gavriil - dar împreună cu aceştia mai cunoaştem conform Sfântului Dionisie Areopagitul prin pronie dumnezeiasca numele a încă cinci Sfinţi Arhangheli şi anume: Rafail, Uriil, Salatiil, Gudiil şi Varahiil. În rândul mirenilor, cei mai cunoscuţi au fost totdeauna doar Mihail şi Gavriil, cărora le-au preluat numele botezându-şi fiii şi fiicele după aceste două nume deosebit de frumoase, Gavriil însemnând în limba ebraică „Cine este ca Dumnezeu" iar Mihail „Bărbat Dumnezeu". Chiar dacă în societatea laică se cunosc mai mult doar aceşti doi Arhangheli, în societatea monahală şi numele celorlalţi Arhangheli sunt extrem de cunoscute, mulţi călugări şi călugăriţe primind la călugărie numele Sfinţilor Arhangheli mai puţin cunoscuţi.

Dumnezeu a creat lumea îngerilor din nimic înainte de a crea lumea aceasta văzută. Crearea lumii îngereşti din nimic înseamnă că ea nu a fost creată dintr-o materie preexistenţială, aşa cum s-a întâmplat la crearea omului când a luat Dumnezeu ţărână şi a creat pe om. Lumea nevăzută a fost creată din nimic, adică doar din grăirea lui Dumnezeu. El a creat-o pe aceasta cu scopul de a-L sluji şi din această cauză Sfinţii Îngeri sunt cei care comunică oamenilor mesajele lui Dumnezeu.

În Vechiul Testament, relatările despre existenţa Sfinţilor Îngeri sunt destul de limitate, nu pentru că nu ar fi fost importantă interacţiunea oamenilor de atunci cu puterile îngereşti ci pentru a proteja poporul cel ales a lui Israel, adică poporul iudeu, de căderea în idolatrie, la care era extrem de expus. Cu toate acestea, avem dovezi scripturistice de existenţă a sfinţilor Îngeri în cartea Genezei când Iacov se luptă cu un Înger o noapte întreagă, luptă din care rezultă schimbarea numelui lui din Iacov în Israel - Geneza 32, ori Patriarhul Avraam când s-a întâlnit cu trei îngeri, despre care mai apoi află că era Sfânta Treime la Stejarul din Mamvri - Evrei 13. Să nu uităm nici de Lot când părăseşte cetatea Sodoma şi este condus afară din cetate de doi Îngeri."[30]

Avem aici în această predică mai mult un fel de enumerare a intervenţiilor din Vechiul Testament ale Sfântului Arhanghel Mihail. Predica românească despre Sfântul Arhanghel Mihail se poate spune că este şi o cerere de ajutor faţă de acest sfânt arhanghel. Aceasta fiindcă privind la ceea ce are loc în jurul nostru ne dăm seama că de mai multe ori avem nevoie din cer. Sfântul psalmist şi proroc David a avut multă dreptate când a spus că: „ridica-voi ochii mei

[28] Părintele George Acsente – preluare din buletinul parohial din 7 Noiembrie 2018.
[29] A se vedea *Minuni ale sfinților îngeri* (Bacău, 2002).
[30]Părintele George Acsente – preluare din buletinul parohial din 7 Noiembrie 2018.

la cer de unde va venii ajutorul meu. Ajutorul mai de la Dumnezeu cel ce a făcut cerul şi pământul" (Psalmul 120, 1-2).

De la Sfântul Arhanghel Mihail învăţăm că nu trebuie să avem teroare faţă de Dumnezeu ci frica unui copil preocupat să nu îl supere pe tatăl lui.[31] Aceasta fiindcă trebuie să ştim că nu Dumnezeu este terorist şi diavolul. Când din senin ne apucă sentimente de teroare sub o formă sau alta trebuie să ştim că ele vin de la diavol. Atunci evident că trebuie să începem să ne rugăm la Sfântul Arhanghel Mihail dar evident că şi la Maica Domnului, la sfinţi sau la alţi îngeri.

Iată ce spunea despre Sfântul Arhanghel Mihail părintele Vasile Beni: „Sfântul Arhanghel Mihail este denumit în cântările Bisericii Ortodoxe "Mare Voievod" sau "Arhistrateg al puterilor cereşti", fiind considerat căpetenia cetelor îngereşti. El este înfăţişat în iconografia bisericească în chip de oştean purtând o sabie de foc, semn că el vesteşte dreptatea Lui Dumnezeu şi apără pe credincioşi. Numele Arhanghelului Mihail înseamnă "Cine este ca Dumnezeu!", şi tradiţia spune că el a fost căpetenia îngerească care i-a alungat pe satan şi ceata îngerilor căzuţi din ceruri, rostind cuvintele care se regăsesc şi în Sfânta Liturghie: "Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!". Apocalipsa îl înfăţişează, în cap. 12, ca pe un conducător al oştilor îngereşti, care îl alungă din cer pe „balaurul cel mare", adică pe Diavolul. După Tradiţie, Mihail a luat atitudine atunci când o parte din îngeri, în frunte cu Lucifer, s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, vrând să-i ia locul. „Mi-ha-il?", adică „Cine este ca Dumnezeu?" - a întrebat atunci arhanghelul, de aici trăgându-i-se numele. În Vechiul Testament, Mihail s-a arătat lui Iosua Navi şi profetului Daniel. Sfinţii Părinţi ai Bisericii spun că Sfântul Arhanghel Mihail a mers înaintea evreilor în timpul exodului din Egipt, el i-a păzit pe cei trei tineri evrei aruncaţi în cuptorul de foc pentru că nu au vrut să se închine idolilor şi tot el s-a certat cu diavolul pentru trupul lui Moise. Arhanghelul Mihail, în calitatea sa de conducător al oştilor cereşti, poartă în mâna dreaptă o sabie de foc şi în cealaltă mână poartă adesea un scut, o creangă de curmal, o lance sau un steag alb. Aşadar, dacă Arhanghelul Mihail ne aduce aminte de păcat, dreptate şi moarte."[32]

Doi preoţi creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- Minuni ale Sfântului Arhanghel Mihail nu au avut loc numai în Orient.
- Da?
- Da.
- Şi mai unde?
- Şi în Occident.
- Dar Occidentul nu este ortodox.
- A fost o vreme când era ortodox.
- Te referi la marea schismă din anul 1054?
- Da.
- Ce este cu ea?
- Când Biserica Ortodoxă nu a fost dezbinată de schismă ei bine avem o apariţie interesantă a Sfântului Arhanghel Mihail.
- Unde?
- În Italia.
- Italia?
- Da.
- Unde în Italia?
- Pe Muntele Gargano.
- Nu am auzit de el.
- Se mai spune că tot Arhanghelul Mihail ar fi apărut pentru a cere construirea a două biserici.
- Şi?

[31] A se vedea Radu Teodorescu, *Dumnezeu Tatăl în patrologia creştin ortodoxă* (Cugir, 2018).

[32] Preot Vasile Beni https://rasunetul.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-1 (accesat pe 03.07.2025).

- Prima a fost ridicată pe coasta de est a Italiei si a fost denumită Biserica Muntele Galgano.
- De ce?
- Legenda povesteşte că în sec. al V-lea locuia în Şipote un om numit Galgano, care avea multe turme; acestea erau duse la păşune pe munte.
- Înţeleg.
- La un moment dat, un taur s-a rătăcit, iar Galgano a plecat împreună cu câţiva slujitori să-l caute; când l-au văzut, taurul se afla pe vârful muntelui, lângă intrarea unei peşteri.
- Continuă.
- Galgano s-a înfuriat pe taur atât de tare, încât a ordonat unui slujitor să-l omoare; dar săgeata s-a întors în pieptul slujitorului care a tras-o si l-a omorât imediat.
- Nu se poate.
- Ba da.
- De ce?
- Galgano, tulburat de această întâmplare, a cerut sfatul preotului.
- Şi ce i-a spus?
- Preotul a postit si s-a rugat timp de trei zile, după care Arhanghelul Mihail i-a apărut si i-a spus că locul în care taurul se afla pe vârful muntelui, era un loc sacru si nu putea să permită ca acel loc sa fie stropit cu sânge.
- Uau.
- Da aşa este.
- Şi ce a urmat?
- Arhanghelul a cerut ca acolo să fie ridicată o biserică care să îi fie consacrată lui.
- Frumos.
- În peşteră a fost descoperit un pârâu ce cobora de pe stâncă, cu o apă miraculoasă care vindeca tot felul de boli; imediat au fost ridicate trei altare, iar unul dintre ele a fost acoperit cu o ţesătură purpurie, brodată cu fir de aur.
- Ce frumos.
- Faima acestei viziuni s-a răspândit în toată Europa, iar biserica ce a fost ridicată acolo a devenit un loc sfânt de pelerinaj."[33]
- Am aflat ceva noi azi.
- Aşa este.
- Deci acest lucru a avut loc înainte ca ortodoxia să se separe de catolicism?
- Da.
- Am vrut să îmi reamintesc.
- Nici o problemă.
- Ştii ce mi se pare interesant?
- Ce?
- Că Sfântul Arhanghel Mihail a cerut ca să fie ridicată o biserică în cinstea lui.
- Aşa este.
- De ce oare?
- Putem să speculăm dar nu vom ştii niciodată adevărul.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Îngerii şi arhanghelii sunt fiinţe care ne sunt net superioare.
- Ştiu asta.

[33] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).

- Şi atunci?
- De ce a voit Sfântul Arhanghel Mihail să îi fie ridicată o biserică chiar la Galgano.
- Asta nu cred că vom reuşii să aflăm.
- Poate în lumea de apoi.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Sunt taine pe care numai îngerii şi Dumnezeu le ştiu.
- Aşa este.
- Deci să nu Îl ispitim pe Dumnezeu.
- Sunt de acord.
- Mă bucur.

Iată ce spunea despre sfinţii arhangheli într-una dintre predicile sale tot părintele Vasile Beni: „în fiecare an, ziua de 8 noiembrie este consacrată cinstirii celor doi mari arhangheli, Mihail şi Gavriil, care s-au învrednicit să primească misiuni cu totul speciale din partea lui Dumnezeu. În traducere, „arhangheli" înseamnă „primii între îngeri". În Biserica Ortodoxă, Sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli are un caracter aparte. Dacă în tot decursul anului îi pomenim pe sfinţi, ne amintim de jertfa lor pentru credinţă, de modelul lor de vieţuire creştină, de data asta ne îndreptăm cu privirea şi ochii minţii spre cer acolo unde sfinţii îngeri slăvesc şi Îl cunosc şi Îl iubesc pe Dumnezeu. Dar ei nu sunt de fapt numai în cer pentru că fac parte din planul de proniere al lumii, al lui Dumnezeu şi ne sunt ocrotitori şi aici pe pământ în chip nevăzut. De aceea, într-un fel şi ei ne sunt modele aşa cum ne sunt sfinţii. Modelul se referă în cazul lor la viaţa curată, de sfinţenie şi de ascultare totală faţă de Dumnezeu. De aceea s-au şi întărit în bine o dată pentru totdeauna, nu mai pot face răul şi cunosc pe Dumnezeu într-un mod superior oamenilor". Să nu uităm că fiecare zi de luni din săptămână este închinată Sfinţilor Îngeri şi nu doar această sărbătoare care s-a rânduit nu întâmplător în ziua a opta din luna aceasta, arătând pe de o parte ziua a opta veşnicia, căci ei aparţin deja veşniciei, au înveşnicit legătura lor cu Dumnezeu pentru totdeauna."[34]

CAPITOLUL 2

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN FOLCLORUL ROMÂNESC

Se poate vorbii de o prezenţă a Sfântului Arhanghel Mihail în folclorul românesc. Pentru mai mulţi teologi creştin ortodocşi ei bine avem de a face mai mult cu

- superstiţii,
- descântece
- şi vrăji.

Totuşi este bine să ne dăm seama că în folclorul românesc Sfântul Arhanghel Mihail nu ţine numai de superstiţie ci la fel de bine de evlavia populară.

"În calendarul popular, Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil sunt percepuţi ca nişte fiinţe divine, întotdeauna prezente în viaţa oamenilor, veghind din ceruri şi, mai ales, de pe pământ, asupra muritorilor, arzându-le păcatele mărunte şi având grijă ca sufletele lor să fie curăţate de greşeală cu prilejul posturilor şi rugându-se la Dumnezeu pentru ei.

Se obişnuieşte ca în ziua de Sfântul Mihail şi Gavril, sau în ajunul sărbătorii de Sfântul Mihail şi Gavril, să se împartă pomană pentru sufletele morţilor, aceste ofrande numindu-se popular "Moşii de Arhangheli".

În unele zone ale ţării s-a păstrat tradiţia ca în această zi finii să îşi viziteze naşii, dăruindu-le colaci."[35]

[34] Preot Vasile Beni https://rasunetul.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-1 (accesat pe 03.07.2025).

[35] https://jurnalul.ro/stiri/observator/obiceiuri-traditii-superstitii-si-credinte-populare-de-sfintii-mihail-si-gavril-728109.html (accesat pe 04.07.2025).

Se poate vedea aici că obiceiul de a dărui un colac este fără doar şi poate unul care ţine de tradiţia folclorică românească. La fel de bine se poate vedea că există şi obiceiul de Moşii de Arhangheli.

Ceea ce trebuie să remarcăm este că sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli de pe data de 8 noiembrie a fost asimilată foarte bine de folclorul românesc. Este adevărat că nu sunt multe cântece

- doine,
- balade
- sau rapsodii

despre Sfântul Arhanghel Mihail însă trebuie să ştim că mai ales în mediul rural sunt mai multe tradiţii folclorice care sunt o modalitate a îi cinstii pe Sfinţii Arhangheli.

Este adevărat că nu trebuie să cerem prea multe de la oamenii simplii când vine vorba de cultul Sfinţilor Arhangheli. Aceasta fiindcă oamenii au nevoie să creadă în lucruri simple şi nu în unele complicate.[36]

„Pe 8 noiembrie, de ziua Arhanghelilor, nu se lucrează, iar cei care nu se supun acestei interdicţii vor avea parte de chin mare la vremea morţii. Oamenii trebuie să meargă la biserică, să aprindă lumânări şi să se roage pentru belşug şi sănătate.

În zonele muntoase, în care Arhanghelii erau celebraţi şi ca patroni ai oilor, stăpânii acestor animale făceau o turtă mare din făină de porumb, numită „turta arieților" (arieții fiind berbecii despărţiţi de oi), ce era considerată a fi purtătoare de fecunditate.

Această turtă se arunca în dimineaţa zilei de 8 noiembrie în târla oilor, odată cu slobozirea între oi a berbecilor. Daca turta cădea cu faţa în sus era semn încurajator, de bucurie în rândul ciobanilor, considerându-se că în primăvară toate oile vor avea miei, iar dacă turta cădea cu faţa în jos era mare supărare."[37]

Se poate vedea că există un profund simt al evlaviei faţă de Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil în tradiţia populară şi folclorică românească. Ea se manifestă mai ales prin faptul că sunt din ce în ce mai mulţi români care îşi dau seama că nu este bine să lucrezi de ziua Sfinţilor Arhangheli.

La fel de bine tradiţia folclorică este una care susţine că de fapt de ziua Sfinţilor Arhangheli este bine – dacă poţi – să fi prezent la biserică şi să aprinzi lumânări. Vom vedea că tradiţia folclorică românească aprinsul de lumânări de ziua Sfinţilor Arhangheli este cât se poate de prezentă. Aceasta fiindcă se consideră că o lumină aprinsă la biserică pentru cei morţi le aduce lumină pe lumea de dincolo.

În evlavia populară se poate vedea că românii au ajuns să îl considere de Sfântul Arhanghel Mihail ca fiind patron al oilor. Aceasta fiindcă oitul este o meserie cu mulţi lucrători.

Se poate vedea că tradiţia folclorică a evlaviei faţă de Sfinţii Arhangheli este una care merge pe ceea ce este concret şi nu este un fel de tratat de teologie super-sofisticat. Păstorul român a fost unul care a voit ca să ştie că Sfântul Arhanghel Mihail îi ocroteşte oile şi vitele care erau pentru mulţi singurele mijloace de trai.

Aşa am văzut că s-a născut tradiţia populară a turtei arieţilor care era de fapt o ofrandă adusă Sfinţilor Arhangheli pentru a le ţine turmele fecunde şi sănătoase.

„În folclorul românesc, se spune că Arhanghelii Mihail şi Gavril sunt păzitorii oamenilor de la naştere şi până la moarte. Ei sunt asistenţi la Judecata de apoi, ard păcatele lumeşti şi purifică conştiinţele oamenilor.

În tradiţia românească se crede că Arhanghelul Mihail poartă, uneori, cheile Raiului, dar şi că este un luptător înfocat împotriva diavolilor. Adesea se alătură Sfântului Ilie, când acesta tună şi trăsneşte, sau orânduieşte grindina cu tunul. Arhanghelul Mihail veghează bolnavii, la cap, când le este dat să moară, şi la picioare, dacă le este sortit să mai trăiască.

De asemenea, în credinţele populare Sfântul Mihail este şi protectorul Lunii şi al Soarelui şi se spune că ori de câte ori diavolii încearcă să le fure de pe cer (eclipse), nu ezită să se lupte cu ei.

---

[36] Aceasta fiindcă este bine să ştim că evlavia populară este una care trebuie să fie ncurajată şi să fie una care să fie o modalitate de cinstire a sfinţilor arhangheli. Spunem acest lucru pe fondul faptului că în zilele noastre sunt mulţi care consideră evlavia populară mai mult o formă de superstiţie şi de naivitate. Ei bine trebuie să ne dăm seama că acest lucru nu este adevărat. Oamenii simplii trebuie să fie unii care să simtă că sunt iubiţi de Sfinţii Arhangheli. Iată de ce ortodoxia are o atitudine pozitivă faţă de evlavia populară.

[37] https://jurnalul.ro/stiri/observator/obiceiuri-traditii-superstitii-si-credinte-populare-de-sfintii-mihail-si-gavril-728109.html (accesat pe 04.07.2025).

De ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil este bine să aprinzi o lumânare ca să ai „lumina" pe cealaltă lume."[38]

Prin urmare ce crede folclorul românesc despre Sfinţii Arhangheli:

- sunt păzitorii oamenilor de la naştere până la moarte,
- sunt asistenţi la Judecata de Apoi,
- ard păcatele lumeşti
- şi purifică conştiinţele oamenilor.

Se poate vedea aici o anumită profunzime a tradiţiei folclorice româneşti cu privire la Sfinţii Arhangheli.

La fel de bine se poate vedea aici că folclorul tradiţional românesc a fost unul care l-a împuternicit pe Sfântul Arhanghel Mihail cu puteri cosmice fiindcă el este văzut ca protector al soarelui şi lunii. Se poate vedea aici un fel de dimensiune cosmică cultului Sfântului Arhanghel Mihail în tradiţia folclorică românească.[39]

În folclorul românesc ei bine Sfântul Arhanghel Mihail este văzut nu numai ca având putere peste lumea noastră de pe pământ ci la fel de bine şi asupra cosmosului. Cosmosul deşi este imens nu este dincolo de puterea arhanghelului.[40]

„Obiceiul este ca, de Sfinţii Mihail şi Gavriil, să se aprindă lumânări atât pentru cei în viaţă, cât şi pentru cei trecuţi la cele sfinte fără lumânare sau dispăruţi în împrejurări năprasnice.

De asemenea, în ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil - despre care se crede că iau sufletele oamenilor când mor - se făcea marea pomenire pentru toţi morţii din familie.

Conform credinţei populare, în această zi de sărbătoare a Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil nu se lucrează, întrucât cine nesocoteşte această regulă se va chinui înainte de moarte.

Ziua de 8 noiembrie este considerată "Vara Arhanghelilor", iar pe lângă aceasta, între Arhangheli şi Crăciun, trebuie să mai fie între două şi patru zile senine şi călduroase, numite popular "Vara iernii"."[41]

Avem aici o altă percepţie folclorică a Sfinţilor Arhangheli care evident că este originală în sensul că aduce multe lucruri cât se poate de autentice cu privire la tradiţia populară a sfinţilor arhangheli. În acest sens nu greşim dacă spunem că evlavia folclorică românească este mult mai caldă şi mai autentică decât teologia scolastică a sfinţilor îngeri pe care o practică mai mulţi teologi ortodocşi contemporani.

Aceasta fiindcă trebuie să ne aducem aminte că a fost scolastica cea care a făcut o *ruptură* sau mai bine spus *demarcaţie* dintre trăire şi cunoaştere. Aceasta fiindcă în scolastică s-a ajuns la concluzia că trăirea dogmelor nu este de prea multă valoare ci mai mult doar o unire

- intelectuală,
- mentală
- şi conceptuală

cu Dumnezeu.

„În calendarul popular soborul Sfinţilor Mihail şi Gavril se serbează trei zile, în 8, 9 şi 10 noiembrie prin valenţa psihopompă pe care le dezvoltă Sf. Mihail. Prima zi se numeşte capul Arhanghelului, a doua zi mijlocul Arhanghelului, iar a treia zi coada Arhanghelului. Acum este trimisă pe lumea cealaltă vara, iar sfântul începe să sloboadă, treptat, gerul iernii. Zilele de 9 si 10 noiembrie sunt numite Filipii de Toamnă şi se ţin şi pentru a fi feriţi de lupi. În ceea ce priveşte vremea, 8 noiembrie este zi de hotar între toamnă şi iarnă. Acum, iarna este slobozită puţin câte puţin şi nu dintr-o dată. Tradiţia populară spune că între sărbătoarea Arhanghelilor şi Crăciun trebuie să existe trei-patru zile senine şi călduroase, luminoase, numite „vara iernii". „Vara Arhanghelilor" ce ţine doar o zi.

În folclorul religios românesc, Arhanghelul Mihail este un personaj mult mai venerat în comparaţie cu Arhanghelul Gavriil. El poartă, uneori, cheile raiului, este un înfocat luptător împotriva diavolului şi veghează la capul bolnavilor. Atunci când viaţa unui om este în cumpănă, Arhanghelul Mihail îşi face apariţia lângă patul celui suferind şi se aşază la picioarele lui dacă omul este menit să trăiască sau la capul lui daca ii este sortit să moară. Misiunea Sfântului nu se încheie însă aici. Daca omul îşi dă ultima suflare, Mihail stă la dreapta lui, iar diavolul, la stânga acestuia,

---

[38] Idem.

[39] A se vedea în acest sens Hans Urs von Balthasar, *Liturghia cosmică. Lumea în gândirea Sfântului Maxim Mărturisitorul* (Iaşi, 2018).

[40] A se vedea Ioan Ică jr. *Arhangheli și îngeri* (Sibiu, 2011).

[41] https://www.digifm.ro/stiri/trending/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-pazitorii-oamenilor-de-la-nastere-si-pana-la-moarte-227455 (accesat pe 04.07.2025).

gata sa-i şterpelească sufletul. Arhanghelul îi retează muribundului capul cu sabia, iar sângele se răspândeşte peste tot, motiv pentru care, după un deces, se curăţă şi se văruieşte camera în care şi-a dat sufletul un om şi se spală tot ce a fost în ea."[42]

Se poate vedea aici că în folclorul românesc se crede că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care poate controla elementele naturale şi chiar anotimpurile fiindcă el este cel care lasă gerul iernii să vină peste noi.

La fel de bine primele două zile de după 8 noiembrie – data prăznuirii sfinţilor arhangheli – sunt denumite în folclorul din unele regiuni ale României ca fiind Filipii de Toamnă. Se consideră că dacă păstorii ţin aceste zile în cinstea Sfinţilor Arhangheli vor fi feriţi de lupi.

Se poate vedea aici înclinaţia spre concret a evlaviei poporului român faţă de Sfinţii Arhangheli. Aceasta fiindcă fiind cu turmele în pădure ei bine păstorii de mai multe ori s-au simţit ameninţaţi de lupi. Sfântul Arhanghel Mihail prin urmare de mai multe ori a fost invocat pentru a apăra şi ajuta de atacurile lupilor. Prin urmare credinciosul român simplu ştie că are un ajutor cât se poate de grabnic în persoanele Sfinţilor Arhangheli.[43]

„Arhanghelii în viziunea populară sunt conducătorii cetelor de îngeri, având aripi şi purtând săbii, ca simbol al biruinţei şi sunt călăuze ale sufletelor în drumul acestora spre rai, întotdeauna prezente în viaţa oamenilor, veghind din ceruri şi, mai ales, de pe pământ, asupra muritorilor, arzându-le păcatele acumulate de patimile omeneşti şi având grijă ca sufletele lor să fie curăţate de greşeală cu prilejul posturilor şi rugându-se la Dumnezeu pentru ei.

Odinioară, când aveau loc eclipse, se credea că astrele cereşti sunt furate de draci. Mihail era perceput drept eliberatorul Lunii şi al Soarelui, cel care restituia lumii aştrii săi vitali. Tot Mihail este cel care o împiedica pe Mama-reaua, soţia lui Scaraoţchi, să elibereze gerul şi frigul pe pământ. De multe ori îl întâlnim alăturându-se Sfântului Ilie, atunci când acesta tună şi trăsneşte, sau orânduieşte singur grindină, cu tunul. El ţine şi ciuma în frâu, asemănător Sfântului Haralambie."[44]

Doi istorici români discutau.

- Ştii ce studiez acum?
- Nu.
- Cum a fost percepută de omul simpli din popor sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli.
- De pe 8 noiembrie?
- Da.
- Şi cum a fost percepută?
- Cu multă evlavie.
- Da?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă poporul român este mare iubitor de îngeri.
- Asta o ştiu.
- Vezi?
- Dar avem mărturii că Sfântul Arhanghel Mihail există?
- Da.
- Spune-mi şi mie una.
- Bine.
- Te ascult.
- În timpul domniei lui Hidelbert II, Arhanghelul Mihail i-a apărut lui Aubert, Episcop de Avranches, în Normandia.

[42] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

[43] Creştinul ortodox simplu este unul care trebuie să ştim că nu vrea mari teorii teologice despre Sfinţii Arhangheli care abundă în zilele noastre. El vrea ca pământul lui să dea rob bogat, să nu fie atacat de lupi şi urşi când iasă cu turmele, să aibă ce pune pe masă şi să fie sănătos. Acestea sunt cu toate elemente pe care el putem vedea în evlavia populară şi folclorică românească din cele mai vechi vremuri şi până în prezent. În acest sens evlavia românească faţă de Sfinţii Arhangheli trebuie să ştim că este una fecundă şi autentică fiindcă ea este una care vine din sinceriatate.

[44] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

- Chiar?
- Da.
- Şi?
- Aici se afla o stâncă ce era înconjurată de apă pe perioada fluxului, şi de aceea era considerată ca o fortăreaţă inaccesibilă.
- Înţeleg.
- Episcopului i s-a spus că un taur va fi găsit ascuns acolo, iar biserica trebuie construită astfel încât să acopere tot pământul pe care taurul l-a călcat în picioare; tot acolo se afla şi un pârâu cu apă extrem de pură.
- Interesant.
- Aubert a crezut că este vorba doar despre un vis, dar viziunea s-a repetat din nou şi din nou, iar a treia oară, Arhanghelul Mihail şi-a apăsat degetul mare pe capul episcopului şi i-a lăsat aici un semn care nu a mai dispărut niciodată.
- Chiar?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- După aceasta, a fost construită o bisericuţă care a fost înlocuită mai târziu cu o mânăstire magnifică, începută de către Richard, Ducele de Nomandia şi terminată de către Wilhelm Cuceritorul.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Muntele Sf. Mihail (Saint Michel) a devenit unul dintre cele mai celebre locuri de pelerinaj, având o legendă atât de originală, dar care totuşi pare a fi fost doar o variantă mai săracă aceleia a Muntelui Galgano.
- Da am auzit şi eu despre Muntele Galgano.
- Chiar?
- Da.
- Şi acolo s-a arătat Sfântul Arhanghel Mihail nu?
- Da.
- Şi crezi că evlavia faţă de Sfântul Arhanghel Mihail este una autentică la poporul român?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă românii sunt oameni credincioşi.
- Şi grecii şi bulgarii sunt credincioşi.
- Aşa este.
- Şi atunci?
- Noi vorbim aici numai despre poporul român.
- Frumos.
- Aşa este.
- Şi tu crezi că Sfântul Arhanghel Mihail iubeşte poporul român?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă este un popor creştin ortodox.
- Ai dreptate.
- Sunt mai mulţi care s-au rugat Sfântului Arhanghel Mihail şi au simţit sub o formă sau alta ajutorul lui.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă Sfântul Arhanghel Mihail nu este indiferent.
- Dar cum priveşte aceste tradiţii folclorice referitoare la Sfinţii Arhangheli?

- Sunt foarte bune.
- De ce?
- Fiindcă nu sunt numai superstiţii.
- Dar mai ce?
- Forme de manifestate a evlaviei populare.
- Nu ştiu ce să zic.
- Evlavia populară este una care nu are nevoie de super-teorii şi super-doctrine.
- Ştiu asta.
- Ei vor ca să ştie că Sfinţii Arhangheli ne iubesc.
- Şi ne iubesc?
- Da.
- De unde ştim?
- Din toată istoria interacţiunilor dintre creştinii ortodocşi şi sfinţii arhangheli.
- Aşa este.
- Evident.[45]
- Îţi mulţumesc pentru cele ce le-ai împărtăşit cu mine.

„Arhanghelul Mihail, este personificarea binelui şi apărătorul credinţei, ca şi un tămăduitor de origine divină. Adversar al răului, a devenit în timp patronul luptătorilor în numele credinţei, al vindecătorilor şi al salvatorilor de vieţi. Adânc înfipt, atât în credinţa populară, cât şi în cea cultă, este obiectul cultului a sute de milioane de oameni din lumea întreagă, având dedicate printre cele mai numeroase biserici şi lăcaşuri de cult. Biserica ortodoxă a rânduit ca aceştia să fie pictaţi pe două dintre uşile Sfântului Altar. Unul cu crini în mână, semn al bunei vestiri, iar celălalt cu o sabie de foc, semn al pazei care i-a fost rânduită la poarta Edenului. În popor se spune că fiecare om are câte un înger păzitor. În Evul Mediu, creştinii îl vedeau pe Sfântul Mihail ca simbolul militanţilor bisericii şi ca patronul sfânt al soldaţilor, fiind numit în liturghie „Prinţul armatei cereşti pe care tărâmul îngerilor îl onorează”.”[46]

Se poate vedea aici că Sfântul Arhanghel Mihail este văzut de evlavia populară românească şi mai ales în folclor ca unul care are mai totdeauna o sabie de foc. Această sabie de foc trebuie să ştim că este o aluzie de sabia de foc a heruvimului care a fost pus să păzească intrarea în Eden (rai) după ce Adam şi Eva au păcătuit încălcând porunca lui Dumnezeu de a nu gusta din pomul cunoştinţei binelui şi răului.

Se poate spune că există o evlavie folclorică autentică şi veridică faţă de Sfântul Arhanghel Mihail în folclorul românesc dar poate că ea nu a fost destul de mult studiată şi investigată. Am putut vedea că de sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli pe la sate se fac colaci care se dau în dar rudelor sau prietenilor. Se aprind lumânări la biserică în memoria celor trecuţi la Domnul sau la fel de bine se fac rugăciunii pentru protecţia de animale sălbatice cum sunt lupii sau urşii.

Toate acestea sunt fără doar şi poate elemente din folclor care sunt o manifestare a evlaviei populare faţă de Sfinţii Arhangheli şi mai ales faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.[47]

„Sfântul Mihail a fost de-a lungul timpului şi un subiect favorit în artă, concurat doar de imaginea îngerului Gabriel. Este adesea înfăţişat ca fiind un înger puternic, impozant, înveşmântat într-o magnifică armura albă, înarmat cu sabie, scut sau lance. Adesea poate fi văzut în operele de artă, ca Sfântul Gheorghe, luptându-se cu un balaur cu şapte capete, sau peste cadavrul unui diavol, care adesea este chiar Satan într-o bătălie ce are loc în Rai. Sfântul Arhanghel Mihail este îngerul dreptăţii, ceea ce înseamnă că el iubeşte şi ocroteşte pe cei ce sunt iubitori de dreptate şi făcători de dreptate. O primă confruntare cu răul a avut loc odată cu căderea îngerilor din paradis către beznele nepătrunse ale iadului. După ce dracii au căzut din ceruri vreme de trei zile, Arhanghelul Mihail şi-a înălţat mâna dreaptă şi a blagoslovit ca fiecare diavol să rămână în locul unde a fost surprins de blagoslovire. În acest fel, dracii au fost hărăziţi locurilor unde se aflau atunci, în hăurile pământului, pe pământ, în ape sau în văzduh.”[48]

[45] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).
[46] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).
[47] A se vedea Doreen Virtue, *Miracolele Sfântului Arhanghel Mihail* (Bucureşti, 2008).
[48]https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

Se poate vedea aici că în tradiţia folclorică românească de mai multe ori imaginea Sfântului Arhanghel Mihail care îl ucide cu sabia de foc sau cu suliţa a ajuns să fie preluată şi de icoanele populare ale Sfântului Mare Mucenic Gheorghe. Aceasta fiindcă la fel ca Sfântul Arhanghel Mihail care a ieşit învingător asupra diavolului în rai la fel de bine şi Sfântul Gheorghe a ieşit biruitor asupra demonilor păgânismului cu care s-a confruntat în viaţa sa.

Este adevărat că în folclor se poate spune că Sfântul Gheorghe este cumva mai popular decât Sfântul Arhanghel Mihail. Totuşi sfinţii trebuie să ştim că nu sunt într-o competiţie de popularitate. Ei sunt unii care voiesc să trăiască pentru

- bine,
- adevăr
- şi dreptate.

Toate aceste lucruri este bine să ne avem cât se poate de bine definite fiindcă sunt mulţi care sunt cât se poate de confuzi când vine vorba de a face o distincţie dintre sfinţi şi îngeri. Se ştie de cazul unei enoriaşe care s-a dus la icoana Sfântului Gheorghe care ucidea balaurul să o sărute. A sărutat pe Sfântul Gheorghe şi mai apoi a sărutat şi balaurul.

- De ce ai făcut asta? A întrebat-o preotul paroh.
- Părinte, nu se ştie niciodată şi este bine să te pui bine cu toată lumea.[49]

În România se poate spune că există un cult al Sfântului Arhanghel Mihail care se manifestă de multe ori şi prin tradiţiile populare. Unele sunt mai naive, mai ales cele din mediul rural. Totuşi ele sunt bune. Trebuie să ne arătăm iubirea faţă de aceste Sfânt Arhanghel care de la începuturile istoriei ne-a fost prieten şi aliat.

„Lupta arhanghelului cu forţele întunecate este hărăzită a dura până la sfârşitul lumii, când va suna din trâmbiţă pentru a scoate morţii din morminte şi va duce bătălia decisivă cu diavolul. Arhanghelul se spune că nu stă în Rai decât în Vinerea Mare şi de Paşti, în restul timpului fiind în misiune pe pământ.

Îngerul Mihail este desemnat în Cartea lui Enoh ca „Prinţul lui Israel". El este îngerul înţelegerii şi al milei, care l-a învăţat pe Enoh misterele clemenţei şi justiţiei. De asemenea este considerat a fi îngerul care l-a instruit pe Moise pe Muntele Sinai şi probabil el este cel care i-a dat acestuia Tablele Legii. În Noul Testament, Mihail îşi dispută cu Satan corpul neînsufleţit al lui Moise.

Sfântul Arhanghel Mihail, Apărătorul Credinţei, este cel mai invocat în slujbele bisericeşti pentru a păzi de război, precum şi a obţine biruinţa în cazul unei lupte."[50]

Este evident că românul a căutat în Sfântul Arhanghel Mihail un sprijin şi un ajutor în faţa demonilor. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă sunt mulţi care consideră că de fapt ei pot să scape singuri de demoni şi nu au nevoie de ajutorul Sfântului Arhanghel Mihail.

Credinţele populare ne spun că Sfântul Arhanghel Mihail ar sta în rai numai în Vinerea Mare şi de Paşti fiindcă în rest are mai multe misiuni pe pământ. Care sunt aceste misiuni ale sale evident că nu ştim. Nu ştim fiindcă eventual nu ne-ar fi de folos să ştim.[51]

"De Mihail şi Gavril se spunea că vara e trimisă pe Lumea cealaltă, lăsându-se locul iernii.

Prin satele româneşti nu se lucra deloc de Hranghel (o altă denumire populară a sărbătorii), oamenii păzind această zi cu mare frică, care provenea din credinţa potrivit căreia Sfinţii Arhangheli iau sufletele celor care mor. Despre cei care îndrăzneau să lucreze pe 8 noiembrie se spunea că se vor munci grozav în ceasul morţii, la ieşirea sufletului din trup. Poporul credea că Arhanghelul Mihail are nişte lumânări de diferite dimensiuni, aceste lumânări arătând cât mai au de trăit oamenii cărora le-au fost destinate.

Astfel că, datorită Arhanghelului Mihail, oamenii nu mai ştiau în ce zi aveau să moară. În acest sens, a circulat o altă superstiţie care lasă să se înţeleagă că Arhanghelii ar fi învăţat o vădană să-i descânte pe oamenii care nu mai voiau să muncească din clipa în care îşi aflau ceasul morţii. De atunci, ziua morţii e cunoscută numai de Dumnezeu, iar practica descântatului a devenit utilă la tămăduirea unor boli, în timp ce munca până la moarte e considerată sfântă!"[52]

---

[49] A se vedea Romeo Petreşciuc, *200 de întâmplări nostrime din viaţa părinţilor* (Sibiu, 2016).

[50] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

[51] A se vedea Nicolas Dayzius, *Profeţia Arhanghelului Mihail* (Atma Mundi, 2020).

[52] https://www.culturaneamt.ro/credinte-populare-despre-arhanghelii-mihal-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

Din afirmaţia de mai sus se poate vedea că Sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli era numită pe scurt haranghel. În vechime exista în sânul oamenilor de la sate o mare frică cu privire la ţinerea acestei sărbători fiindcă omul simplu de la sat ştia că Sfinţii Arhangheli sunt cei care iau sufletele oamenilor la moarte.

La fel de bine era recomandat să nu se muncească nimic pe data de 8 noiembrie.

La fel de bine în această legendă folclorică se poate vedea un lucru inedit: că Sfântul Arhanghel Mihail are mai multe lumânări de mai multe dimensiuni care arătau cât mai are de trăit o anumită persoană. Acest lucru este cumva de explicat fiindcă mai multe tradiţii folclorice româneşti sugerează că este 8 noiembrie este bine să aprinzi mai multe lumânări la biserică.

Evident că nu putem fi siguri că această tradiţie există dar este posibil să aibă un gram de adevăr.

O altă tradiţie folclorică se poate spune că *Arhanghelii ar fi învăţat o vădană*[53] *să-i descânte pe oamenii care nu mai voiau să muncească din clipa în care îşi aflau ceasul morţii.*

Ei bine trebuie să ştim că avem aici mai mult o metaforă care ne spun e că de fapt ceasul morţii nu îl ştie mai nimeni. Aceasta fiindcă evident că curiozitatea oamenilor este mare şi ei vor să ştie

- ziua,
- data
- şi ceasul morţii.

Din afirmaţia de mai sus înţelegem că Sfântul Arhanghel Mihail ştie foarte bine momentul când vom părăsii această lume.

„Îndeobşte, Arhanghelul Mihail este prezent, alături de Îngerul păzitor şi de Diavol, lângă patul muribundului, aici dându-se o veritabilă luptă între Arhanghel şi Diavol pentru câştigarea sufletului respectiv. Arhanghelul, când vede că omul este aproape să-şi dea duhul, îi taie capul cu sabia, sângele risipindu-se, nevăzut de cei din jurul mortului, prin toate cotloanele încăperii. Acesta era motivul pentru care, în trecut, se obişnuia ca după moartea cuiva să se văruiască încăperea şi să se spele rufele care veniseră în atingere cu răposatul.

După cum se constată, Arhanghelul Gavril apare mai rar în credinţele şi povestirile românilor de altădată. Totuşi, el este pomenit ca sol ceresc care, trimis de Dumnezeu, o vesteşte pe Fecioara Maria, în Ziua Buneivestiri, că îl va naşte pe pruncul Iisus."[54]

Credinţa populară era conştientă că lângă noi nu sunt numai îngeri ci la fel de bine şi demoni. Rugăciunile îi atrag pe îngeri la noi în timp ce faptele rele îi atrag pe demoni.

În această tradiţia folclorică întâlnim un alt element: la patul muribundului se dă o luptă pe viaţă şi pe moarte între Sfântul Arhanghel Mihail şi diavol. Aceasta pentru câştigarea sufletului muribundului. Avem aici un element oarecum inedit: *Arhanghelul, când vede că omul este aproape să-şi dea duhul, îi taie capul cu sabia, sângele risipindu-se, nevăzut de cei din jurul mortului, prin toate cotloanele încăperii.*

Evident că nu ştim dacă acest lucru este adevărat sau nu dar ceea ce este singur este că sunt îngerii care sunt cei care preiau sufletul după ce s-a despărţit de trup.

Este de amintit aici că mai există o tradiţie ortodoxă destul de controversată din viaţa Sfântului Vasile cel Nou şi uceniţa Teodora. Teodora este pur şi simplu tăiată de îngerul morţii (nu ştim dacă a fost un înger sau un demon) şi mai apoi sufletul ei a fost scos din trup.

„Cea mai răspândită credinţă populară cu privire la Arhanghelul Mihail este aceea în care el împreună cu Arhanghelul Gavriil, ca cei mai mari între îngeri ce există păzesc oamenii pe parcursul întregii lor vieţi, iar la sfârşitul vieţii, în ceasul morţii tot ei le iau sufletele. După ce-l plimbă prin toate locurile pe unde fusese în viaţă, Arhanghelul Mihail duce sufletul răposatului înaintea Scaunului lui Dumnezeu şi în funcţie de decizia luată aici, îl duce mai apoi în rai sau în iad. După credinţa că Sf. Arhanghel Mihail ia sufletele oamenilor în clipa răposării, a rămas zicala „îl ia Sf. Arhanghel", care semnifică că moare, se duce. Prin sate nu se lucrează, de frică ca Sfinţii Arhangheli să nu le ia viaţa. Poporul credea că Arhanghelul Mihail are nişte lumânări de diferite dimensiuni, aceste luminări arătând cât mai au de trăit oamenii cărora acestea le-au fost destinate. Oamenii de la sate susţineau, totuşi, că Arhanghelii sunt miloşi, există,

[53] Văduvă.

[54] https://www.culturaneamt.ro/credinte-populare-despre-arhanghelii-mihal-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

de altfel, superstiţia conform căreia atunci când vin să ia sufletele oamenilor, Arhanghelii plâng. Datorită Arhanghelilor oamenii nu mai ştiu în ce zi vor muri."[55]

Avem aici un alt element nou din tradiţia folclorică românească ce ne spune că Sfinţii Arhangheli după moarte poartă sufletul celui ce a murit prin toate locurile prin care trăit în această viaţă. După aceasta Sfântul Arhanghel Mihail îl duce la tronul lui Dumnezeu.

Aici aflat pe tron Dumnezeu va decide dacă va trimite sufletul în rai sau în iad. Se poate vedea că Dumnezeu este Cel care are decizia finală cu privire la destinul final al sufletului.

Poporul a perceput pe Sfinţii Arhangheli ca fiind foarte miloşi fiindcă se credeau că atunci când ei vin să ia sufletul unui om ei bine ei o fac plângând. Nu ştim acest lucru dar el este prezent în tradiţia folclorică românească.

Este evident că mila şi milostenia sunt lucruri care sunt proprii Sfinţilor Arhangheli. Acesta fiindcă ştim că demonii nu au deloc milă şi milostivire.[56]

Prin urmare se poate vedea că în mentalitatea populară ei bine Sfinţii Arhangheli nu găsesc o plăcere în a lua sufletelor celor muribunzi. Acest lucru este cât se poate de normal şi firesc. De ce? Fiindcă trebuie să ştim că Sfinţii Îngeri sunt unii care ne iubesc şi care ţin la noi.

Se ştie din viaţa Sfântului Andrei cel Nebun pentru Hristos că la un moment dat a putut să vadă un înger care plângea lângă un bordel.

- De ce plângi sfinte îngere?
- Fiindcă cel care sunt încredinţat să îl păzesc a intrat aici să păcătuiască.[57]

Doi călugări creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Şi ce părere ai despre evlavia populară din România faţă de sfinţii arhangheli?
- Una bună.
- De ce?
- Nu este superstiţie.
- Mai multă lume spune că este.
- Nu este.
- De ce?
- Oamenii din totdeauna îi iubesc pe sfinţii îngeri.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă Sfinţii îngeri sunt prietenii noştri.
- Asta aşa este.
- Vezi?
- Poate să fie Sfântul Arhanghel Mihail asimilat cu cultul popular al îngerilor din România?
- Da.
- Cum?
- Fiindcă de mai multe ori Sfântul Arhanghel Mihail s-a descoperit pe sine creştinilor ortodocşi.
- Poţi să îmi spui şi mie?
- Da.
- Te rog.
- La sfârşitul secolului al XI-lea, un călugăr pe nume Luca trăia o viaţă de sihastru în satul central al Tasosului.
- Frumos.
- Aici şi-a ridicat o mică capelă dedicată Sf. Ioan Evanghelistul (Teologul), iar satul a primit numele Teologos.

[55] https://www.moldovenii.md/md/section/620 (accesat pe 04.07.2025).

[56] A se vedea Juan Miguel Garrigues, *Milostenia: devenire duhovnicească sau posibilitate de îndumnezeire a omului* (Paris).

[57] *Sfântul Andrei cel Nebun pentru Hristos* (Bucureşti, 2005).

- Şi ce a urmat?
- În timp, întâlnirile zilnice cu localnicii din satul Teologos au început să-i deranjeze pe Luca, aşa că, după 14 ani petrecuţi în Teologos, a decis să se izoleze şi să se mute într-o zonă nelocuită din partea de sud-est a insulei.
- Frumos.
- Aici, el a construit o mică capelă cupolată care există şi astăzi.
- O capelă din secolul al IX-ea?
- Da.
- Şi?
- După câţiva ani, a plecat mai departe spre vest şi s-a stabilit aproape de locul unde se află acum mănăstirea.
- Înţeleg.
- După douăzeci de ani petrecuţi în acea "pustietate", Sf. Arhanghel Mihail i s-a arătat şi i-a comunicat că în decurs de trei ani Domnul îl va lua la Sine.
- Chiar a venit Sfântul Arhanghel Mihail?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- Deoarece Luca punea la îndoială că în faţa lui se afla Sf. Arhanghel însuşi, pentru a-l convinge, Sf. Arhanghel a lovit cu toiagul piatra din care a început să curgă apa sfântă.
- Minune.
- Aşa este.
- I-a spus să ridice o biserică acolo pentru ca oamenii să se vindece, atât spiritual, cât şi trupeşte.
- Ce frumos.
- De atunci, bolnavii veneau zilnic în căutarea vindecării.
- Cred şi eu.
- După moartea călugărului, în mănăstire a rămas doar ucenicul său, Xenofont, care a realizat curând că nu poate conduce mănăstirea singur, aşa că a decis să se mute pe Muntele Athos, în mănăstirea Filotei.
- Şi?
- Atunci s-a decis ca mănăstirea Sf. Arhanghel să fie alipită mănăstirii Filotei, astfel că şi astăzi ii aparţine.
- Înţeleg.
- Acesta este motivul pentru care sărbătorile sunt sărbătorite în mănăstire conform calendarului vechi, la fel ca şi în Serbia.[58]
- Aceasta este toată povestea?
- Da.
- Este din secolul al IX-lea.
- Aşa este.
- Dar este foarte frumoasă.
- Mă bucur că eşti de acord.
- Cum să nu fiu?
- Deci vezi Sfântul Arhanghel Mihail nu este numai o poveste naivă.
- Te cred.
- Deci vezi evlavia populară faţă de Sfântul Arhanghel Mihail nu este o ficţiune.
- Sunt mulţi care cred că este o ficţiune.
- Nu este aşa.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail ştie când vom murii?
- Da.

[58] https://nikana.gr/ro/ghid/thassos/ce-poti-sa-vezi/1890/manastirea-arhanghelului-mihail-si-sfantul-izvor (accesat p 02.07.2025).

- Cum?
- Este misiunea lui de la Dumnezeu.
- Aşa este.
- Vezi?
- Lumea de azi este fascinata de Sfântul Arhanghel Mihail.
- Dar numai o fascinaţie de aparenţă.
- În ce sens.
- Sunt puţini cei care când totul le merge bine cred în Sfântul Mihail.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Filosoful ateu Schopenhauer când s-a îmbolnăvit odată grav a putut fi auzit de doctor că a spus: Doamne ajută-mă! Doamne vindecă-mă!
- Şi s-a vindecat?
- Da. Doar că după ce s-a făcut sănătos doctorul său l-a întrebat dacă există loc pentru Dumnezeu în filosofia sa şi dacă în urma bolii a renunţat la ateism?
- În nici un caz, a răspuns Schopenhauer.

Iată alte mărturii despre sărbătoarea de pe 8 noiembrie: "Fiind marcată cu cruce roşie această sărbătoare în calendarul creştin ortodox, românii nu au voie să coasă, să spele haine sau să muncească pământul, pentru că, potrivit tradiţiei, vor atrage tot necazul asupra lor. În cărţile vechi se regăseşte faptul că de Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, în satele de odinioară nu se lucra deloc.

– Se spune că cel care lucrează în această zi, de Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril, se va chinui în ceasul morţii până la ieşirea sufletului.

– În ziua în care sunt prăznuiţi cei doi Arhangheli are loc o slujbă religioasă, iar după ceremonie se citesc rugăciuni de dezlegare pentru cei prezenţi.

– În biserici, fiecare creştin aprinde câte o lumânare ca să aibă asigurată lumina de veci, călăuzitoare pe lumea cealaltă. Lumânările care se aprind la biserică în ziua de 8 noiembrie sunt considerate a fi adevărate talismane pentru cei care au trecut în lumea umbrelor şi a tăcerii. Aceste lumânări "ţin de lumină" în lumea de dincolo. Se aprind însă lumânări şi pentru cei vii, pentru sănătate, pentru a fi feriţi de rele şi năpaste."[59]

CAPITOLUL 3

TÂLCUL ŞI INGENIOZITATEA LEGENDELOR ROMÂNEŞTI DESPRE SFÂNTUL ARHAGHEL MIHAIL

Marile adevăruri despre existenţa şi viaţa Sfântului Arhanghel Mihail au ajuns să fie trăite şi exprimate într-un mod propriu de poporul român prin mai multe legende şi uneori chiar basme. În acest capitol vom ajunge să ne referim la 4 dintre ele care ni se par cele mai semnificative. Legendele populare româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail trebuie să ştim că sunt o modalitate de exprimare a unei evlavii genuine, profunde şi autentice a unui popor car de mai multe ori s-a rugat la Sfântul Arhanghel Mihail pentru ajutor şi binecuvântare.

Iată o primă legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail este aceasta. "Se povesteşte că într-o zi, Sf. Mihail era cu diavolul la scăldat. Ca să scape din slujba Necuratului, Dumnezeu a făcut să îngheţe apa, aşa că Diavolul a rămas dedesubt. Atunci St Mihail a început a se ridica spre cer, dar nu după multă vreme văzu că Necuratul spărsese gheaţa şi se apropia ca să-l prindă.

Doamne, mă ajunge Diavolul, strigă Sf. Mihail. Iar Dumnezeu porunci lui Sf. Ilie: Ilie, ia tunul şi dă-ntr-însul, în Diavol!

[59] https://www.cancan.ro/sfintii-mihail-si-gavriil-traditii-si-superstitii-19877456 (accesat pe 04.07.2025).

Sf. Ilie a început să-l detune pe Necurat; iar după ce i-a tăiat şi aripile, Sf. Mihail a putut să ajungă nevătămat în cer.

Se spune că Necuratul, fiind mânios că nu l-a putut prinde pe Arhanghel, din ochi i-au sărit scântei care s-au transformat în licurici.

Sfântul Mihail este considerat de popor ca fiind cel mai puternic dintre sfinţi, căci Dumnezeu i-ar fi dat să poarte pe umeri soarele şi luna."[60]

Este adevărat că avem aici o legendă care pentru unii ar putea părea naivă dacă nu chiar un basm. Ea este mai mult o modalitate prin care Sfântul Arhanghel Mihail a ajuns să fie perceput de înţelepciunea populară.

Legenda ne aminteşte de faptul că a existat un timp mai înainte de căderea diavolului când cel mai probabil Sfântul Mihail era prieten cu satan. Acest lucru este redat prin faptul că ei erau amândoi la scaldă.

Imediat însă – fără să precizeze momentul căderii diavolului – ei bine Dumnezeu intervine. El ajunge să îngheţe apa în care se scălda diavolul. Diavolul este prins de îngheţ sub apă şi de acolo după mai multe zbateri ajunge să scape. Evident că vrea să îl prindă pe Sfântul Arhanghel Mihail dar nu reuşeşte fiindcă arhanghelul se roagă la Dumnezeu care îl trimite în ajutorul lui pe Sfântul Ilie.

Ei bine apariţia Sfântului Ilie poate să fie confuză pentru mai multă lume fiindcă la vremea când au fost creaţi îngerii ei bine Sfântul Ilie nu a existat. Ceea ce a voit să ne evidenţieze legenda este că în cer există o mare solidaritate între sfinţi şi îngeri cu privire la lupta comună împotriva demonilor.[61]

Sfinţii şi îngerii din cer sunt unii care

- se iubesc,
- sunt solidari,
- se susţin unii pe alţii
- se ajută
- şi sunt uniţi.

Acest lucru este cel pe care vrea să ni-l pună în faţă această legendă.

Ne se mai spune că Sfântul Ilie a început să tragă cu un tun în diavol şi în cele din urmă i-a tăiat aripile.[62] Fără s mai fie capabil să zboare în cele din urmă Sfântul Arhanghel Mihail a fost capabil să ajungă în siguranţă în rai.

Avem aici o interpretare cât se poate de plastică la ceea ce a avut în rai fiindcă trebuie să ştim că percepţia populară a ajuns să îşi împroprieze cât se poate de ingenios mare adevăruri spirituale despre cele ce au avut loc cu Sfântul Arhanghel Mihail.

Se poate vedea aici că Sfântul Arhanghel Mihail şi Sfântul Ilie sunt unii care sunt cât se poate de aliaţi în lupta împotriva demonilor. Acest lucru este o realitate de care trebuie să ţinem cont şi pe care melosul popular a ajuns să o perceapă o simtă cât se poate de bine.

O altă legendă ne spune că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care are putere peste anotimpuri: „el face vara, dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mai mare, şi lunii mai pe jos, de e noaptea mai mică, precum şi iarna, dând drumul lunii mai pe sus, de e ziua mai mică şi noaptea mai mare. Sub mâna lui sunt toate vietăţile şi oamenii, atât cei vii, cât şi cei morţi.

Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte vara, şi el dă vietăţile pe mâna lui Sf. Neculai de le poartă şi le hrăneşte până la Iordan; şi atunci când se sfinţeşte cu agheasmă şi bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă şi toate vietăţile se împrăştie – merg iarăşi la mâna Arhanghelului".[63]

Se poate vedea că românul simplu a fost unul care a simţit din cele mai vechi timpuri că există puteri şi autorităţi superioare care fără doar şi poate sunt unele care sunt dincolo de cele ale oamenilor. Este evident că trebuie să ne dăm seama că românul este unul care fiind încreştinat a ajuns să aibă cu timpul un simţ spiritual bine dezvoltat şi acest lucru a ajuns să se facă demonstrat prin mai multe legende şi povestiri populare.

Este bine să ne dăm seama prin urmare că legendele populare româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail nu sunt naive şi simple basme ci mai mult modalităţi prin care românul ortodox a ajuns să îşi împroprieze cunoştinţele despre Sfântul Arhanghel Mihail. Evlavia populară de mai multe ori trebuie să ştim că nu este strict

[60] https://canal33.ro/sfintii-arhangheli-credinte-si-povesti/ (accesat pe 04.07.2025).
[61] A se vedea *Demonii şi lucrările lor* (Galaţi, 2007).
[62] Povestea a fost preluată de la etnologul român Tudor Pamfilie.
[63] https://canal33.ro/sfintii-arhangheli-credinte-si-povesti/ (accesat pe 04.07.2025).

- dogmatică
- şi doctrinară.

Vom da aici o altă o altă legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail: „aflăm de Elena Niculiţă Voronca că „El face vara, dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mai mare, şi lunii mai pe jos, de e noaptea mai mică, precum şi iarna, dând drumul lunii mai pe sus, de e ziua mai mică şi noaptea mai mare. Sub mâna lui sunt toate vietăţile şi oamenii, atât cei vii, cât şi cei morţi.

Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte vara, şi el dă vietăţile pe mâna lui Sf. Neculai de le poartă şi le hrăneşte până la Iordan; şi atunci când se sfinţeşte cu agheasmă şi bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă şi toate vietăţile se împrăştie – merg iarăşi la mâna Arhanghelului”.”[64]

Prin urmare ce ne spune această legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail?

Sfântul Arhanghel Mihail în credinţele populare este unul care are putere peste anotimpuri şi aduce vara şi iarna.

La fel de bine arhanghelul are putere peste toate animalele şi vietăţile. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că în credinţele populare românul ortodox este mult mai sensibil. El îşi dă seama că sunt lucruri care

- sunt dincolo de el,
- mai presus de el
- şi peste el.

Sfântul Arhanghel Mihail este văzut de românul ortodox ca un prieten şi ca unul care are de grijă de om şi de nevoile lui.

Prins într-o lume ce de multe ori este rece şi crudă ei bine românul ortodox a căutat ajutor şi sprijin la puterile îngereşti. Un astfel de ajutor şi sprijin a ajuns să îl găsească la Sfântul Arhanghel Mihail.

De ce?

Fiindcă este bine să ne dăm seama că prin natura sa Sfântul Arhanghel Mihail este unul prietenos. Sunt mai mulţi care cred că Sfântul Arhanghel Mihail este mai mult un războinic ce se luptă cu demonii. Totuşi trebuie să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail este şi un bun prieten.

Iată ce spunea părintele Vasile Beni în acest sens: „deschizând Sf. Scriptură a Vechiului Testament aflăm cum la început Dumnezeu a făcut cerul şi pământul. Acest adevăr îl mărturisim, ori de câte ori spunem Crezul. Dacă prin cuvântul „pământ” înţelegem tot ceea ce putem cuprinde cu ochii noştri trupeşti, prin cuvântul „cer” înţelegem lumea spirituală a îngerilor. Iar „îngerii” sunt fiinţe spirituale şi necorporale, creaţi de Dumnezeu, înaintea lumii văzute. Înger înseamnă vestitor, iar îngerii de toate categoriile sunt slujitorii lui Dumnezeu, aducând la îndeplinire voia Lui şi slăvindu-L neîncetat. Sf. Dionisie Aeropagitul îi împarte în trei cete sau grupe: -serafimi, heruvimi şi tronuri, - domniile, puterile şi stăpâniile, - începătoriile, arhanghelii şi îngerii. Dumnezeu a rânduit fiecărui om un înger păzitor care are o legătură directă cu sufletul nostru. El este martorul tăcut a ceea ce făptuim şi gândim îndreptându-ne spre bine şi izbăvindu-ne de rău. Fiecare credincios are alături un înger ca apărător şi păstor care să-l îndrume în viaţă (Sf. Vasile cel Mare), iar îngerul îl primim la Botez, când preotul se roagă: „însoţeşte viaţa lui cu înger de lumină, ca să- l izbăvească pe el de toată bântuiala potrivnicului, de întîmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază şi de nălucirile rele”.”[65]

Avem aici prezentată o învăţătură generică despre sfinţii îngeri a părintelui Vasile Beni. Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că oamenii de azi – şi de fapt din toate timpurile – au o fascinaţie cu sfinţii îngeri.

Prin urmare când în Facere ni se spune că Dumnezeu a creat cerul ei bine prin ei se înţelege pe sfinţii îngeri. Îngerii – şi deci şi Sfântul Arhanghel Mihail – sunt fiinţe

- necorporale
- şi spirituale.

Acest lucru le face în mare ca să fie nevăzute de noi. Totuşi ei se pot materializa şi Biblia ne spune că au făcut-o de mai multe ori. Sfântul Arhanghel Mihail prin urmare ne este superior nouă oamenilor prin natura sa dată de Dumnezeu şi pentru acest lucru noi îi aducem un cult de cinstire. Este adevărat că cei mai mulţi aduc un cult de

[64] https://canal33.ro/sfintii-arhangheli-credinte-si-povesti/ (accesat pe 04.07.2025).
[65]Preot Vasile Beni https://rasunetul.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-1 (accesat pe 03.07.2025).

cinstire faţă de el numai dacă vor profita cu ceva de pe urma acestui lucru. Aceasta fiindcă trăim într-o epocă în care nimeni nu face nimic fără să aibă un câştig sub o formă sau alta imediat.[66]

Iată ce ne spunea un părinte Hristofor despre Sfântul Arhanghel Mihail: „[…] Iată, in acest veac întunecat in care vedem cum, foarte adesea, cum spune Sfântul Ioan Evanghelistul, "Lumina a venit in lume, dar oamenii au primit mai mult întunericul decât Lumina", iată ca aceşti sfinţi îngeri sunt pentru noi făclii luminoase si sunt cei care ne sprijină si ne ajuta, iar faptul ca sunt slujitori ai Lui Dumnezeu ne arata ca Acesta lucrează prin ei. De aceea, printre sfinţii îngeri pe care noi ii cinstim si pe care noi ii cunoaştem se remarca aceşti Sfinţi Arhangheli: Mihail si Gavriil, pentru ca vedem din paginile Sfintei Scripturi cum aceşti Arhangheli au îndeplinit nişte slujbe deosebite, au îndeplinit nişte misiuni speciale din partea Lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră, in istoria mântuirii noastre – si iată ca il vedem pe Sfântul Arhanghel Mihail cu o sabie de foc in mana si pe Sfântul Arhanghel Gavriil cu o floare de crin si aşa cum citim in acatistul Sfinţilor Arhangheli, spunem: "Bucura-te, Sfinte Mihaile, slujitorule al Legii!" si "Bucura-te, Sfinte Arhanghele Gavriile, îngere al darurilor!" – pentru ca toate bunele-vestiri le-a dat Sfântul Arhanghel Gavriil: si Maicii Domnului, si Sfintei Ana, si Sfintei Elisabeta, iar pe Sfântul Arhanghel Mihail il vedem cu o sabie de foc, ca cel care este slujitor al dreptăţii lui Dumnezeu si ca cel ce este pus de Dumnezeu cu aceasta misiune, de a pedepsi pe cei păcătoşi si de a îndeplini legea lui Dumnezeu."[67]

Legendele populare despre Sfântul Arhanghel Mihail adevărul este că conţin mai multe lucruri care se poate spune că nu sunt

- exacte,
- precise
- şi depline

dar care trebuie să ne dăm seama că sunt unele care conţin modul în care românii ortodocşi au ajuns să îşi împroprieze marile adevăruri angelologice despre existenţa Sfântului Arhanghel Mihail.

Prin legendele populare despre Sfântul Arhanghel Mihail în cadrul poporului român ne putem da seama că el este o prezentă constantă în evlavia populară. Românul se simte atras şi mânat spre sfinţii îngeri şi mai ales spre Sfântul Arhanghel Mihail.

Deşi mai ales în Occident s-a încercat să se prezinte mai mult o imagine războinică a Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că există în el şi o prezenţă prietenoasă. „De aceea, la praznicul acestor Sfinţi Arhangheli, Mihail şi Gavriil, aş vrea să reţineţi această idee şi să o aveţi în minte: nu putem noi să ne clădim o altă cale spre bine decât prin calea pe care ne-a arătat-o Dumnezeu şi pe care o slujesc şi o transmit mai departe îngerii: calea ascultării. Îngerii sunt cei care ascultă de Dumnezeu, ascultă şi ei unii de alţii, iar ierarhiile de jos ascultă de ierarhiile de sus şi sunt într-o permanentă şi într-o perfectă armonie. Aşa ar trebui să fim şi noi, oamenii, să ne iubim unii pe alţii, să ne ajutăm unii pe alţii, şi împreună să păstrăm şi să păzim Legea Lui Dumnezeu, căci aceasta Lege este cea care ne conduce pe noi la viaţa cea adevarată.

Vedem că legile pământeşti mai sunt şi strâmbe, mai sunt şi după interesele oamenilor, mai sunt şi după alte interese ascunse şi de aceea, atunci când vedem că legile omeneşti contravin legilor cereşti, să luăm aminte, să avem această verticalitate şi să nu ne plecăm mai mult oamenilor decât lui Dumnezeu şi nu cumva să căutam mai mult slava sau cinstea de la oameni decât cinstea care vine de la Dumnezeu, pentru că laudele de la oameni sunt trecătoare, iar laudele de la Dumnezeu sunt veşnice. Vedeţi, noi acuma ne temem de o amendă, ne temem de o mustrare, ne temem de anumite lucruri negative care se pot întâmpla în viaţa noastră, dar de multe ori uitam că şi călcarea Legii lui Dumnezeu atrage tot o amendă, tot o pedeapsă şi tot o mustrare, iar dacă această pedeapsă de pe pământ este trecătoare, pedeapsa cea din cer este veşnică."[68]

Doi istorici ai mentalităţilor discutau.

- Ştii ce studiază acum?
- Ce?
- Miturile despre îngeri la popoarele ortodoxe.

---

[66] A se vedea Radu Teodorescu, *Omul bisericos în confruntarea cu dialectora derizoriului lumesc* (Cugir, 2025).

[67]De pe site-ul cuvântul ortodox.

[68] Ieromonahul Hristofor https://www.cuvantul-ortodox.ro/sa-stam-bine-sa-stam-cu-frica-sa-luam-aminte-predica-ierom-hristofor-husi-la-privegherea-sfintilor-arhangheli-mihail-si-gavriil-sa-ascultam-de-dumnezeu-sau-de-oameni-legi-conflict/ (accesat pe 03.07.2025).

- Mituri?
- Da.
- De ce mituri?
- Tu chiar crezi că îngerii sunt persoane adevărate?
- Da.
- Cum?
- Îţi voi spune.
- Te rog.
- Îngerii sunt existenţe reale.
- Ai dovezi în acest sens?
- Da.
- Spune-mi şi mie una.
- O să îţi spun o întâmplare adevărată care îl are protagonist pe Sfântul Arhanghel Mihail.
- Am auzit de el.
- Când turcii au ocupat Tasoul în anul 1453, au fost mânioşi pentru că mănăstirea Sf. Arhanghel era atât de respectată (credincioşii veneau din toate părţile Bizanţului), aşa că au decis să întreprindă ceva pentru a preveni acest lucru.
- Şi ce au făcut?
- Un turc s-a apropiat de izvor şi l-a profanat.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- A căzut mort pe loc, iar izvorul s-a uscat în acel moment.
- Înţeleg.
- Având în vedere că bolnavii continuau să vină la izvor pentru vindecare şi stăteau noaptea aşteptând ca apa să curgă din nou, Sf. Arhanghel i s-a arătat preotului Dimitrie şi i-a spus că sub biserică există o peşteră şi i-a îndemnat pe credincioşi să intre în ea, să găsească izvorul şi să se vindece.
- Chiar?
- Da.
- S-a arătat chiar Sfântul Arhanghel Mihail?
- Da.
- Nu contest.
- Izvorul din peşteră există şi astăzi.
- Da?
- Da.
- Este situat sub biserică şi se ajunge la el printr-un tunel lung şi îngust, pe care trebuie să mergi în genunchi.
- Interesant.
- Se spune că izvorul vindecă bolnavii care vin cu credinţă în genunchi până acolo şi se spală.
- Frumos.
- Sunt puţini turişti care ajung până la izvor, dar am întâlnit oamenii noştri care cred că datorită acestui izvor şi Sf. Arhanghel Mihail au primit urmaşi.
- Nu ştiam.
- Începutul traseului către izvor se află în apropierea parcării, înainte de marele portal de intrare în mănăstire.
- Continuă.

- Există o poartă care de obicei este închisă, dar o puteţi deschide singuri sau, dacă nu reuşiţi, puteţi solicita asistenţa maicilor.
- Bine de ştiut.
- Coborârea spre izvor este obositoare şi traseul este foarte abrupt, deci coborâţi pe propria răspundere.
- Înţeleg.
- Undeva la începutul călătoriei există o avertizare că traseul către izvor nu este sigur, aşa că trebuie să luaţi acest lucru în considerare.
- Bine.
- Pentru coborâre sunt necesare pantofi sport. De la mănăstire la izvor veţi avea nevoie de aproximativ o oră, ceea ce este mult dacă luaţi în considerare şi temperaturile ridicate din timpul verii.[69]
- Şi spui că Sfântul Arhanghel Mihail chiar s-a arătat la Tassos în Grecia?
- Da.
- Nu ştiam.
- Ţi-am spus că Sfântul Arhanghel Mihail nu este o ficţiune.
- Acum cred.
- Mă bucur.
- Eu credeam că este mai mult un basm.
- Mulţi cred acest lucru.
- Ştiu asta.
- Deci să nu te mai îndoieşti de Sfântul Arhanghel Mihail.
- În nici un caz.
- Foarte bine.
- Îţi mulţumesc pentru cuvinte.
- Pentru nimic.

„Despre Sfântul Mihail, se spune că luptă împotriva diavolului şi veghează la capul celor bolnavi. Dacă acestora le este scris să moară, Arhanghelul Mihail stă la capul lor, în partea dreaptă.

Se crede că în stânga stă diavolul. Arhanghelul Mihail are menirea de a-l salva pe muritor de acesta. I-ar reteza capul cu sabia.

Dacă bolnavii supravieţuiesc, Sfântul Mihail stă la picioarele lor.

Credincioşii trebuie să aprindă o lumânare, în 8 noiembrie, pentru a fi văzuţi de păzitorii oamenilor."[70]

Afirmaţiile de mai sus par să fie simple superstiţii dar în realitate nu sunt. Românul a crezut în viaţa de apoi. Să nu uităm că dacii s-au considerat pe sine *poporul nemuritorilor*.[71] Românul a voit să ştie că în faţa morţii nu este singur. În acest sens este bine să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail a devenit prietenul românului în faţa morţii. Aceasta fiindcă el are putere peste diavol care este şi autor al morţii. Prin urmare românul a început să aibă evlavie faţă de Sfântul Arhanghel Mihail şi această evlavie am putut să vedem că s-a manifestat prin mai multe legende populare dintre care unele le-am menţionat în această carte.

O altă legendă populară românească despre Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: "dintre toţi îngerii şi arhanghelii lui Dumnezeu, s-a răzvrătit într-un rând unul numit Lucifer.

Acesta, nemaivoind să asculte pe Ziditor, a căutat să se ridice mai presus de Dânsul. Dumnezeu, însă, ca să dea o pilda şi celorlalţi îngeri, l-a aruncat din înaltul cerului jos, pe el şi pe toti cei părtaşi cu el la răzvrătire.

S-a întâmplat însă că în această cădere, Lucifer a luat cu sine şi stima, haina cea sfântă de arhanghel, care nu putea să rămână la dânsul. De aceea, Dumnezeu a trimis pe Sfântul Mihail ca s-o ducă din nou în cer.

Sfântul Mihail s-a dus la diavol, s-a prefăcut prieten cu dânsul, şi într-un rând s-au pornit amândoi ca să se scalde.

---

[69] https://nikana.gr/ro/ghid/thassos/ce-poti-sa-vezi/1890/manastirea-arhanghelului-mihail-si-sfantul-izvor (accesat p 02.07.2025).

[70] https://radiofir.ro/8-noiembrie-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-traditii-si-obiceiuri-ce-nu-este-bine-sa-faci-in-aceasta-zi/ (accesat pe 04.07.2025).

[71] A se vedea Virgil Gheorghiu, *Poporul nemuritorilor* (Bucureşti, 2014).

În apă a intrat întâi Lucifer şi s-a dat la fund. Arhanghelul Mihail a luat stima şi a început să se ridice spre cer cu dânsa, văzând mai ales că Dumnezeu făcuse gheaţă pe deasupra apei.

Pe când se ridica, însă, Lucifer îşi dădu seama şi făcu aşa cum putu ca să spargă gheaţa. O sparse şi, cu toate că îşi rupse aripile, putu, totuşi, să zboare după Sfântul Mihail şi să-l apuce de picior, dar din această prindere nu rămase decât cu o bucăţică de carne din talpă.

Lucifer se scobori pe pământ, iar Arhanghelul Mihail ajunse cu bine în cer, ducând lui Dumnezeu stima arhanghelească. De la această întâmplare ne-a rămas nouă oamenilor scobitura pe care o avem în talpa piciorului, lipsa cărnii rupte din talpa Sfântului Mihail de către Necurat."[72]

Această legendă este evident inspirată din Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul care ne spune că diavolul a fost aruncat din cer. Dar la fel de bine şi sfinţii proroci Isaia şi Iezechil menţionează această cădere a lui Lucifer. Prin urmare românul ortodox a ştiu că iniţiat diavolul a fost un înger de lumină care din mândrie a voit să ia locul lui Dumnezeu din cer. Acest lucru nu se poate fiindcă nu ai cum să schimbi un absolut cu un relativ. Se poate vedea aici că în sânul poporului român ortodox există o profundă conştiinţă creştin ortodoxă care se axează pe dogme.

Legenda de mai sus este una care aduce cu sine un element nou în tradiţiile româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail. Este vorba de faptul că odată cu căderea lui Lucifer ei bine a dispărut STIMA sfinţilor îngeri. Ei bine aici se poate spune că avem o problemă de subtilitate. Ce problemă? Stima sfinţilor îngeri şi a Sfântului Arhanghel Mihail se referă mai mult la faptul că sfinţii îngeri nu au căzut în mândrie ca satan dar la fel de bine ei au ajuns să fie întinaţi de ceea ce a făcut el. În acest sens stima, care legenda îl prezintă ca un fel de veşmânt îngeresc trebuie să ştim că este mai mult un fel de *demnitate îngerească.*

Îngerii nu sunt mândrii dar totuşi au şi ei demnitatea lor. În termenii Sfântului Dumitru Stăniloae demnitatea sfinţilor îngeri ţine mai mult de faptul că ei au fost creaţi ca persoane. Sfântul Arhanghel Mihail este o persoană şi nu

- o energie,
- o forţă,
- un concept
- sau o himeră.

Stima îngerilor şi a Sfântului Arhanghel Mihail este în această legendă populară românească mai mult demnitatea de persoane a sfinţilor îngeri.

Se poate vedea aici că Sfântul Arhanghel Mihail este cel care a ajuns să recupereze stima îngerilor de la diavol. El a făcut acest lucru prin faptul că s-a dus la diavol şi s-a dat că este prieten cu el. Au decis amândoi să meargă să şi să se scalde. Ei bine diavolul a intrat la fundul apei prilej cu care Sfântul Arhanghel Mihail a luat de la el stima sfinţilor îngeri şi a început să zboare în sus.

Se poate vedea în această legendă un fel de accent care a căzut în mentalitatea populară pe onoare. Aceasta fiindcă este cu adevărat un gest de mare lipsă de onoare ceea ce a făcut diavolul, de a voii să Îl detroneze pe Dumnezeu. În mentalitatea populară românească se poate spune că onoarea îngerilor – sub chipul stimei – trebuia să fie salvată. Ei bine acest lucru l-a făcut Sfântul Arhanghel Mihail care a luat înapoi stima sfinţilor îngeri şi a adus-o înapoi în rai.

În acest proces a intervenit şi Dumnezeu care a îngheţat apa şi diavolul a rămas sub gheaţă. Diavolul reuşeşte să spargă gheaţă şi în proces îşi rupe aripile. Cu ultimele puteri ajunge să îl prindă pe Sfântul Arhanghel Mihail de picior şi îi rupe o bucăţică de carne. Totuşi Sfântul Arhanghel Mihail scapă şi ajunge să se reîntoarcă înapoi în rai cu stima îngerilor.

Ei bine legenda spune că în timp ce Sfântul Arhanghel Mihail a ajuns cu stima îngerească în cer ei bine diavolul a căzut pe pământ. De la această întâmplare ne-a rămas nouă oamenilor scobitura pe care o avem în talpa piciorului, lipsa cărnii rupte din talpa Sfântului Mihail de către Necurat.

Avem de a face aici cu o legendă populară românească ce ne spune cât se poate de bine care a fost percepţia populară cu privire la raportul dintre Sfântul Arhanghel Mihail şi diavolul care se poate spune că în mentalul colectiv românesc a aruncat în infamie pe sfinţii îngeri prin căderea lui.[73]

O altă legendă populară românească despre Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: "se zice că în timpurile de demult, românul ştia când îi venea sorocul să moară, aşa că nu se mai încurca deloc cu munca.

---

[72] Legende populare româneşti https://ro.scribd.com/document/56747504/Legende-Populare-Romanesti (accesat pe 04.07.2025).

[73] A se vedea Josefina Hernandez, *Chief prince Archangel Michael of the Heavetly wars* (Oklahoma, 2011).

Unde nu-i muncă, însă, nu-i nici de mâncare, iar Sfinţii Mihail şi Gavrilă şi-au zis că trebuie făcut ceva în această privinţa.

S-au sfătuit ei cât s-au sfătuit şi, în cele din urmă, s-au dus la o văduvă pe care au învăţat-o un descântec ce avea darul de a-i face pe oameni să muncească până în ultimele clipe dinaintea morţii.

Chiar în acea zi, un român din satul ei dădea să moară, iar vădana şi-a făcut drum până la el şi i-a alungat pe toţi din casă pentru a rămâne numai ea în preajma celui sortit nefiinţei.

Femeia l-a stropit cu apă şi l-a descântat astfel :

"Pasare cudalbă zburară,

Trei picături de sânge picară,

Şi leac să se scoale românul în picioare

Şi să ceară de mâncare."

Dupa fapta asta, vădana i-a lăsat să între pe oameni înapoi în casă, iar aceştia l-au găsit pe românul nostru chinuit la început de gândul morţii, vioi şi hămesit de foame.

Ei bine, se spune că de atunci a rămas obiceiul de a se descânta precum şi cel ca omul să muncească până moare.

La muncă fraţilor, nu mai leneviţi, că locuri de muncă îs ioc !"[74]

Avem aici o altă legendă în care protagonist nu este numai Sfântul Arhanghel Mihail ci la fel de bine şi Sfântul Arhanghel Gavriil. Legenda este una care ne spune că trebuie să fim cât se poate de conştienţi că momentul morţii nu este unul care ne este cunoscut. Ei bine legenda ne spune că românii din vechime ştiau momentul morţii şi pentru acest lucru nu mai voiau să muncească fiindcă ştiau când vor murii.[75]

Soluţia a fost găsită de Sfinţii Arhangheli prin faptul că au găsit o văduvă căreia i-au dat puteri de a îi face pe români să nu mai ştie când este momentul morţii lor şi în acest sens se muncească până în momentul morţii. Evident că aici se foloseşte termenul de *descântec*. Este adevărat că descântecul este mai mult o formulă cu implicaţii magice însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că este vorba mai mult de o metaforă în sensul că văduva a primit puteri speciale de la Sfinţii Arhangheli.

O altă legendă populară românească cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail este una care ne spune "că Mihail ar fi primul dintre îngeri, făcut sfânt de Dumnezeu. Cică, ar fi fost mai întâi slugă la diavol. Când Sfântul Petru l-a chemat să vină de partea cea bună, acesta a refuzat, socotindu-se mult prea păcătos. Într-o zi, în timp ce se afla cu diavolul la scaldă, Dumnezeu a îngheţat apa, astfel încât diavolul să rămână dedesubt, iar Mihail să se elibereze. Arhanghelul a început să zboare, însă diavolul a spart gheaţa şi a încercat să-l prindă. Atunci, Dumnezeu a poruncit Sfântului Ilie să-l trăsnească pe drac şi să-i permită lui Mihail să ajungă în împărăţia cerească."[76]

Legenda ne spune că Sfântul Arhanghel Mihail ar fi fost slugă la diavol. Aceasta este mai mult o afirmaţie care ne spune că în realitate diavolul a voit să îl facă sclavul lui pe Sfântul Arhanghel Mihail. De fapt este bine să ştim că diavolul a voit să îi facă sclavii lui pe toţi sfinţii îngeri din cer.

Dacă Sfântul Arhanghel Mihail nu s-ar fi opus diavolului evident că îngerii ar fi ajuns sclavii diavolului fiindcă în nici un fel diavolul nu a fost bine intenţionat faţă de colegii lui sfinţii îngeri. Un părinte duhovnicesc contemporan spunea că de fapt cei care cred că în iad diavolii se iubesc unii cu alţii se înşală. De ce? Fiindcă este bine să ştim că în iad diavolii se torturează unii pe alţii la nesfârşit. Aceasta fiindcă sunt diavoli mai mari şi diavoli mai mici. Diavolii mai mari ajung să îi tortureze pe diavolii mai mici.

Prin urmare se poate înţelege de ce se face aluzie la faptul că la început Sfântu Arhanghel Mihail era slugă la diavol după cum ne spune legenda populară.

Urmează un element de solidaritate: Sfântul Petru intervine şi îl cheamă pe Sfântul Arhanghel Mihail să vină de partea binelui fiindcă diavolul s-a dat spre rău.

Ca să se arate smerenia Sfântului Arhanghel Mihail ei bine ni se spune că el a refuzat oferta Sfântului Petru fiindcă se socotea prea păcătos.

---

[74] https://www.diane.ro/2011/11/mihail-si-gavrila-poveste-si-legenda.html (accesat pe 04.07.2025).

[75] A se vedea Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești* (Bucureşti, 1999).

[76] https://stradacetatii.ro/2020/11/legenda-sfantului-mihail/ (accesat pe 04.07.2025).

Totul a fost aşa până într-o zi când diavolul se afla la scaldă cu Sfântul Arhanghel Mihail. Acum intervine chiar Dumnezeu care îngheaţă apa când diavolul se afla la fund: în acest mod Sfântul Arhanghel Mihail reuşeşte să scape. Diavolul reuşeşte să spargă gheaţa şi a încercat să îl tragă înapoi pe Sfântul Arhanghel Mihail. Atunci Dumnezeu îi porunceşte Sfântului Ilie să îl ajute pe Sfântul Arhanghel Mihail şi acesta tună împotriva diavolului. În cele din urmă Sfântul Arhanghel Mihail ajunge în cer.

Se poate vedea aici în mentalitatea populară românească un anumit sentiment de solidaritate care există între sfinţii din cer şi Dumnezeu care se ajută unii pe alţii. Sfântul Ilie îl ajută pe Sfântul Arhanghel Mihail şi Sfântul Ilie este ajutat la rândul lui de Dumnezeu.

Aceasta fiindcă este bine să ştim că sub vitregia sorţii şi a istoriei ei bine românii au fost de mai multe ori dezbinaţi. În acest sens ei au căutat ajutorul sfinţilor din cer care trebuie să ştim că au fost unii care au fost exemplu de solidaritate.[77]

Prin urmare este bine să ne dăm seama că legendele populare sunt unele care sunt inspirate din referatele biblice şi patristice dar la fel de bine vin cu mai multe

- idei,
- concepţii,
- înţelegeri
- şi mentalităţi proprii.

Este adevărat că românii au preluat cultul Sfântului Arhanghel Mihail din iudaism şi este bine să ştim că şi în iudaism sunt mai multe legende populare cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail.[78]

În această carte nu ne-am propus să analizăm legendele evreieşti cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail ci mai mult să ne dăm seama de ceea ce se poate spunem modul cum românii au ajuns să exprima în evlavia lor populară cultul Sfântului Arhanghel Mihail.

Cultul Sfântului Arhanghel Mihail este unul care este extrem de răspândit la românii ortodocşi şi putem să vedem că s-au elaborat mai multe legende în care apare arhanghelul sub o formă sau alta. După cum am spus evlavia populară de mai multe ori se foloseşte de ficţiune sau de ingeniozitate pentru a exprima cum a ajuns să fie trăit şi exprimat Sfântul Arhanghel Mihail.

Tradiţia populară a cultului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil a ajuns să creeze şi o tradiţia culinară specială: „această sărbătoare aduce cu ea şi câteva obiceiuri şi tradiţii culinare:

- Oamenii de la munte îi consideră pe cei doi arhangheli ocrotitori ai oilor. Aşadar, ciobanii făceau o turtă mare din mălai, care se arunca în târla oilor, la 8 noiembrie, odată cu lăsarea berbecilor la oi pentru împerechere. Dacă turta cădea cu faţa în sus era semn bun pentru ciobani, se anunţa o primăvară fertilă, în care toate oile vor făta miei, iar dacă turta cădea pe dos era tristeţe mare, pentru că prevestea oi sterpe şi lipsa de belşug.
- În sâmbata dinaintea sărbătorii se dădeau şi se dau şi astăzi pomeni pentru sufletele morţilor.
- În satele bucovinene, de 8 noiembrie, se fac din vechi strămoşi pomeniri şi parastase pentru cei morţi.
- În Moldova, cu ocazia acestei sărbători, în casele cu hram se gătesc pârjoale, răcituri, pasăre umplută şi sarmale. De asemenea, gospodarii au grijă să scoată din beci cele mai gustos vin."[79]

Doi istorici ai religiilor discutau într-o zi.

- Ştii ce am aflat în aceste zile?
- Nu.
- Că în poporul român sunt mai multe legende populare despre Sfântul Arhanghel Mihail.
- Aşa este.
- Dar ele sunt fictive.
- Nu sunt chiar fictive.
- Nu?
- Nu.
- Cum aşa?

[77] A se vedea Ioan Aurel Pop, *Idetnitatea românească: felul de a fi al românţului de-a lungul timpului* (Editura Ideea Europeană, 2020).
[78] A se vedea Mikah Ahuvia, *On my right Michael, on my left Gabriel: angels in ancient Jewish culture* (California, 2021).
[79] https://www.bucataras.ro/articole/obiceiuri-si-traditii-culinare-de-sf-mihail-si-gavriil-79794.html (accesat pe 4.07.2025).

- Sfântul Arhanghel Mihail de mai multe ori s-a descoperit pe sine.
- Unde?
- O să îţi spun o angelofanie de-a sa din Italia.
- Spune.
- Napolitanii au voit să cucerească cetatea Siponului.
- Şi?
- De atunci adeseori mergeau acolo cei ce doreau, făcându-şi rugăciunile lor către Dumnezeu şi către Sfântul Arhanghel Mihail.
- Înţeleg.
- Iar mai demult napolitanii, fiind necredincioşi, şi-au adunat ostaşii şi au mers fără de veste la cetatea Sipontului, vrând să o ia şi să o dărâme.
- Urât.
- Cetăţenii erau cuprinşi de frică mare iar episcopul a poruncit post la popor, ca trei zile să nu guste hrană şi să se roage cu stăruinţă, ca să se izbăvească ei de vrăjmaşii cei ce i-au înconjurat.
- Şi ce a urmat?
- Mai înainte de ziua aceea în care vrăjmaşii voiau cu toate puterile lor să cucerească cetatea, s-a arătat arhanghelul puterilor cereşti episcopului, în vedenie, zicându-i aşa.
- Ce?
- „Mâine, în ceasul al patrulea din zi, să porunceşti tuturor cetăţenilor să se înarmeze şi să iasă din cetate împotriva vrajmaşilor şi eu voi veni să vă ajut vouă".
- Chiar?
- Da.
- Episcopul, sculându-se din somn, a spus vedenia la toţi şi s-a bucurat foarte mult de biruinţa cea făgăduită asupra vrăjmaşilor şi s-au întărit cu nădejde bună.
- Frumos.
- Apoi, venind al patrulea ceas din zi, s-a făcut un tunet mare şi, ridicandu-şi credincioşii ochii, au văzut la muntele Gargan un nor mare pogorându-se şi s-a făcut, ca odinioară la muntele Sinai, foc si fum, fulgere şi tunete, încat tot muntele acela s-a cutremurat şi s-a acoperit cu nor.
- Minunat.
- Văzând aceea protivnicii, s-au temut şi au început a fugi, iar cetăţenii, cunoscând că bunul păzitor şi grabnicul folositor a venit cu oştile sale cereşti să le ajute, au deschis porţile cetăţii şi au alergat pe urma vrajmaşilor lor, secerându-i ca pe nişte paie.
- Incredibil.
- Ei îi tăiau dinapoi, iar Sfântul Arhanghel Mihail, din înălţime, cu tunete şi cu fulgere îi ucidea, încat se făcuse numărul celor morţi şase sute de bărbaţi căzuţi de tunete şi de fulgere.
- Nu îmi vine să cred.
- Gonindu-i deci, până în depărtare şi biruindu-i desăvârşit pe vrăjmaşii lor, s-au întors veselindu-se în cetatea lor.
- Frumos.
- Din acea vreme napolitanii, cunoscând mâna cea tare a lui Dumnezeu Celui Atotputernic, au primit sfânta credinţă, iar cetăţenii Sipontului adunând-se toţi, cu episcopul şi cu clerul, s-au dus la muntele acela la care a fost acea arătare înfricoşată, vrând să aducă acolo mulţumire lui Dumnezeu şi ajutătorului lor, Sfântului Arhanghel Mihail, şi tuturor puterilor cereşti.
- Mi se pare logic.
- Când s-au apropiat la uşa peşterii aceleia, au aflat pe marmură urme de paşi omeneşti bine însemnate, ca pe pământ moale, şi ziceau unii către alţii.
- Ce

- Iată, cu adevărat Sfântul Arhanghel Mihail a lăsat aici semnul ajutorării sale, că singur a fost aici, mântuindu-ne pe noi de vrăjmaşii noştri.
- Frumos.
- Şi închinandu-se, au sărutat urmele acelea şi, săvârşind cântarea cea de rugăciune se veseleau pentru păzitorul şi folositorul lor, mulţumind lui Dumnezeu.
- Şi ce a urmat?
- Au hotărât, deci, să zidească la locul acela o biserică în numele Sfântului Mihail.
- Ce drăguţ.
- Când se găteau spre lucrul acela, iarăşi s-a arătat Sfântul Arhanghel episcopului, zicându-i-i aşa.
- Ce?
- Nu vi se cade vouă să vă îngrijiţi de zidirea bisericii, pentru că eu fără osteneala voastră mi-am gătit acolo biserica, numai să intraţi în ea. Iar tu mâine să faci în ea Sfânta Liturghie şi să împărtăşeşti pe credincioşi cu Dumnezeieştile Taine".
- Interesant.
- După vedenia aceasta, episcopul a poruncit ca toţi credincioşii să fie gata spre împărtăşirea cu Sfintele Taine şi a mers cu dânşii cântând şi rugându-se.
- Foarte frumos.
- Iar când au sosit la acel loc sfânt, unde erau închipuite sfintele urme pe marmură, au aflat cioplită în piatră o biserică mică, făcuta nu după obiceiul lucrului mâinilor omeneşti, ci ca o peşteră, neavând pereţii netezi, iar vârful era împodobit cu diferite înalţimi, aşa ca pe câte o parte puteai să ajungi cu capul, iar pe alta nu puteai nici cu mâna.
- Înţeleg.
- Astfel arată oamenilor că Dumnezeu nu voieşte pietrele cele împodobite în biserică, ci inimile cele curate; iar sfânta masă era acoperită cu acoperământ roşu şi a săvârşit pe dânsa episcopul Sfânta Liturghie şi a împărtăşit pe credincioşi cu Prea Curatele Taine, iar in altar, despre partea de miază noapte, de la vârf picura apă curată, dulce, foarte luminoasă şi făcătoare de minuni, din care, bând, bolnavii câştigau sănătate.
- Nu ştiam aceste lucruri.
- Şi beau credincioşii din apa aceea după împărtăşirea Sfintelor Taine şi se făceau minuni fără de număr în biserica aceea şi se tămăduiau toate neputinţele cu rugăciunile Sfântului Arhanghel Mihail.
- Înţeleg.
- Deci a zidit episcopul chilii lângă biserică şi a rânduit să fie acolo preoţi şi diaconi şi cântăreţi şi citeţi, ca în toate zilele să se săvârşească pravila bisericeasca, în slava lui Dumnezeu şi în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail.[80]

Avem aici o altă minune şi intervenţie minunată a Sfântului Arhanghel Mihail care a avut loc mai înainte de schisma cea mare de la anul 1054 când s-a despărţit Biserica Ortodoxă de Biserica Catolică. Acesta fiindcă trebuie să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail nu este unul care discriminează.[81]

CAPITOLUL 4

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN ICONOGRAFIA ROMÂNEASCĂ

Icoanele sunt una dintre cele mai des întâlnite metode de cinstire a Sfântului Arhanghel Mihail în tradiţia creştin ortodoxă românească. Fie că vorbim de icoane

- bizantine,
- neo-bizantine,
- clasice

[80] https://nikana.gr/ro/ghid/thassos/ce-poti-sa-vezi/1890/manastirea-arhanghelului-mihail-si-sfantul-izvor (accesat p 02.07.2025).
[81] https://ro.orthodoxwiki.org/Mihail_(Arhanghelul) (accesat pe 05.07.2025).

- sau mai moderniste

ei bine ceea ce trebuie să ştim că este că din cele mai vechi vremuri poporul român şi-a explicat evlavia faţă de Sfântul Arhanghel Mihail prin icoane şi iconografie.

"Arhanghelul Mihail este reprezentat în chip de oştean cu mantie, având în mână o sabie de foc, pentru ca el pedepseşte păcatul, nedreptatea şi apară pe cei drepţi. El pedepseşte popoare rele şi apără popoare bune care împlinesc voia lui Dumnezeu. Sfântul Arhanghel Mihail este pomenit în cărţile Vechiului Testament ca fiind prezent mai ales acolo unde Dumnezeu pedepseşte nedreptatea şi nelegiuirea sau apără pe cei nevinovaţi: el aduce pedepsele asupra lui Faraon şi asupra egiptenilor, care ţineau în robie poporul lui Israel; el pedepseşte nelegiuirile din Sodoma şi Gomora, el este cel ce apără oştirea credincioasă a lui Dumnezeu şi se arată lui Iosua Navi, conducătorul poporului ales după moartea lui Moise, zicând: "eu sunt conducătorul oştirilor cereşti" (Iosua Navi 5, 13-14). Sfântul Arhanghel Mihail este zugrăvit purtând în mână o sabie de foc, semnul puterii, dreptăţii şi al judecăţii dumnezeieşti."[82]

Prin urmare se poate vedea că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care de cele mai multe ori are un caracter

- militar
- de arhistrateg,
- de luptător al dreptăţii
- şi pedepsitor al fărădelegii.

Evident că în această carte nu vom ajunge să exemplificăm aceste lucruri prin icoane sau imagini româneşti cu Sfântul Arhanghel Mihail fiindcă în zilele noastre sunt mai multe care circulă pe internet şi pot să fie consultate şi văzute de cei care sunt interesaţi.

Imaginea Sfântului Arhanghel Mihail din icoane este una care ne face să fim unii care să ajungem să vedem mai bine cine este el şi să ne concentrăm mai mult în rugăciune faţă de el.

Am putut vedea în rândurile de mai sus că una dintre misiunile îngerilor – şi posibil şi a Sfântului Arhanghel Mihail – este să ducă rugăciunile noastre la Dumnezeu. Prin urmare este bine să ne rugăm la icoana Sfântului Arhanghel Mihail fiindcă ea ne ajută şi ne face să fim unii care să ne simţim mai aproape de prezenţa lui.

Icoana cu Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că este una care din cele mai vechi vremuri au fost o formă de evlavie populară la români. La fel de bine şi în bisericile de lemn din Maramureş trebuie să ştim că avem mai multe imagini, picturi şi icoane cu Sfântul Arhanghel Mihail.

„În spaţiul românesc, cele mai vechi cicluri ilustrate ale Arhanghelului Mihail le găsim în bisericile din Moldova din secolele XV-XVI. Cercetările anterioare au identificat prezenţa ciclului Arhanghelului Mihail în programele iconografice ale următoarelor biserici pictate din Moldova medievală: Sf. Nicolae din Bălineşti (cca. 1499), biserica Adormirii Maicii Domnului a mănăstirii Humor (1535), biserica Bunavestirii de la mănăstirea Moldoviţa (1537), gangul porţii de intrare a mănăstirii Neamţ (cca. 1550) şi biserica Învierii a mănăstirii Sucevița (1598). La Bălineşti, ciclul Arhanghelului Mihail e pictat în pronaos, fiind identificate următoarele scene: Avraam şi Sara lângă cortul lor, Ospitalitatea lui Abraham, Lot fugind din Sodoma şi soţia lui transformându-se în stâlp de sare, Sinaxa îngerilor, Prevenirea lui Valaam, Căinţa lui David, Minunea din Chones, Daniel în grota cu lei, Scara lui Iacov, Lupta lui Iacov cu îngerul, Constantin cel Mare în marş spre Roma, Botezul lui Constantin, Masacrarea asirienilor, Apariţia arhanghelului lui Iosua Navi, Enoh ridicat în ceruri, Lâna lui Ghedeon, Îngerul îi întinde lui Moise tablele legii, Întâmpinarea Domnului, Căderea îngerilor, Cei trei tineri în cuptorul în flăcări, alte două scene fiind distruse. La Humor (în gropniţă), ciclul e mai redus, apar însă şi scene pe care nu le întâlnim la Bălineşti, precum: Îngerul arătându-i Bizanţul lui Constantin, Lupta îngerului cu diavolul pentru corpul lui Moise. Ciclul de la Moldoviţa (în pridvorul deschis), apropiat de cel de la Humor, conţine şi scenele: Constantin pregătindu-se să atace Bizanţul şi Salvarea copiilor de către călugării de la Muntele Athos. Apar scene noi şi la Sucevița (în pridvor): Îngerul împiedică faraonul să se căsătorească cu Sara, Îngerul arătându-i biserica Sf. Sofia lui Iustinian ş. a."[83]

Este foarte adevărat că iconografia Sfântului Arhanghel Mihail în tradiţia românească a ajuns să fie una care a ieşit din tradiţia bizantină. Totuşi trebuie să ştim că sunt mai multe elemente care sunt proprii icoanelor româneşti. În

[82] https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfintii-mihail-gavriil/sfintii-arhangheli-mihail-gavriil-iconografie-147087.html (accesat pe 05.07.2025).

[83] https://ortodox.md/arhanghelul-mihail-in-iconografia-ortodoxa/ (accesat pe 05.07.2025).

România sunt mai multe icoane româneşti care sunt extrem de frumoase şi care îi ajută pe cei care se roagă să se concentreze mai mult, mai bine şi mai profund la Sfântul Arhanghel Mihail.[84]

Icoana Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că este prezentă în mai toate bisericile creştin ortodoxe sau în parohiile creştin ortodoxe. Aceasta fiindcă prin icoane se speră ca într-un anume fel să se actualizeze prezența măritului arhanghel.

„Restaurările din ultimii ani au scos la iveală podoaba picturilor pronaosului bisericii Sf. Cruce (Înălțarea Sfintei Cruci) din Pătrăuți, zidită, conform pisaniei, în anul 1487 de către Ştefan cel Mare şi pictată, conform unui consens aproape general al cercetătorilor, la o dată apropiată de acest an. Astfel, aici, în pronaos, a fost identificat un ciclu iconografic al Arhanghelului Mihail, necunoscut până acum.

După descifrarea a două scene păstrate foarte fragmentar, a ieşit la iveală că, toate scenele din primul registru situat deasupra teoriei sfinților, ce se desfăşoară pe perimetrul zidurilor: sudic, vestic şi nordic, se integrează unui singur ciclu, cel al arhistrategului oştilor cereşti – Arhanghelul Mihail. Ținând cont de rectificarea adusă prin identificarea celor două scene, ciclul conține următoarele teme: Ospitalitatea lui Abraham, Sacrificiul lui Abraham, Arătarea Sfintei Cruci împăratului Constantin (să ne amintim că şi în această scenă foarte bine cunoscută, figura împăratului este precedată de cea a Arhanghelului Mihail), Căința lui David şi Cei trei tineri în cuptorul în flăcări, la care s-ar adăuga şi mica scenă din glaful ferestrei sudice, Daniel în grota cu lei.

De fapt, toate aceste teme, fac parte din repertoriul ciclului consacrat Arhanghelului, cunoscute după alte monumente (icoane, picturi murale, etc.). Doar scena „Cavalcadei", redimensionată aici şi pusă în acord cu hramul bisericii, ciclul căruia, după cum am menționat, apare în pandant cu ea pe zidul estic, nu a fost identificată până acum în componența ciclurilor Arhanghelului Mihail.

Prezența ciclului Arhanghelului în programul iconografic al pronaosului de la Pătrăuți pare a fi motivată în primul rând de conexiunea cu hramul bisericii, cel al Sf. Cruci, ilustrarea căruia, este în pandant cu cea a Arhanghelului Mihail, ocupând tot zidul vestic. Pe lângă tema centrală a ciclului (conform dispoziției şi amplorii elaborării sale), Apariția Sf. Cruci împăratului Constantin cel Mare, care unește aceste cicluri, mai amintim şi unele date din tradiția bizantină, în care joncțiunea respectivă la nivel de cult este deosebit de elocventă."[85]

Este bine să ştim că ortodoxia nu acceptă statui ale Sfântului Arhanghel Mihail fiindcă ştim că statuile zeilor au fost unele care împânzeau templele şi lumea antică. În acest sens ortodoxia este într-un anume sens centrată pe icoane care sunt fără doar şi poate imagini sfinte şi care ajută capacitatea de concentrare la rugăciune.

Evident că dacă creştinii ortodocşi vor să ridice mai multe statui ale Sfântului Arhanghel Mihail acest lucru este posibil fiindcă trebuie să ştim că statuia este şi ea modalitate de cinstire a arhanghelului însă este bine să ştim că acest lucru nu poate să facă din statuia arhanghelului un obiect de cult.

„Prezența ciclului Arhanghelului Mihail accentuează de asemenea şi momentele eshatologice şi mesianice, relevate de cercetători în iconografia Pătrăuților. În acest context menționăm doar importanța rolului Arhistrategului oştii cereşti în complexul viziunilor amintite, a celui ce va anunța Judecata de apoi. Recent, au fost expuse şi unele supoziții privind posibila conexiune dintre hramul bisericii de la Pătrăuți (în special închinarea sa, aşa cum apare ea în pisanie) şi eventuala intrare în posesia ilustrului voievod a unui fragment din Cinstita Cruce. Pentru locul de amplasare a prețioasei relicve, protecția Arhanghelului Mihail pare a fi cât se poate de potrivită, ținând cont de conexiunea dintre cultul său şi cel al Sfintei Cruci, asupra căreia am insistat mai sus. De asemenea, interacțiunea într-un program iconografic a tematicii constantiniene cu cea a Sfintei Cruci şi a Arhanghelului Mihail este în acord şi cu ideea imperială, însemnele căreia au fost evidențiate pentru epoca lui Ştefan cel Mare de către Dumitru Năstase, mai ales, dacă ținem cont de dimensiunile importante ale cultului Arhanghelului la împărații bizantini."[86]

Ceea ce s-a putut remarca în lumea românească creştin ortodoxă este că cu cât o icoană a Sfântului Arhanghel Mihail este mai veche cu atât mai mult ea va fi mai prețioasă şi mai bună.

Evident că icoanele arhanghelului nu sunt unele care în cele din urmă sunt determinate ca valoare de timpul când au fost pictate.

La fel de bine sunt şi în zilele noastre mai mulți – mai ales dintre neoprotestanți – care obiectează că de fapt închinarea la icoanele arhanghelului nu este nimic mai mult decât o dovadă de idolatrie. Ei bine sfinții părinți creştin

[84] A se vedea *Iconografia. Arta de a zugrăvii biserici şi icoane bisericeşti* (Bucureşti, 1903).
[85] https://ortodox.md/arhanghelul-mihail-in-iconografia-ortodoxa/ (accesat pe 05.07.2025).
[86] https://ortodox.md/arhanghelul-mihail-in-iconografia-ortodoxa/ (accesat pe 05.07.2025).

ortodocşi – cum ar fi mai ales Sfântul Ioan Damaschin – au demonstrat cât se poate de clar că noi nu ne închinăm materiei icoanei ci mai mult arhanghelului care este reprezentat în ea.

Prin urmare a ne închina la icoana Sfântului Arhanghel Mihail este în sens creştin ortodox o modalitate de a îl cinstii pe Sfântul Arhanghel Mihail.

„Prezente începând din veacul al XVIII-lea în peisajul românesc ardelenesc, icoanele pe sticlă au apărut în contextul lăcrimării icoanei, considerate făcătoare de minuni a Maicii Domnului cu Pruncul, de la Nicula din anul 1699, precum şi a unui atelier de xilogravură ce s-a dezvoltat în imediata apropiere a Gherlei.

Din satul Nicula, devenit un adevărat sanctuar şi atelier ce a făurit şi a dat comunităţii săteşti numeroase icoane pe sticlă, meşteşugul şi tematica s-au extins şi au iradiat formând alte centre de iconografie pe sticlă de la noi din ţără: Şcheii Braşovului, Ţara Oltului, Iernăuţeni, Lancrăm, Laz, Maierii Albei Iulii, Mărginimea Sibiului, Mărgău.

Trei elemente sunt importante în realizarea, dar şi în vizualizarea icoanelor pe sticlă: desenul sau linia de contur, culoarea, sau armonia cromatică, şi ornamentul, ori decoraţia.

În icoanele pe sticlă transilvănene, Sfinţii Arhangheli prezintă o tipologie aparte fiind caracterizaţi prin câteva elemente specifice, precum: asemănarea fizionomică şi cea de vestimentaţie (militară sau de diacon), prezenţa aripilor şi a simbolurilor specifice, sabia, ramura de finic, floarea, discul (sfera), potirul, cumpăna sau cântarul.

Icoanele pe sticlă niculene ni-i înfăţişează pe cei doi trimişi divini alături; semnificative sunt tehnica, cromatica viguroasă şi decoraţia individualizată, aceasta din urmă definită de binecunoscutele flori.

Cei doi Sfinţi Arhangheli sunt redaţi frontal şi în picioare, rânduiţi simetric unul faţă de celălalt. Capetele celor doi sfinţi sunt încadrate cu câte un nimb colorat în galben ori decorat cu foiţă de aur. Veşmintele au culori expresive, predomină oranjul pur, alături de vedrele şi albul imaculat. Feţele sunt desenate asemănător, detaliul care îi diferenţiază este ori sabia sau ramura de finic. Vizibile le sunt şi aripile, deseori monumentale.

Ioan Apostol Popescu aminteşte că, de la mijlocul secolului al XIX-lea, în unele icoane apare doar câte un arhanghel, executat cu mijloace portretistice elocvente."[87]

Icoanele Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că nu trebuie să fie opere de artă ci menirea lor este de a ne arăta iubirea şi cinstea pe care o avem pentru el. Aceasta mai ales într-o lume supertehnologizată care găseşte cultul icoanelor primitiv şi demodat.[88]

Evident că icoanele Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să fie frumoase însă trebuie să ştim că ele trebuie să intre în cadrele Erminei creştin ortodoxe.

„Una dintre icoanele Sfântului Arhanghel Mihail, specifică perioadei post-bizantine, este cea în care acesta apare reprezentat biruitor şi psihopomp (călăuzitor al sufletului după moarte). Arhanghelul Mihail, în ţinută militară, reprezentat în picioare, îşi îndreaptă privirea asupra unui suflet reprezentat sub forma unui copil înfăşat, pe care îl poartă în mâna stângă. Ţine o sabie în cealaltă mână şi calcă în picioare un bătrân cu ochii închişi ce este acoperit numai parţial cu o pânză albă. Deasupra figurii alungite a bătrânului citim următorul text: "Văzând aceasta, te cutremura, o, suflete al meu".

Acestea sunt caracteristicile unei reprezentări a arhanghelului Mihail reproduse în maniera fidelă în nu mai puţin de patru icoane de la sfârşitului secolului XVI şi începutul sec. XVII."[89]

Doi iconografi creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Tu chiar crezi că icoanele nu sunt idoli?
- Da.
- De ce?
- Nu materia icoanei este cea care este subiectul cinstirii.
- Ci ceea ce este reprezentat în ea?
- Da.
- Ştiam acest lucru.
- Şi atunci?

[87] https://radiorenasterea.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-in-icoanele-pe-sticla-transilvane/ (accesat pe 05.07.2025).

[88] A se vedea Adrian Lemeni, *Tehnicizarea inumană a vieții* (Bucureşti, 2022).

[89] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

- Avem unele îndoieli.
- Tu de simboluri ai auzit?
- Da.
- Icoanele este simbol a ceea ce reprezentă.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă este voia lui Dumnezeu să avem icoane.
- De unde ştii.
- O să îţi spun o întâmplare în acest sens.
- Chiar te rog.
- Pe insula grecească Lesvos, în oraşul Mandamados, există o veche mănăstire din secolul al XV-lea, închinată Sfântului Arhanghel Mihail.
- Şi?
- Aici se află o icoană făcătoare de minuni a Sfântului Mihail.
- Nu ştiam,
- Ba da.
- Şi?
- Nu e o icoană obişnuită, ci e făcută din pământ îmbibat cu sângele călugărilor martirizaţi de turci.
- Chiar?
- Da.
- Cum aşa?
- Un singur călugăr a scăpat atunci şi aceluia i-a apărut Arhanghelul în vis, poruncindu-i să facă icoana sa din pământ şi sânge mucenicesc.
- Chiar?
- Da.
- Nu îmi vine să cred.
- Mănăstirea, iniţial distrusă de turci, a fost reclădită, şi în ea s-a aşezat icoana.[90]
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail a cerut să i se facă această icoană?
- Da.
- Şi este făcătoare de minuni?
- Da.
- Nu îmi vine să cred.
- Ba să crezi.
- Acum să mi-ai spus cred.
- Foarte bine.
- Nu ştiam de această întâmplare.
- Este adevărată.
- Cred.
- Vezi?
- Păcat că nu este cunoscută de multă lume.
- Din nefericire.

[90]https://doxologia.ro/cinstirea-sfintei-icoane-facatoare-de-minuni-sfantului-arhanghel-mihail-din-insula-lesvos (accesat pe 05.07.2025).

- Oamenii sunt ignoranţi.
- Fiindcă sunt atraşi de ceea ce este efemer şi trecător.
- Asta aşa este.
- Este bine să ştiu că Sfântul Arhanghel Mihail a acceptat cultul icoanelor.
- Întâmplarea de mai sus este cât se poate de concludentă în acest sens.
- Te cred.
- Acum să nu mai ai îndoieli cu privire la cultul icoanelor.
- Nu mai am.
- Este firesc să îţi ridici unele semne de întrebare.
- Aşa este.
- Dar nu prea multe.
- Fiindcă trebuie să lăsăm dovezile să vorbească?
- Da.
- Aşa este.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail a cerut să îi fie făcută o icoană.
- Este foarte important.
- Da.
- Înseamnă că el ne ascultă rugăciunile pe care le face la icoanele lui.
- Cred.
- Foarte bine.
- Mi-ai spus azi ceea ce aveam nevoie să aud.
- Mă bucur.
- Ca iconar am mai multe momente de îndoială.
- Şi Apostolul Toma a avut.
- Aşa este.
- Dar acum nu le mai ai?
- Nu.

„Imaginea asociază două elemente distincte pe care trebuie să le tratăm pentru început: pe de o parte, Arhanghelul poartă în mâna stânga un suflet sub forma unui prunc înfăşat, ceea ce face trimitere la calitatea sa de psihopomp, iar pe de alta, el calcă peste un om, urmând schema iconografică tipica a biruinței. În teologia şi, prin urmare, în iconografia bizantină, îngerii sunt în mod profund legaţi de soarta sufletelor după moarte. În general, numeroşi şi anonimi, ei asistă la separarea sufletelor de trup, şi le călăuzesc în cer, iar la a doua venire, aceştia se luptă pentru ele împotriva demonilor, fiind de faţă la Judecată. În numeroase tipuri iconografice precum Adormirea Maicii Domnului, adormirea cuvioşiilor şi dreptţilor sunt reprezentaţi îngeri care călăuzesc sufletul."[91]

Iconografia românească cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail este unul care de cele mai multe ori pe lângă faptul că ni-l prezintă pe arhanghel cu o sabie de foc în mână, la fel de bine ni-l mai prezintă ca

- psihopom care trece sufletele oamenilor din această lume în lumea de dincolo
- sau la fel de bine ţinând în mână o balanţă cu care cântăreşte faptele bune şi cele rele ale omului.

Prin urmare este bine să ştim că în iconografia creştin ortodoxă românească există un fel de *standard* care este stabilit de erminiile lui Dionisie de Furna.[92]

Este bine să ne dăm seama că iconografia creştin ortodoxă este una care de cele mai multe ori ajunge să accentueze faptul că Sfântul Arhanghel Mihail este un prieten al omului şi mai ales a creştinului ortodox în timp ce diavolul este unul care vrea distrugerea şi ruinarea totală şi deplină a omului.

„Una dintre icoanele Sfântului Arhanghel Mihail, specifica perioadei post-bizantine, este cea în care acesta apare reprezentat biruitor şi psihopomp (călăuzitor al sufletului după moarte). Arhanghelul Mihail, în ţinută militară, reprezentat în picioare, îşi îndreaptă privirea asupra unui suflet reprezentat sub forma unui copil înfăşat, pe care îl

[91] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 06.07.2025).
[92]A se vedea Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine* (Bucureşti, 2000).

poarta în mâna stângă. Ține o sabie în cealaltă mână şi calcă în picioare un bătrân cu ochii închişi ce este acoperit numai parţial cu o pânză albă. Deasupra figurii alungite a bătrânului citim următorul text: "Văzând aceasta, te cutremură, o, suflete al meu".

Acestea sunt caracteristicile unei reprezentări a arhanghelului Mihail reproduse în manieră fidelă în nu mai puţin de patru icoane de la sfârşitului secolului XVI şi începutul sec. XVII."[93]

Momentul morţii este înfricoşător însă în tradiţia creştin ortodoxă îl avem pe Sfântul Arhanghel Mihail care este unul ce ne poate ajuta şi care ne poate face să trecem cu bine peste el. Acest lucru este de fapt exprimat mai în toate iconografia românească în care apare arhanghelul.

Românul prin urmare din cele mai vechi timpuri a căutat să îşi găsească prieteni în lumea de dincolo şi evident că în Sfântul Arhanghel Mihail şi-a găsit un bun prieten. Pentru acest lucru el poate să fie găsit reprezentat mai în toate edificiile creştin ortodoxe româneşti.

Ceea ce se poate vedea din iconografia creştin ortodoxă românească este că ea nu excelează în frumuseţe artistică ci ea este mai mult una care are extrem de multă:

- sobrietate,
- ascetism,
- duh
- şi discreţie.

Modul românesc iconografic este unul care pentru creştinul occidental este mai mult un fel de

- naiv
- şi copilăresc.

Trebuie să ştim că iconografia creştin ortodoxă românească nu a voit să fie un fel de operă de artă sau capodoperă artistică ci mai mult una care să aibă un caracter pedagogic care să ne înveţe şi să ne îndemne mai mult la meditaţie.

Ştim de exemplu că budiştii ajung să facă statui de aur lui Buda în faţa cărora meditează cu orele. Ei bine nu acesta este şi caracterul tradiţiei creştin ortodoxe româneşti a iconografiei ci mai mult este bine să ne dăm seama că în faţa icoanei Sfântului Arhanghel Mihail ei bine nu ajungem mai mult să ne pierdem în meditaţii existenţiale ci mai mult să ne rugăm pentru mântuirea sufletelor noastre.

Este bine să ştim acest lucru fiindcă în acest mod vom ajunge să avem o raportare creştin ortodoxă la Sfântul Arhanghel Mihail.

„Imaginea asociază două elemente distincte pe care trebuie să le tratăm pentru început: pe de o parte, Arhanghelul poartă în mâna stângă un suflet sub forma unui prunc înfăşat, ceea ce face trimitere la calitatea sa de psihopomp, iar pe de alta, el calcă peste un om, urmând schema iconografica tipică a biruinţei. În teologia şi, prin urmare, în iconografia bizantină, îngerii sunt în mod profund legaţi de soarta sufletelor după moarte. În general, numeroşi şi anonimi, ei asistă la separarea sufletelor de trup, şi le călăuzesc în cer, iar la a doua venire, aceştia se luptă pentru ele împotriva demonilor, fiind de faţă la Judecată. În numerose tipuri iconografice precum Adormirea Maicii Domnului, adormirea cuvioşilor şi drepţilor sunt reprezentaţi îngeri care călăuzesc sufletul."[94]

Se poate vedea din iconografia creştin ortodox românească faptul că românul crede că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care are putere peste sufletele oamenilor pe care evident că poate să le scape de iad dacă este sunt vrednice de acest lucru.

Este bine să ştim că românul crede că prietenia şi duşmănia cu Sfântul Arhanghel Mihail ei bine omul ajunge să şi-o câştige în această viaţă prin faptele pe care le face. Evlavia creştin ortodoxă română a găsit din cele mai vechi vremuri o modalitate de a se exprimare prin iconografie. Unul dintre leit-motivele din iconografie pe care le găsim în iconografia creştin ortodoxă evident că este Sfântul Arhanghel Mihail.

Iconografia creştin ortodoxă românească prin urmare este unul care a ajuns să excleze în a ni-l prezenta pe Sfântul Arhanghel Mihail sub mai multe forme. El este centrul la mai multe icoane care sunt unele care ne arată caracterul ascetic şi sobru al arhanghelului.

„În această reprezentare Arhanghelul Mihail calcă peste un personaj aflat la picioarele sale, urmând o schemă foarte veche ce ilustrează biruinţa şi face referire explicită la ideea dominării şi umilirii adversarului. Această schemă

[93] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).
[94] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

este răspândită printre bizantini prin imagini pur simbolice, în care adversarii sunt personificări ale răului. De asemenea, mai sunt întâlnite şi în reprezentările legate de un context istoric sau politic particular.

Ideea fundamentală a biruinţei asupra răului, privită simplu doar din perspectiva schemei victoriei, ia forme diferite în Occident. Imaginea în care Arhanghelul Mihail îl zdrobeşte pe satan sub forma unui monstru hibrid, se bucură de o mare popularitate. Aparent urmând aceeaşi schemă, o întreagă serie de sfinţi calcă în picioare sau învinge monştri, balauri, simboluri ale răului sau ale unui adversar. Într-o manieră asemănătoare, tipul sfântului militar omorând dragonul, este larg răspândită în icoanele post-bizantine începând cu sec. XV.

Sfântul Gheorghe, Sfântul Teodor sau Sfântul Fanurie – sunt înfăţişaţi în astfel de ipostaze. În mod specific, într-o reprezentare a Sfântului Mercurie pe un triptic mobil (sec. XVII), ca adversar este reprezentat Iulian Apostatul.

Nici reprezentarea Arhanghelilor nu putea fi lipsită de această formulă triumfală. Aceasta se înscrie într-o vastă tradiţie iconografică ce legă Orientul de Occident şi care punea în valoare arhetipul biruinţei."[95]

Este prin urmare cât se poate de clar că Sfântul Arhanghel Mihail în iconografia creştin ortodoxă este văzut ca unul care ajunge să se opună forţelor demonice ale răului care trebuie să ştim că ajung să ne facă mult rău şi să ne ducă pe căile pierzaniei.

Este adevărat că noi creştinii ortodocşi ştim că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste demoni şi diavol – căpetenia lor – însă nu trebuie să "îl ispitim" pe arhanghel să facă minuni instantanee cu noi când trecem prin momente mai grele din viaţa noastră. De ce? Fiindcă trebuie să ştim că de mai multe ori sunt greutăţi care vin peste noi nu de la demoni ci de la

- viaţă,
- semeni,
- împrejurările concrete ale vieţii
- sau propriile probleme.[96]

Diferenţa esenţială pe care o putem vedea dintre iconografia creştin ortodoxă românească şi tablourile occidentale cu Sfântul Arhanghel Mihail este că icoanele cu Sfântul Arhanghel Mihail au o valoare cultică în timp ce tablourile occidentale au mai mult o valoare

- estetică
- şi artistică.

„Interpreţii acestui tip iconografic au luat în considerare trei răspunsuri posibile acestei întrebări. Cu alte cuvinte, personajul pe care Arhanghelul Mihail îl calcă în picioare poate fi identificat cu Lucifer, îngerul căzut care, asemenea lui Mihail, are o natură spirituala şi este în mod curent considerat ca un vrăşmaş prin excelenţă; personajul poate fi de asemenea un simplu om păcătos, al cărui suflet este înfăţişat în mana Arhanghelului; în final, personajul poate fi identificat cu Hades, zeul lumii subpământene şi personificarea morţii, din cauza reprezentării sale ca bătrân, semi-nud, cu o musculatură pronunţată."[97]

Românul şi-a dat seama din cele mai vechi vremuri că nu există o cauză strict naturală a răului. Răul are o cauză metafizică fiindcă în cele din urmă nu omul a fost creator al morţii. Moartea este pentru omul răul cel mai mare fiindcă ştim că nimeni nu vrea să moartă şi totuşi o facem. Este clar că moartea la fel ca răul au o cauză metafizică. Ei bine românul – la fel ca toţi creştinii ortodocşi autentici – au voit să găsească un remediu în faţa acestui rău metafizic care ne aruncă în fundul unui mormânt rece şi disperat.

Aşa se pare că a apărut persoana Sfântului Arhanghel Mihail care a venit cu remediul la problema metafizică a răului: răul nu provine din lumea noastră şi el este tolerat de Dumnezeu din cauza păcatului originar al primilor oameni. Vestea bună este că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste acest rău metafizic care nu este

- o energie,
- o forţă,
- un arhonte
- sau un demiurg

ci mai mult o fiinţă angelică căzută.

---

[95]https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

[96] A se vedea Radu Teodorescu, *Supraviețuirea duhovnicească în necazuri și încercări* (Cugir, 2018).

[97] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

„Lucifer, deşi împărtăşeşte aceeaşi natură spirituală cu Arhanghelul Mihail a devenit prin căderea în păcat contratipul acestuia. Apocalipsa Sfântului Ioan constituie singura referire scripturistică la faptul că acesta a fost alungat de către Arhanghelul Mihail din Cer.

Dacă îl recunoaştem pe Satan ca fiind cel care se afla la picioarele Arhanghelului, trebuie să vedem în această imagine, compoziţia diferitelor aspecte ale cultului Sfântului Arhanghel Mihail: psihopomp, biruitor asupra răului, militar (după costum) etc. Cu alte cuvinte, fiecare detaliu trebuie înţeles separat de celălalt. Acest gen de compilaţii de motive şi idei este conform eclectismului caracteristic creaţiei iconografice post-bizantine.

Totuşi, în cazul nostru, incoerenţa de temporalitate (căderea lui Satan nu coincide cu moartea unui om, al cărui suflet să fie ţinut de Mihail), contribuie la o înţelegere fragmentară a icoanei."[98]

Este bine să ne dăm seama prin urmare de modul cum se ajunge să se schimbe chiar un înger. Este cumva destul de greu de înţeles cum un înger de lumină cu a fost diavolul a ajuns la un asemenea grade de răutate şi pervertire că a trimis toată umanitatea în moarte.

Este adevărat că şi omul a greşit însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că

- iniţiatorul
- şi originatorul

final şi ultim al morţii a fost diavolul.

Sfinţii îngeri evident că au fost conştienţi de această mare tragedie care s-a petrecut cu neamul omenesc. Sfântul Arhanghel Mihail este unul care ne poate venii în ajutor când frica morţii şi ameninţările demonilor nu ne lasă în pace. Cu alte cuvinte sfinţii îngeri nu ne-au lăsat singuri în faţa demonilor. Este bine să ştim acest lucru şi să ne rugăm cât putem mai mult la ei pentru a găsi ajutor şi susţinere.[99]

Iconografia creştin ortodoxă românească este cât se poate de exemplară şi foarte bine făcută în a ni-l prezenta pe Sfântul Arhanghel Mihail ca unul care are putere este demoni.

Am arătat în capitolul de mai sus că sunt mai multe rugăciuni ale Sfântului Arhanghel Mihail care să ne facă să îl avem ca apărător asupra demonilor. Unde să scape românul creştin ortodox decât la ajutorul Sfinţilor Îngeri şi mai ales la Sfântul Arhanghel Mihail?

Iconografia românească prin urmare ne spune că în faţa morţii nu totul este pierdut. De ce? Fiindcă îi avem pe sfinţii îngeri şi pe Sfântul Arhanghel Mihail.

„Însemnarea aflată pe icoană ne îndemână în mod firesc să identificăm adversarul Arhanghelului Mihai, ca fiind un om anonim al cărui suflet este purtat de către el. Aceasta este interpretarea pe care au adoptat-o cei mai mulţi bizantinişti ce au studiat acest tip iconografic. În acest sens, icoana are o profundă încărcătură morală. Personajul reprezintă figura generica a păcătosului. Cu alte cuvinte prezintă un contra-exemplu, unul ce trebuie evitat.

În favoarea acestei interpretări, pledează numele unei icoane de acest tip, din 1778, păstrata în Biserica Panagia Dexia din Tesalonic, anume "Moartea păcătosului". De asemenea, o altă icoana ce se înscrie în acelaşi tipar iconografic este numită "Arhanghelul Mihail luând sufletul bogatului"."[100]

Doi artişti pictori discutau într-o zi.

- Ştii ce comandă am primit azi?
- Nu.
- Nu o să îţi vină să crezi.
- Spune.
- Mi-a cerut să fac un tablou cu Sfântul Arhanghel Mihail.
- Frumos.
- Păi cum să îl fac?
- Cu talent.
- Nici nu ştiu dacă există.
- Există.

[98] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).
[99] A se vedea Daniel de la Rarău, *Războiul creştinilor cu diavolii* (Editura Panaghia, 2002).
[100] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

- De unde ştiu.
- Sunt mai multe mărturii.
- Ce mărturii?
- De Sfântul Conon au auzit?
- Nu.
- Sfântul Mucenic Conon era fiul păstorului Nestor şi al soţiei sale, Nada, amândoi păgâni.
- Şi?
- Aceştia l-au căsătorit fără voia sa.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- Înainte de nuntă, lui Conon i s-a arătat Sfântul Arhanghel Mihail, sub chipul unui bărbat luminos, care i-a vorbit despre sfânta credinţă, l-a botezat, l-a împărtăşit şi l-a însemnat cu semnul Crucii.
- Chiar?
- Da.
- Şi?
- Imediat după nuntă, Conon a luat o lumânare, a pus-o sub un vas şi a întrebat-o pe soţia sa aşa.
- Ce?
- „Ce este mai bun, lumina sau întunericul?".
- Femeia a răspuns firesc „Lumina".
- Şi?
- Şi atunci el a început să-i vorbească despre Hristos şi viaţa veşnică. La fel şi părinţilor lui, cu toţii primind credinţa creştină.
- Frumos.
- Conon şi soţia sa au trăit în curăţie, ca un frate cu o soră, până când aceasta a murit.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Şi?
- La scurt timp, şi părinţii lui au trecut la cele veşnice.
- Şi ce a urmat?
- După moartea soţiei sale, Conon a trăit ca un adevărat anahoret, fiind un precursor al vieţuirii ascetice în lumea creştină.
- Frumos.
- Dumnezeu i-a binecuvântat ostenelile cu darul săvârşirii de minuni şi cel al alungării diavolilor.
- Minunat.
- Prin exemplul său, a adus pe mulţi păgâni la creştinism.
- Chiar?
- Da.
- Dregătorul imperial Magnus care conducea ţinutul din provincia Isauria, unde se afla localitatea Vidania a Sfântului Conon, a declanşat o prigoană împotriva creştinilor aflaţi în teritoriul pe care îl administra, în numele împăratului de la Roma.
- Am auzit de aceste persecuţiile anticreştine.
- În timpul acestei persecuţii a fost prins şi Sfântul Conon care, nevoind să se lepede de Hristos, a fost supus la chinuri grele.
- Nu se poate.
- A fost scăpat însă de consătenii săi, care aflând de patimile lui s-au răsculat împotriva lui Magnus şi l-au alungat din cetate.

- Frumos.
- La doi ani după patimile sale, Cuviosul Conon s-a mutat la Domnul, fiind plâns de toată provincia Isauriei.
- Îmi dau seama.
- După înmormântare, casa lui Conon a fost transformată în biserică.
- Frumos.
- Deci ce ai remarcat?
- Că Sfântul Conon a primit credinţa creştin ortodoxă de la Sfântul Arhanghel Mihail.
- Aşa este.
- Nu am mai auzit de aşa ceva.
- Ei bine auzi acum.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail nu este numai o imaginaţie?
- Nu.
- Şi nici o supersiţie?
- Nu.
- Acum cred că există cu adevărat.
- Deci vei face acel tablou?
- Da.
- Tu ai mai pictat îngeri?
- Da.
- Şi atunci nu cred că o să fie greu nu?
- Nu.
- Vezi?
- Poate o să pictez o icoană şi cu Sfântul Conon.
- Ar fi frumos.
- Aşa este.[101]

„Grupul de opere pe care le-am studiat care relevă fără îndoială un prototip comun, reproduc în manieră fidelă caracterele particulare ale adversarului Sfântului Arhanghel Mihail. Or, acest bătrân a fost considerat în concepţia unor interpreţi, ca manifestând un tip iconografic al lui Hades, de origine elenistică, însă rămas în vigoare în iconografia bizantină.

Interpreţii au în vedere asemănarea dintre acest personaj şi cel din scena Învierii Domnului, biruinţa asupra morţii, aflată în mănăstirea Daphni (sec. XI). Apropierea dintre imaginea noastră şi cea a Învierii stabileşte o legătură profunda între Arhanghel şi Mântuitorul, amândoi biruind asupra iadului şi a asupra morţii.

Potrivit acestei interpretări Arhanghelul Mihail este văzut ca îngerul Judecăţii de apoi. Din această perspectivă, textul moralizator ce însoţeşte icoana poate fi înţeles ca adresându-se în mod direct privitorului, ca făcând referire probabil la propriul suflet reprezentat ca un copil înfăşat, în mâinile Arhanghelului Mihail.

Astfel, privitorul poate înţelege imaginea în modul următor: "Văzând aceasta, te cutremură, o, suflete al meu, de cea de-a doua venire când Iadul va fi din nou învins şi tu te vei afla în mâinile Arhanghelului Mihail, cunoscând pe Judecătorul nemitarnic, Cel care decide soarta ta în veşnicie. " Imaginea oferă aşadar un profund îndemn moral ce atinge privitorul într-o manieră precisă şi eficace.

Chiar dacă ultimele două ipoteze par mai ademenitoare, niciuna dintre ele nu poate fi respinsă. Aceasta situaţie nu relevă incapacitatea pictorului de a fi clar şi precis, cât, din contră, mărturia unui procedeu creativ elaborat, care a putut asocia în mod conştient trei interpretări distincte propunând privitorilor trei niveluri de lectură."[102]

CAPITOLUL 5

[101]https://evenimentulistoric.ro/sfantul-care-a-fost-botezat-de-arhanghelul-mihail.html (accesat pe 02.07.2025).
[102] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

MOŞTENIREA BIZANTINĂ A EVLAVIEI POPULARE ROMÂNEŞTI FAŢĂ DE SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL

Ceea ce mai puţină lume ştie este că ambele sărbători ale Sfântului Arhanghel Mihail din lumea creştină

- pe 8 noiembrie când arhanghelul este prăznuit cu Sfântul Arhanghel Gavriil
- şi pe 6 septembrie când se pare pomenirea minunii arhanghelului de la Colose

s-au instituit în spaţiul istoric al Imperiului Bizantin.

Este bine să ştim că noi am preluat de la bizantini mai toate elementele cultului Sfântului Arhanghel Mihail. Aceasta fiindcă mai toate slujbele care au fost dedicate lui au fost elaborate de bizantini.

Au început să fie din ce în ce mai cunoscute canoanele de rugăciune ale Sfântului Iosif Imnograful la Sfântul Arhanghel Mihail: „aceste canoane sunt indiscutabil legate de cultul bizantin al Sfântului Arhanghel Mihail. Evlavia creştină faţă de el, a cărui infrastructură a fost puternic susţinută şi teologic, mai ales după apariţia tratatului Despre ierarhia cerească atribuit Sfântului Dionisie Areopagitul este marcată liturgic în primul rând de cele două sărbători principale, cea deja amintită din 6 septembrie şi cea a Soborului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil din 8 noiembrie, ea însăşi la origine o sărbătoare dedicată Arhanghelului Mihail."[103]

Ei bine este bine să ne dăm seama că în decursul celor 1000 de ani de existenţă a Imperiului Bizantin ei bine s-a elaborat ceea ce se poate spune ca o evlavie profundă faţă de îngeri şi faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Aceasta evlavie a fost preluată şi de poporul român. Nu fără de nici un motiv istoricul şi academicianul român Nicolae Iorga scria că ortodoxia românească este un fel de *Bizanţ după Bizanţ*.[104]

Evident că nu toate lucrurile din Bizanţ au fost bune însă ceea ce trebuie să ştim este că Bizanţul a avut o evlavie autentică faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Sunt mai multe

- rugăciuni,
- acatiste
- şi paraclise

care au fost elaborate de bizantini în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail.

„Un mare număr de biserici au fost închinate acestuia. În Constantinopol cultul său este atestat încă din secolul al IV-lea, un important sanctuar dedicat Arhanghelului fiind construit de însuşi fondatorul capitalei, Constantin cel Mare. Raymond Janin a inventariat şi descris 34 de biserici şi sanctuare bizantine dedicate Arhistrategului în Constantinopol şi împrejurimile sale, cultul său iradiind în întregul Imperiu. Două momente au fost mai dificile în impunerea cultului ortodox al sfintelor puteri cereşti, în general, şi a Sfântului Arhanghel Mihail, în particular. Primul a fost nevoia de delimitare timpurie de cultul eretic al îngerilor, de factură gnostică, atestat prin canonul 35 de la Laodiceea, ce a iscat nu puţine controverse, iar un alt moment dificil pentru cultul angelic a fost epoca iconoclastă. Contestarea închinării icoanelor a atras ca o consecinţă logică inevitabilă şi interzicerea cultului îngerilor şi a puterilor cereşti, mai ales că, neavând corpuri, icoanele acestora suplineau cu succes funcţia materială. Cinstirea lor s-a reluat principial odată cu restabilirea icoanelor, iar canoanele alcătuite de Sfântul Iosif vin să confirme sprijinul pe care imnografia îl aducea acestui cult. Ele au fost scrise cel mai probabil după revenirea sa la Constantinopol în 867, pentru utilizarea lor în unele biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail, poate chiar la cererea expresă a Împăratului Vasile I Macedoneanul (867-886), despre care se ştie că a sprijinit construcţia sau refacerea unor biserici închinate acestuia, ca semn de pocăinţă pentru iertarea păcatului de a-l fi asasinat pe predecesorul său Mihail al III-lea (842-867)."[105]

Evident că sunt unii care ar voii să fie mai exclusivişti cu privire la cultul Sfântului Arhanghel Mihail şi ar vrea să nu fie atât de multe mărturii istorice bizantine şi cumva cultul arhanghelului să fie

- spontan,
- inedit
- şi actual.

---

[103] Sfântul Iosif Imnograful, Canonane de rugăciunea la Sfântul Arhanghel Mihail https://edituradoxologia.ro/sites/default/files/pdf/2018/12/canoane_la_sfantul_arhanghel_mihail_-_extras.pdf?srsltid=AfmBOoqpQ7kOB2kXQ41mdMzMVLVPR-23BAA3S7QAgugVmSw8KDqI--OR (accesat pe 05.07.2025).

[104] A se vedea Nicolae Iorga, *Bizanţ după Bizanţ* (Bucureşti, 1935).

[105] Idem.

Aceasta fiindcă omul de azi consideră că nu trebuie să ne facem prea multe probleme cu privire istoria cultului Sfântului Arhanghel Mihail. De ce? Fiindcă tot ceea ce contează este prezentul.

Adevărul este că dacă îl iubim pe Sfântul Arhanghel Mihail vom ajunge să fim unii care să ne interesăm şi de care au fost

- credinţele
- şi experienţele

celor din trecut cu Sfântul Arhanghel Mihail.

Cum am spus evlavia populară faţă de Sfântul Arhanghel Mihail a fost una cât se poate de genuină în Bizanţ. Ea s-a desprins evident din iudaism dar trebuie să ştim că nu s-a rezumat numai la ea.

„Ziua Soborului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril era dedicată odihnei şi rugăciunii. Totuşi, credincioşii făceau diferenţe în rolul pe care îl îndeplineşte fiecare dintre cei doi. Sfântul Arhanghel Mihail este cel care întâmpină sufletele celor morţi imediat ce acestea părăsesc trupurile. El le ajută sufletele să treacă de cele 24 de vămi ale văzduhului şi goneşte cu sabia de foc pe demonii care îndrăznesc să se apropie. Arhanghelul Mihail este purtător de lumină, cel ce va anunţa sfârşitul lumii. Despre Arhanghelul Gavriil se credea că veghează la capul bolnavului care trebuie să moară şi la picioarele acestuia, dacă îi este dat să mai trăiască. Arhanghelul Gavriil este cel care dezleagă blestemele care cad asupra oamenilor şi cel care hotărăşte viaţa şi moartea oamenilor, luptându-se cu diavolul pentru sufletele creştinilor. Când sărbătoarea cade într-o zi de post de peste săptămână, pomenile în mâncare trebuie să fie tot de post, pentru că altfel jertfa nu este primită."[106]

Ni se spune aici că Sfântul Arhanghel Mihail este cel care va anunţa sfârşitul lumii. Evident că dacă se spune aşa probabil că aşa va fi şi trebuie să acceptăm acest lucru prin credinţă.

La fel de bine este bine să ştim că primele icoane ale Sfântului Arhanghel Mihail au apărut în Bizanţ. De acolo ele au fost preluate de mai toate popoarele creştin ortodoxe dar la fel de bine icoane ale arhanghelului trebuie să ştim că există şi în lumea neortodoxă.[107]

Sfântul Arhanghel Mihail prin urmare este unul care trebuie să ştim că vom avea foarte mult folos duhovnicesc dacă vom ajunge să ne uităm cum a fost el cinstit şi venerat în Bizanţ fiindcă ştim că Bizanţul a fost primul imperiu creştin ortodox din istorie.

"În acest context trebuie aşezată şi relansarea cultului Sfântului Arhanghel Mihail din secolul al IX-lea, mai ales prin instituirea sărbătorii din 6 septembrie, ale cărei canoane au fost scrise tot de Sfântul Iosif. Din aceeaşi epocă, deşi legenda pare să fi existat anterior într-o formă mai primitivă. Apariţia şi minunea Arhanghelului par să se fi petrecut pentru a se contracara cultul păgân, heterodox al acestuia ce era practicat din antichitate în Colose (cf. Col. 2, 18), la care făcea menţiune şi Sinodul din Laodiceea. poate chiar de la sfârşitul secolului al VIII-lea, datează descrierea hagiografică a minunii de la Hones (Colose) Col. 2, 18), la care făcea menţiune şi Sinodul din Laodiceea."[108]

Ceea ce ne spune minunea de la Colose este că Sfântul Arhanghel Mihail a intervenit în persoană în promovarea creştinismului în antichitate când se ştie că păgânismul era religia oficială şi dominantă. Ştim că păgânismul era

- politeist,
- imoral,
- violent,
- crud,
- brut,
- pervertit
- şi viclean.

Într-un asemenea context are loc minunea Sfântului Arhanghel Mihail de la Colose: „textul hagiografic spune că un grup de păgâni violenţi îl ameninţă în mod repetat pe Arhip, călugăr cuvios ce petrecea de 60 de ani ca paracliser al unei biserici a Sfântului Arhanghel Mihail din Colose, încercând în acelaşi timp să dărâme biserica. În cele din urmă,

---

[106] https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

[107] E. A . Wallis Budge, *Saint Michael the Archangel: Three Enconiums by Theodosius, Archbishop of Alexandria; Severus, Patriarch of Antioch; and Eustathius, Bishop of Trake: ... Extracts from Arabic and Ethiopian Versions* (Gorgias Press, 2014).

[108] https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

abat cursul a două râuri, pentru a inunda sfântul locaş şi a-l distruge, iar pe călugăr să-l ucidă. Acesta, cu multă îndrăzneală, cere Sfântului său ocrotitor să-l ajute şi să protejeze mai ales biserica de distrugere şi profanare. Arhanghelul se arată, loveşte o stâncă din faţa altarului, care se deschide şi înghite şuvoaiele furioase de apă. Biserica este salvată, iar apa sfinţită de prezenţa vizibilă a Arhanghelului, care se va găsi de acum în acel loc, va izvorî la rândul său necontenite tămăduiri."[109]

Ei bine minunea de la Colose a avut loc cam în viitorul spaţiu al Bizanţului. Este adevărat că pe creştinii ortodocşi îi leagă foarte mult evlavia creştin ortodoxă de Bizanţ. Aceasta fiindcă ştim că în Bizanţ au trăit mari sfinţi creştin ortodocşi cum ar fi:

- Sfântul Nicolae,
- Sfinţii trei ierarhi,
- Sfântul Grigorie de Nyssa,
- Sfântul Maxim Mărturisitorul,
- Sfântul Grigorie Palama
- sau Sfântul Fotie cel Mare.

Moştenirea bizantină a evlaviei faţă de Sfântul Arhanghel Mihail evident că este una de bun augur pentru noi creştinii ortodocşi. De ce? Fiindcă ea ajunge să fie una care să ne întărească în credinţa unui cult al arhanghelului în care de mai multă vreme oamenii au crezut şi au găsit

- mângâiere,
- scăpare
- şi în cele din urmă mântuire.

Nu fiindcă arhanghelul ar mântui ci mai mult fiindcă el ne ajută în drumul spre mântuire.[110]

Creştinii ortodocşi sunt unii care au foarte bine menţinută în ei noţiunea de tradiţie şi trebuie să ştim că tradiţia este una care se leagă şi de cultul Sfântului Arhanghel Mihail. Încă avem multe de învăţat şi de descoperit cu privire la evlavia pe care bizantinii au avut-o faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Aceasta fiindcă după cum am spus au fost mulţi sfinţi bizantini care ne-au lăsat mai mult scrieri cu adevărat folositoare şi edificatoare cu privire la acest arhanghel. Prin aceste experienţe evident că vom devenii şi noi mult mai bogaţi spiritual.

Doi filologi discutau într-o zi.

- Ştii ce am găsit zilele acestea?
- Nu.
- O legendă mihailică de Klaus Grass.
- Şi ce spunea ea?
- Arhanghelul Mihail veghează la poarta cerului. Cu balanţa sa el cântăreşte Binele şi Răul. Cu sabia sa împinge Răul înapoi.
- Nu ştiam.
- Cu multă vreme în urmă, un balaur înspăimântător voi să se ridice împotriva Îngerilor şi să tulbure liniştea din Cer.
- Şi?
- Avea un trup plin de negi, o coadă lungă solzoasă şi un bot lat.
- Urât.
- Suflând zgomotos, se apropie de poarta Cerului, scuipând foc înspre Îngerul de pază.
- Şi?
- Atunci Arhanghelul Mihail îşi ridică sabia sa de lumină şi împinse cu putere monstrul jos pe Pământ.
- L-a ucis?
- Balaurul nu era mort, dar îi trebui mult până să se poată mişca din nou.
- Înţeleg.

[109]https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

[110] A se vedea John Charles Arnold, *Ego sum Michael. Origin and diffusion of the cult of Archangel Michael the Archanghel* (Arkansas, 1997).

- Aripile şi le pierduse în lupta cu Sfântul Mihail. El putea să se mai mişte doar târându-se. Cu multă trudă, se târî sus pe un munte de unde se uită în jos.
- Şi?
- De acolo zări mulţi oameni, ce munceau bucuroşi, şi cântau în timp ce munceau, şi râdeau, şi-şi spuse, pufăind mulţumit.
- Ce?
- Dacă n-am putut face nici un rău Îngerilor, îl voi face oamenilor!
- Păi da.
- Se ascunse în apropiere, într-o peşteră stâncoasă. Aburi otrăviţi ieşeau din botul său şi otrăveau aerul din jur.
- Vai nu se poate.
- De atunci, viaţa oamenilor de acolo începu să se schimbe.
- Cum?
- Tot mai rar puteau fi auziţi râzând sau cântând. Se certau şi se ocărau din cele mai mici motive. Munca şi-o îndeplineau fără bucurie. Invidia creştea ca un şarpe în inimile lor, şi-i făcea răi.
- Şi ce s-a întâmplat?
- Într-o zi, sosi un cavaler în ţinutul în care bântuia balaurul. Era un om evlavios, de bună credinţă, care străbătuse lumea în lung şi în lat.
- Şi ce a făcut?
- Multe văzuse, dar feţe atât de nemulţumite şi de posomorâte nu mai întâlnise nicăieri. Încuiau uşile în faţa lui, când îl zăreau de departe venind. Nimeni nu voia să-i răspundă la salutul prietenos. Nici chiar copiii nu se jucau cu bucurie, aşa cum văzuse pretutindeni.
- Ce trist.
- Străinului i se strânse inima. El călări mai departe şi văzu câmpuri cultivate, câmpii mănoase, pe care se aflau vite la păşune, copaci plini de roade. Era limpede că oamenii nu erau săraci. Aşadar, ce să fie ceea ce le amărâse atât de tare inimile?
- Balaurul
- Da.
- Şi?
- În amurg, cavalerul ajunse la un sat. Coborî de pe cal, ca să ceară adăpost peste noapte. Ciocăni la o uşă şi aşteptă. Ciocăni încă o dată. Auzi şoapte omeneşti, dar nimeni nu deschise uşa. Şi la celelalte case uşile rămaseră închise.
- Nimeni nu vroia să îl primească?
- Nu.
- Între timp se întunecase de tot. Fără să-şi fi găsit vreun adăpost, cavalerul părăsi satul.
- Şi unde s-a dus?
- El ajunse într-o pădure unde voia să caute un loc ferit pentru a înnopta. Observă o luminiţă printre copaci. Străinul se apropie şi zări o colibă modestă. Oare l-ar primi cineva aici?
- Ciocăni la uşă. Uşa se deschise. Un pustnic privi afară şi se minună.
- – Cine eşti şi ce cauţi în regiunea aceasta părăsită de Dumnezeu?
- – Sunt cavaler şi caut un adăpost peste noapte, răspunse bărbatul.
- – Cu dragă inimă, poftim înăuntru! spuse bătrânul.
- Era bucuros să revadă un om.
- – Mai înainte veneau adesea străini aici, dar de mult n-au mai venit.
- Cavalerul deveni atent şi întrebă din ce cauză. Pustnicul povesti:
- – Avem un necaz mare. Un balaur se află într-o peşteră stâncoasă. Cu răsuflarea sa de pucioasă a otrăvit aerul. De când s-a adăpostit acolo, oamenii au devenit răi. De atunci fiecare nu se mai gândeşte decât la sine.

Mulţi cavaleri puternici şi curajoşi au încercat să omoare monstrul, dar nici unul nu s-a întors din luptă. Iar balaurul trăieşte!

- Cavalerul asculta şi, în timp ce asculta, privea mereu pe perete. De unde să fie sabia ce era atârnată acolo? Cât de diferit arăta faţă de propria-i sabie, care din ultima bătălie era atât de stricată şi de îndoită, încât nu mai era bună de nimic! Acea sabie de pe perete, în lumina făcliei ce lumina încăperea, strălucea ca aurul. Pustnicul ghici gândurile străinului şi-i spuse:
- – Un cavaler a lăsat cândva aici această sabie. A fost ultimul care a voit să ucidă balaurul, dar curajul l-a părăsit. N-a îndrăznit să meargă la luptă.
- Bătrânul se ridică, pentru a întocmi un pat pentru oaspetele său, apoi se duse la culcare.
- Străinul se tot gândi la toate cele pe care le trăise şi le auzise în ziua aceea. Ar fi vrut să-i ajute pe oameni, chiar dacă l-ar fi costat viaţa. Când în sfârşit adormi, avu un vis.
- Ce vis?
- Arhanghelul Mihail stătea strălucind în faţa sa şi-i spunea.
- Ce?
- – Eşti un om cinstit şi fără teamă. Poţi să-i ajuţi pe oameni şi să învingi balaurul. Dar fii atent, căci monstrul e puternic. Săbiile făcute doar din materiile pământului nu au puterea să-l învingă. Cu sabia mea de lumină te voi ajuta în luptă dacă mă chemi!
- Când cavalerul se trezi, se simţi odihnit şi curajos. El mulţumii pustnicului pentru ospitalitate şi-l rugă să-i arate drumul spre peştera balaurului. Înspre apusul Soarelui ajunse acolo. În curând răsună un zgomot asurzitor şi aburi de pucioasă umplură aerul. Când apăru balaurul, cavalerul fu cât pe-aici să se descurajeze, dar atunci îşi aminti de visul său. Îl chemă pe Arhanghelul Mihail în ajutor. Şi atunci simţi că Arhanghelul se afla deja în spatele lui şi că-l ajută să învingă monstrul cu forţa sabiei de lumină.
- Când balaurul zăcu mort la pământ, oamenii din regiune fură eliberaţi de forţa sa nefastă. Invidia şi răutatea căzură ca nişte măşti de pe sufletele lor. Oamenii se grăbiră înspre peştera din stâncă. Ei vrură să-i mulţumească eroului pentru fapta sa curajoasă, dar cavalerul spuse:
- – Eu singur n-aş fi putut învinge monstrul. Sfântul Mihail cu sabia sa de lumină mi-a ajutat.
- - Frumos.
- Mă bucur că ţi-a plăcut povestea.
- Este foarte pilduitoare.[111]

„Canoanele compuse de Sfântul Iosif Imnograful ni-l prezintă pe Sfântul Arhistrateg al oştirilor dumnezeieşti ale puterilor celor de sus ca pe întâistătătorul minţilor cereşti şi, deopotrivă, ca cel ce stă cel dintâi înaintea tronului dumnezeirii, mijlocitor între oameni şi Dumnezeu.

Textele sunt bogat reprezentate tipologic, cu multe referinţe din Noul şi Vechiul Testament. Odinioară ocrotitor şi călăuzitor al poporului Israel, Sfântul Arhanghel Mihail a devenit ocrotitorul Noului Israel, mare protector împotriva păgânilor. Canoane întregi laudă ajutorul Arhanghelului în lupta împotriva cruzilor agareni, ceea ce face ca ele să devină, brusc, extrem de actuale.

Poporul român însuşi s-a bucurat de-a lungul istoriei sale de ocrotirea măritului Arhanghel şi Arhistrateg al lui Dumnezeu, Mihail, şi de aceea traducerea acestor canoane, în aceste vremuri de cumpănă, capătă multiple semnificaţii."[112]

Noile generaţii sunt unele care nu prea cred în tradiţie şi consideră că tot ceea ce contează este ceea ce simt şi ceea ce cred ele. Aşa se face că sunt mai multe culte – mai ales neo-protestante – care deşi vorbesc de Sfântul Arhanghel Mihail nu vor să ştie de trecutul bizantin al cultului acestuia.

A ignora experienţa bizantină cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail fără doar şi poate că este o dovadă de multă ignoranţă. Aceasta fiindcă sunt mulţi care nu vor să ştie de trecut fiindcă ei consideră că deţin în prezent tot

- adevărul
- şi experienţa

[111] De Klaus Graske, După motive din vechi legende mihaelice.

[112]https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

necesară.

Poate unul dintre cele mai impresionate edificii ridicate în Bizanţ în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail a fost Biserica Mihaelion: „Mihaelion este numele primei - şi totodată celei mai cunoscute - biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail în Imperiul Roman devenit creştin. Biserica Mihaelion a fost construită în secolul al IV-lea de către Sfântul Împărat Constantin cel Mare, la sud de Constantinopol, în apropiere de Calcedon. Mihaelion era o construcţie monumentală ce a constituit, de-a lungul timpul, un model pentru multe alte biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail, atât în Constantinopol, cât ţi în întreg Răsăritul ortodox.

Locaşul de cult creştin a fost construit pe locul unui templu păgân, Sostenion, asociat mai ales cu medicina şi vindecarea. O cronică antică relatează că atunci când împăratul Constantin a intrat în acest templu ar fi avut o revelaţie, simţind că statuia întâlnită aici reprezintă un înger. După ce a petrecut o noapte în templu, Împaratului Constantin i s-ar fi arătat chiar Sfântul Arhanghel Mihail, luând decizia de a construi în acest loc un locaş de cult creştin închinat acestuia.

Istoricul bisericesc Sozomen a consemnat evlavia mulţimii faţă de Arhanghelul Mihail la Mihaelion şi a scris numeroase mărturii despre minunile petrecute în acest loc, începand chiar cu faptul că el însuşi a primit vindecare aici. Bolnavii rămâneau pentru o noapte în această biserică în aşteptarea minunii Sfântului Arhanghel Mihail.

Ca şi la Mihaelion, asocierea Sfântului Arhanghel Mihail cu vindecarea şi protecţia a continuat în secolul al VI-lea când, în timpul unei epidemii în Roma, bolnavii dormeau o noapte în biserica Castelul Sfântului Înger, închinată Sfântului Arhanghel Mihail, pentru salvarea Romei de această boală."[113]

Avem aici o mărturie care ne spune cât se poate de clar că trebuie să ţinem cont de moştenirea bizantină a cultului Sfântului Arhanghel Mihail care se poate vedea că şi-a făcut simţită prezenţa în Bizanţ. Nu înseamnă că trebuie să reducem tot cultul creştin ortodox al Sfântului Arhanghel Mihail la ceea ce

- au trăit
- şi au experimentat

bizantinii.[114]

Ei bine ceea ce noi creştinii ortodocşi trebuie să fim conştienţi este că avem cu mult mai multe şanse să ne apropiem de Sfântul Arhanghel Mihail dacă ţinem cont de trecutul cultului său fiindcă este bine să ne dăm seama că el este unul care ne ajută şi ne face să avem

- o imagine
- şi o vedere

mult mai completă despre arhanghel.

De mai multe ori se poate vedea că în viaţa Bizanţului se considera că arhanghelul a intervenit sub o formă sau alta.

„În Constantinopol, Sfântul Arhanghel Mihail era considerat marele ocrotitor ceresc despre care se spune că a intervenit în numeroase lupte, în istoria Imperiului Bizantin.

Sfântul Constantin cel Mare a fost primul împărat roman care a devenit creştin. În 313 împreună cu Liciniu a semnat Edictul de la Milan, permiţandu-le creştinilor să-şi manifeste în mod liber cultul. Ulterior, Constantin l-a învins pe Liciuniu în 324 în lupta de la Adrianopole, nu departe de Mihaelion, atribuind victoria Sfântului Arhanghel Mihail. Sfântul Constantin a considerat că atât Liciniu, cât şi Arie se aflau sub influenţa diavolului, asociindu-i cu şarpele descris în Apocalipsă (12:9). Astfel, Sfântul Constantin îl va reprezenta pe Liciniu ca şarpe pe monedele sale."[115]

Se poate vedea că în Bizanţ evlavia faţă de Sfântul Arhanghel Mihail era atât de mare că până şi împăraţii erau unii care ajungeau să atribuie victorii intervenţiei speciale a arhanghelului.

Acest lucru nu poate să ne surprindă prea mult. De ce? Fiindcă evlavia era un lucru genuin în Bizanţ. Ar fi bine dacă şi în zilele noastre marii lideri ai lumii ar fi mult mai atenţi la sfinţii îngeri şi la arhangheli. Aceasta fiindcă poate că lumea noastră nu ar mai avea atât de multe

- războaie,

---

113 https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfintii-mihail-gavriil/mihaelion-prima-biserica-inchinata-arhanghelului-mihail-126994.html (accesat pe 05.07.2025).

114 A se vedea Gleen Peers, *Trupuri imateriale. Reprezentări bizantine ale îngerilor* (Editura Nemira, 2011).

115 https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfintii-mihail-gavriil/mihaelion-prima-biserica-inchinata-arhanghelului-mihail-126994.html (accesat pe 05.07.2025).

- conflicte
- şi neînţelegeri.

Prin urmare este bine să ştim că din cultul bizantin putem învăţa multe. Nu numai că acesta ne poate ajuta cu informaţii dar la fel de bine ne poate oferii o istorie frumoasă a interacţiunii dintre creştinii ortodocşi bizantini şi Sfântul Arhanghel Mihail.

„În iconografie, atributele Întâiului dintre oştenii lui Dumnezeu apare ca fiind un tânăr, bărbat, (niciodată copil), cu aripi, purtând mantie uneori de culoare roşie (astfel apare în icoanele de sorginte rusă), sabie ce simbolizează, pe de o parte, semnul demnităţii sale de conducător de oşti, iar pe de altă parte, armă de luptă propriu-zisă. În unele icoane, mâna stângă susţine în jurul pieptului, într-un disc, chipul Mântuitorului sau monograma Sa, care desemnează faptul că el este slujitorul Lui. Cu privire la forma circulară a discului cu monograma X sau cu Cruce, Sfântul Simeon al Tesalonicului spune că această formă este un simbol teologic care ne arată că, deşi Hristos S-a întrupat, ca Dumnezeu El nu are nici început, nici sfârşit în timp.1 Capul este împodobit cu o panglică ce leagă strâns părul cârlionţat, ale cărei capete se desfac uşor în cadrul aureolei. Unii sunt de părere că aceste capete ale panglicilor semnifică auzul spiritual al îngerului, atent la poruncile Domnului2 , iar alţii cred că acestea simbolizează bunătatea îngerilor, care emană de la ei spre noi."[116]

Este bine să ne dăm seama prin urmare că Bizanţul a scris pagini de aur în istoria cultului Sfântului Arhanghel Mihail. Pentru studenţii serioşi ai arhanghelului evident că nu vor putea să treacă peste această etapă importantă.

Bizanţul se poate spune că a avut o evlavie specială faţă de arhanghel şi acest lucru este un exemplu pentru toată lumea creştină şi mai ales creştin ortodoxă.

Este adevărat că bizantinii au avut o mare evlavie şi faţă de Maica Domnului însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că în acest capitol vom vorbii mai mult despre evlavia lor faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.[117]

Cultul bizantin al arhanghelului trebuie să ştim că nu este unul

- fictiv,
- imaginar,
- mistificat
- şi exagerat.

El se bazează pe dovezi concrete şi exacte. Am putut să vedem că Sfântul Arhanghel Mihail a făcut contact chiar cu Sfântul împărat Constantin cel Mare. Acesta fiindcă cel mai probabil arhanghelul a ajuns să îi simtă sfinţenia vieţii şi a voit să îşi facă cunoscută prezenţa.

„Reprezentarea îngerilor a ridicat încă de la început probleme legate de neputinţa artiştilor creştini de a înfăţişa în imagini o fiinţă a cărei înfăţişare era imposibil de cunoscut şi care nu dusese o viaţă pământească, faţă de înfăţişarea Mântuitorului şi a sfinţilor Săi care era cunoscută încă din timpul vieţii lor pământeşti. Relaţia dintre icoana îngerului şi prototipul său este problematică existând o tensiune între reprezentarea materială şi natura imaterială a îngerilor.

Aceeaşi problemă a fost legată şi de reprezentarea lui Dumnezeu în icoane, a cărui transcendenţă este absolută faţă de îngeri. Şi îngerii sunt transcendenţi, dar nu în mod absolut, ca Dumnezeu.

Teama de a nu cădea în idolatrie reprezintă principala cauză a respingerii reprezentării îngerilor, deoarece păgânii îi identificau pe îngerii creştini cu proprii zei. De aceea, canonul 35 al Sinodului de la Laodiceea a corectat aceste probleme legate de venerarea excesivă a îngerilor.

Cu toate acestea, artiştii creştini au încercat să reprezinte în icoane „netrupeştile puteri", bazându-se pe anghelofaniile descrise de Sfânta Scriptură şi pe teologia dionisiană.

Reprezentările îngerilor sunt simbolice şi aluzive, întrucât reprezentarea acestora ţine de o realitate spirituală care nu poate fi cunoscută în totalitate. Pe lângă acest fapt, ei au o natură imaterială şi nu au lăsat în urma lor nici imagini imprimate în mod miraculos şi nici moaşte. Faţă de aceştia reprezentarea Mântuitorului are la bază Întruparea Sa. De asemenea şi reprezentările sfinţilor au ca fundament existenţa lor istorică."[118]

Ceea ce trebuie să ştim este că dacă azi în mai toate bisericile creştin ortodoxe avem un cult icoanelor sfinţilor îngeri ei bine el se datorează Bizanţului. Icoanele se crede de cei mai mult neortodocşi că sunt mai mult un fel de obiecte

[116] https://ziarulfaclia.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-in-iconografie/ (accesat pe 05.07.2025).
[117] Mary B. Cunningham, Thomas Arentzen, *Reception of the Virgil Mary in Bizantium* (Cambridge, 2019).
[118] https://altarul-banatului.ro/?page_id=299 (accesat pe 05.07.2025).

- decorative,
- estetice
- şi ornamentale.

Ei bine icoanele trebuie să ştim că sunt dincolo de orice prezenţe harice. De ce? Fiindcă ele atrag cu sine harul celor pe care îi reprezintă. Este bine să ştim că în lumea ortodoxă există icoane şi tablouri ale Sfântului Arhanghel Mihail. Ele nu trebuie să fie confundate. Icoana este o actualizare a prezenţe arhanghelului fiindcă după cum am putut vedea la Matamados în Grecia chiar el a cerut să i se facă o icoană.

„În sens simbolic, îngerii apar reprezentaţi sub forma antropomorfică, ca tineri înaripaţi. Arhanghelii au spre deosebire de ceilalţi îngeri şi numele inscripţionat pe icoane. Heruvimii şi serafimii sunt identificaţi datorită numeroaselor aripi şi ochi.

Cea mai veche reprezentare a unui înger sub formă umană apare în secolul al III-lea, în catacomba Priscillei.

În sens literar, îngerii apar înfăţişaţi sub forma stâlpului de nor şi de foc aşa cum sunt ei descrişi în cartea Ieşirii. În Topografia creştină, scrisă în veacul al VI-lea de Cosmas Indicopleustes, se redă literar norul şi o coloană de foc.

Aripile îngerilor reprezentau rapiditatea îndeplinirii misiunii încredinţate de Dumnezeu, imaterialitatea şi transcendenţa lor. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Ce ne arată puterile prin aceste aripi? Înălţimea şi subţirimea, şi uşurinţa şi iuţeala naturii lor. De aceea, Arhanghelul Gavriil coboară în zbor: nu pentru că aripile ar fi mădulare ale puterilor fără de trup, ci pentru că ele coboară de la cele de sus şi se întorc apoi acolo de unde au fost trimise".

Mântuitorul Iisus Hristos este reprezentat uneori ca înger, cu aripi şi fără barbă, cu nimb crucifer şi cu mandorlă. Artiştii şi-au fundamentat lucrarea lor pe cele spuse de profetul Isaia: „Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă… şi se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat…" (Isaia 9, 6). Şi Sfântul Ioan Botezătorul este reprezentat sub formă de înger. De asemenea şi Maica Domnului este reprezentată sub formă de înger înaripat sub influenţa icoanei lui Hristos înaripat."[119]

Este clar că avem o moştenire iconografică din Bizanţ pe care se cuvinte să o cunoaştem şi să o preţuim. Nu fără de nici un motiv se fac mai multe studii de bizantinologie care sunt menite să descopere

- comorile
- şi bogăţiile

spirituale şi istorice ale Bizanţului.[120]

Ceea ce am putut vedea este că Sfântul Arhanghel Mihail nu a fost apropiat numai de poporul evreu al cărui protector şi patron a fost ci la fel de bine şi de Bizanţ. Aceasta fiindcă arhanghelul este alături de toţi cei care au o evlavie curată şi profundă. Acest lucru înseamnă că se poate să simţim şi chiar să vedem prezenţa arhanghelului chiar noi dacă ne ridicăm la o stare duhovnicească vrednică de acest lucru.[121]

Un profesor de religie discuta cu elevii lui.

- Dragi copii, de curând i-am sărbătorit pe Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil.
- Aşa este.
- Ce ştiţi şi cât ştiţi voi despre aceste nume sfinte?
- Nimic.
- Această sfântă sărbătoare este o mare taină.
- De ce?
- Mihail şi Gavriil sunt căpeteniile îngerilor; vestitori de bine şi bucurie, îngeri ai darurilor, ai bunelor vestiri dumnezeieşti, ai purtătorilor de lumină şi biruinţă.
- Ce frumos.
- Voi citii în continuare o povestioară veche, care grăieşte în conţinutul ei despre puterea binefăcătoare a îngerilor, paza şi grija lor dumnezeiască pentru voi toţi.
- O poveste?
- Da.

---

[119] Idem.

[120] A se vedea Emanuil Băbuş. *Bizanţul. Istorie şi spiritualitate* (Bucureşti, 2010).

[121] Elizabeth Claire Prophet, *I am your guard: how archangel Michael can protect you* (Summit University Press, 2008).

- Ne plac poveştile.
- Ştiu.
- Este frumoasă?
- Da.
- Vă ascultăm.
- Bine.
- Spuneţi mai repede.
- Odată, demult, la poalele unui munte se găsea o pajişte mare - pe care iarba părea un covor de catifea, cu firele dese şi mătăsoase, mângâiate de razele blânde ale soarelui sfânt - de la răsăritul lui şi până în asfinţitul rubiniu, ce îmbrăca toată natura cu un colorit fermecător.
- Şi?
- Ionică veni cu turma lui de mioare şi, poposind, se aşeză la trunchiul unui bătrân copac şi începea a doini din fluier, iar mioarele păşteau liniştite iarba binefăcătoare.
- Frumos.
- O duceau bine aici.
- Cine?
- Mioarele.
- Da.
- Nici izvorul din care se adăpau nu era prea departe.
- Şi ce a urmat?
- O clipă, pe Ionică îl fură somnul.
- era obosit.
- da.
- De ce?
- Fiindcă umblase mult.
- Bine.
- Şi mai era şi căldura.
- Ce căldură?
- Umblase mult prin căldură.
- Şi mai Parfumul mereu proaspăt al pajiştii, umbra deasă a copacului îi sporeau somnul.
- Frumos.
- În visul lui văzu cum de pe bolta cerului se desprinse o pată de un albastru fără egal, iar pe ea pluteau doi îngeri ce îşi legănau uşor aripile, îndreptându-se către el.
- îngeri?
- Da.
- Ce este un înger?
- Este o fiinţă din cer de lumină şi cu aripi.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Şi ce a urmat?
- Ionică se sfii puţin, dar îngerii se apropiau de el, spunându-i aşa.
- Ce?
- „Copile, pleacă cu mioarele tale de aici, că te paşte un mare pericol!“.
- Ce pericol?
- Un mare pericol?
- Da?
- Da.

- Şi chiar trebuie să plec?
- Cât mai repede.
- Dar cine sunteţi voi?
- Suntem Mihail şi Gavriil.
- Mihail şi Gavriil?
- Da.
- Nu am auzit de voi.
- Acum pleacă.
- Ionică se trezi din somn, privi întinderea cu ochi cercetători, îşi adună mioarele şi porni către casă.
- Şi?
- Ajuns, mama îi ieşi în cale mirată de întoarcerea fiului ei mai devreme decât de obicei.
- de ce s-a mirat?
- Ionică îi povesti visul.
- Şi ce a urmat?
- Nu trecu mult timp şi spre seară se duse vorba în sat că pe pajiştea de unde plecase venise mai mulţi lupi.
- Deci Mihail şi Gavriil au avut dreptate?
- Da.
- Ei erau îngeri cu aripi din cer?
- Da.
- Şi de unde au ştiu de că vor venii lupii?
- Fiindcă le-a descoperit Dumnezeu.
- Dumnezeu ştie tot?
- Da.
- Ce frumos.
- Acum ştiţi cine sunt Arhanghelii Mihail şi Gavriil.
- Aşa este.[122]

„Imitând ceremoniile de la curtea imperială, Hristos este reprezentat înconjurat de cetele îngereşti. Astfel, în nişa absidei capelei VI a mănăstirii Sfântul Apollo de la Baouît (Muzeul Copt din Cairo) Hristos care tronează este înconjurat de doi îngeri şi de tetramorful din viziunea lui Iezechiel. Hristos este reprezentat înconjurat de îngeri şi la Sant'Apollinare Nouvo din Ravenna.

Se pare că reprezentarea îngerilor cu aripi a fost preluată din arta funerară păgână, care reprezenta pe zeiţa Nike înaripată. Dar există diferenţe de gen şi vestimentaţie dacă comparăm reprezentările îngerilor creştini şi figurile victoriei înaripate. Îngerii creştini sunt reprezentaţi mereu ca bărbaţi şi purtând tunică şi pallium, iar Nike este mereu de genul feminin cu vestimentaţie adecvată, în speţă chiton. Spre exemplu, panoul de fildeş care aparţine dipticului Barberini, ce datează din secolul al VI-lea şi se află la Muzeul Luvru din Paris, prezintă pe zeiţa victoriei, înveşmântată în chiton, care stă în dreapta împăratului, iar în partea superioară a panoului sunt reprezentate două figuri bărbăteşti cu aripi, înveşmântate în tunică şi pallium, care poartă un medalion cu chipul lui Hristos.

Şi alte personificări păgâne au influenţat iconografia creştină a îngerilor ca de pildă vântul, personajele psihopompe sau sufletele. Manuscrisul Cotton al cărţii Facerii, ce datează din veacul al VII-lea, cuprinde figuri personificate ale zilelor creaţiei ce poartă ghirlande de flori în păr şi chiton. Cercetătorii au ajuns la concluzia că figurile feminine înaripate sunt de fapt sufletele celor răposaţi, alţii spun că aceste figuri feminine ar personifica timpul sau fiecare zi a creaţiei."[123]

CAPITOLUL 6

[122] https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/pagina-copiilor/poveste-despre-ingeri-si-ajutorul-lor-63467.html (accesat pe 05.07.2025).
[123] https://altarul-banatului.ro/?page_id=299 (accesat pe 05.07.2025).

RUGĂCIUNI ROMÂNEŞTI CĂTRE SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL SAU DESPRE FAPTUL CĂ ROMÂNUL A GĂSIT ÎNTOTDEAUNA UN PRIETEN BUN ÎN SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL

Deşi păgâni la origini din daci şi romani, românii s-au încreştinat în urma predicii în Dobrogea a doi dintre apostolii lui Hristos: Andrei şi Filip. Spre deosebire de alte popoare trebuie să ştim că încreştinarea românilor fost un proces mai lung şi mai amplu. El s-a făcut treptat şi în etape succesive.

După cum am spus din iudaism şi din Bizanţul ortodox ei bine românii vor afla despre Sfântul Arhanghel Mihail şi despre existenţa îngerilor în genere.

Aşa se face că în cadrul poporului creştin ortodox român a început să se nască o evlavie genuină şi autentică faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Ea cel mai bine a ajuns să fie exprimată prin icoane şi biserici cu hramul arhanghelului dar la fel de bine prin rugăciuni.[124]

Iată aici o primă rugăciune către Sfântul Arhanghel Mihail: "Sfinte şi mare Arhanghele al lui Dumnezeu, Mihaile, care cel dintâi între îngeri stai dinaintea Treimii celei negrăite, sprijinul şi păzitorul neamu-lui omenesc, care ai zdrobit în Ceruri cu oştile tale capul prea-trufaşului dia-vol şi ruşinezi pururea pe pământ răutatea şi viclenia lui, la tine alergăm cu cre-dinţă şi ne rugăm ţie cu dragoste: fii pavăza nestricată şi coif tare Sfintei Bi-serici şi neamului nostru dreptcredincios, păzindu-ne cu spada ta purtătoare de fulgere de toţi vrăjmaşii văzuţi şi ne-văzuţi.

Nu ne lăsa pe noi, o, Arhanghele al lui Dumnezeu, fără ajutorul şi ocrotirea ta, pe cei ce lăudam astăzi sfântul tău nume. Iată că, deşi mult greşiţi suntem, nu voim să pierim întru fărădelegile noastre, ci să ne întoarcem la Domnul, ca să ne călăuzească spre lucruri bune. Luminează minţile noastre cu lumina feţei lui Dumnezeu, care străluceşte tot-deauna pe fruntea ta ca un fulger la arătare, ca să putem pricepe care este voia lui Dumnezeu, bună şi desăvârşită, în ceea ce ne priveşte, şi să cunoaştem toate câte se cuvine nouă să le facem şi câte să le trecem cu vederea şi să le părăsim. Întăreşte-ne cu harul Domnu-lui voinţa slabă şi dorirea lipsită de vla-gă, că întărindu-ne în legea Domnului, să încetăm a ne mai primejdui cu cu-getele pământeşti şi cu poftele trupeşti, aplecându-ne, după asemănarea copii-lor lipsiţi de minte, către frumuseţile degrabă pieritoare ale lumii acesteia şi uitând în chip nesăbuit cele veşnice şi cereşti de dragul celor stricăcioase şi pământeşti.

Mai presus de toate acestea, cere de Sus pentru noi duhul adevăratei po-căinţe, întristarea cea ne făţarnică după Dumnezeu şi zdrobirea pentru păcatele noastre, ca zilele ce ne-au mai rămas din această viaţă trecătoare să le chel-tuim nu spre plăcerea simţurilor şi hrănirea patimilor noastre, ci întru îndreptarea cu lacrimi de credinţă şi zdrobire a inimii, cu nevoinţele curăţiei şi cu bineplăcutele fapte ale milostivirii.

Iar când se va apropia ceasul sfârşitului nostru, al slobozirii din legăturile acestui trup pieritor, nu ne lasă pe noi, Arhanghele al lui Dumnezeu, fără de apărare împotriva duhurilor răutăţii care sunt în văzduhuri şi obişnuiesc a împiedica urcuşul sufletului omenesc la cele de Sus, ca păziţi fiind prin tine, fără împiedicare să ajungem în sălaşurile prea-slăvite ale Raiului, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfârşit.

Şi învrednicindu-ne a vedea prealuminatul chip al Preabunului nos-tru Domn şi Stăpân, şi căzând cu la-crimi la picioarele Lui, cuprinşi de bucurie şi umilinţă a sa strigăm: slava Ţie, Preaiubitul nostru Mântuitor, Care pen-tru preamultă dragoste pe care o ai faţă de noi, nevrednicii, ai binevoit a trimi-te pe îngerii Tăi ca să slujească mân-tuirii noastre! Amin !"[125]

Se poate vedea că în această rugăciunea este cuprinsă o adevărată teologie. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că rugăciunile către Sfântul Arhanghel Mihail nu cuprind numai cereri ci la fel de bine şi mai multe informaţii teologice cu privire la ceea ce poate să facă arhanghelul.

Din rugăciune se poate vedea că arhanghelul ne poate ajuta să trecem cu bine peste momentul morţii cel mai cumplit şi mai greu moment din viaţa noastră.[126]

O altă rugăciunea din evlavia populară românească către Sfântul Arhanghel Mihail este aceasta: „Doamne, Dumnezeule Atotputernice, Împărate cel fără de început, trimite-l, Doamne, pe Arhanghelul Tău, Mihail, spre ajutorul robului Tău (N), să-l scoată din mâna vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi.

---

[124] A se vedea *Cele mai frumoase rugăciuni ale ortodoxiei* (Bucureşti, 2003).

[125] https://doxologia.ro/rugaciune-catre-sfantul-arhanghel-mihail (accesat pe 05.07.2025).

[126]A se vedea Ierotheos Vlahos, *Viaţa după moarte* (Galaţi, 2020).

O, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, revarsă mir bun asupra robului lui Dumnezeu, (N).

O, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, căpetenia cetelor îngereşti cu şase aripi, Voievode al puterilor cereşti, al Heruvimilor, al Serafimilor şi al tuturor îngerilor, fii mie păzitor tare, mare ajutător în toate nevoile, scârbele, mâhnirile; în locuri pustii, la răscruci de drumuri, pe ape şi pe mări – liman lin.

Izbăveşte-mă, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, de toate înşelăciunile viclene ale diavolului şi auzi-mă pe mine, păcătosul robul lui Dumnezeu, (N), care mă rog ţie şi chem numele tău cel sfânt. Grăbeşte spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea.

O, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, pe toţi cei ce-mi stau împotrivă, biruieşte-i cu puterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Crucii Domnului, cu rugăciunile Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, cu ale sfinţilor îngeri şi cu ale Sfinţilor Apostoli, cu ale Sfântului Proroc Ilie şi cu ale Sfântului Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei, cu ale Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos, cu ale Sfinţilor Mari Mucenici Nichita şi Eustaţie, cu ale Preacuvioşilor Părinţi, cu ale Sfinţilor Ierarhi şi Mucenici, şi cu ale tuturor puterilor cereşti.

O, mare Arhanghele Mihaile, ajută-mă pe mine, păcătosul robul lui Dumnezeu (N), apără-mă de cutremur, de potop, de foc, de sabie, de moarte năprasnică, de orice rău, de vrăjmaşul cel înşelător, şi de năpastele aduse de el.

Izbăveşte-mă de cel viclean, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin."[127]

Se poate vedea aici că sunt invocate mai multe puteri ale arhanghelului. Aceasta fiindcă el poate să ne apare de

- cutremur,
- potop,
- sabie,
- foc,
- moarte năprasnică
- şi de cursele demonilor.[128]

Românul are cel mai mult nevoie de Sfântul Arhanghel Mihail în confruntarea cu diavolul care ştim – după exemplul dreptului Iov – că Dumnezeu îl poate lăsa să ne ispitească şi să ne încerce. Ei bine când ştim că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste demoni trebuie să ne dăm seama că speranţa şi optimismul nostru duhovnicesc creşte şi suntem mult mai încrezători în şansele noastre de a triumfa asupra demonilor.

O altă rugăciunea românească adresată Sfântului Arhanghel Mihail este aceasta: „Doamne Dumnezeule cel Mare, Împăratul cel fără de sfârşit, trimite, Doamne Arhanghel Mihail să ajute pe robul tău (numele) să mă ia de la duşmanii mei vizibili şi invizibili. Doamne Arhanghel Mihail, revarsă, Doamne Arhanghel Mihail, un mir de har asupra robului tău (numele)."[129]

Ei bine ceea ce are loc cu mai mulţi este că atunci când spun rugăciuni către Sfântul Arhanghel Mihail ei bine ei se aşteaptă la minuni instantanee sau la fel de bine la un „efect magic." Aceasta fiindcă sunt mai mulţi care cred că relaţia lor cu Sfântul Arhanghel Mihail este mai mult un fel de magie. Spui rugăciuni şi aşa ca prin magie apar rezultatele. Ceea ce trebuie să ştim este că de multe ori rezultatele rugăciunii nu vin fiindcă ceea ce cerem nu este de folos sau nu face parte din planul lui Dumnezeu cu noi.[130]

O altă rugăciune adresată arhanghelului se centrează pe capacitatea lui de a distruge demoni: „O, Doamne Arhanghel Mihail, distrugător de demoni. Interzice tuturor duşmanilor care luptă împotriva mea. Fă-i ca pe nişte oi şi zdrobeşte-i ca praful în faţa vântului. O, Doamne marele Mihail Arhanghelul, întâiul prinţ cu şase aripi şi comandantul forţelor neputincioase, Heruvimi şi Serafimi, Doamne, bunul Mihail Arhanghelul. Fii ajutorul meu în toate: în jigniri, în necazuri, în dureri, în suferinţe, în pustietăţi, pe sloiuri, pe râuri şi pe mări, loc de adăpost liniştit."[131]

Este adevărat că această rugăciune este mai poporanistă însă ceea ce trebuie să ştim este că ea se referă mai mult la demoni care sunt duşmanii noştri şi care vor

---

[127] https://www.centruldesanatategabriela.ro/rugaciune-catre-sfantul-arhanghel-mihail/ (accesat pe 08.07.2025).

[128] A se vedea Părintele Rodion, *Oameni şi demoni* (Galaţi, 2003).

[129] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).

[130] A se vedea Nicu Gavriluţă, *Homo magicus. Camuflări, mistere, soteriologii* (Iaşi, 2021).

[131] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).

- să ne distrugă,
- să suferim,
- ne doară
- şi în cele din urmă să murim.

Vestea bună este că în faţa demonilor nu suntem singuri şi îl avem pe Sfântul Arhanghel Mihail. De mai multe ori trebuie să fim mult mai

- persistenţi,
- mai insistenţi
- şi mai stăruitori

faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.

Adevărul este că de cele mai multe ori nu suntem prea atenţi cu rugăciunile către Sfântul Arhanghel Mihail însă atunci când năpaste sau demonii dau peste noi dintr-o dată parcă ne trezim din somn. Aceasta fiindcă ne vedem pe noi

- neputincioşi,
- slabi
- şi vulnerabili.

Iată o altă rugăciunea românească adresată Sfântului Arhanghel Mihail: „Izbăveşte-mă, Arhanghel Mihail, de toate faptele rele, când mă auzi pe mine, robul tău păcătos (numele), rugându-mă ţie şi chemând sfântul tău nume, grăbeşte-te să-mi vii în ajutor şi ascultă rugăciunea mea, mare Arhanghel Mihail.

Îndrumă-i pe toţi cei care mi se împotrivesc prin puterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci a Domnului, prin rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi ale Sfinţilor Apostoli şi ale Sfântului Nicolae Făcătorul de Minuni, ale Sfântului Andrei Nebunul lui Dumnezeu şi ale Sfântului Proroc Ilie, ale Sfinţilor Mari Martiri Nikita şi Eustatie, ale Venerabililor Părinţi ai tuturor sfinţilor şi martirilor şi ale tuturor sfintelor puteri cereşti. Amin."[132]

Această rugăciunea se poate spune că este mai realistă fiindcă trebuie să ştim că îi cere arhanghelului să ne ajute să nu mai facem fapte rele.

La fel de bine pentru a avea mai mult efect pe lângă numele Sfântului Arhanghel Mihail mai sunt invocaţi şi ale sfinţi ai tradiţiei creştin ortodoxe.

O altă rugăciunea către arhanghel sună aşa: „Doamne, Dumnezeule, mare Împărat şi fără de început, trimite, Doamne, pe Mihail Arhanghelul Tău în ajutorul meu, ca să mă apere de vrăşmaşul cei văzuţi şi nevăzuţi. O Mihaile, mare Arhanghele, întâi stătător şi voievod al puterilor cereşti, fii mie ajutor în toate: în boala, în strâmbătăţi , în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, şcoala, şi mă izbăveşte de toata înşelăciunea cea diavolească. Iar când mă vei auzi pe mine, robul tău, rugându-mă ţie şi chemând numele tău, grăbeşte spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea. Aşa, mare Arhanghele, biruieşte pe toti care se împotrivesc mie, mă apără şi mă acoperă de cel viclean cu puterea cinstitei Cruci şi cu solirile marilor Arhangheli: Gavriil, Rafail, Uriil, Varahiil, Salatiil şi Egudiil şi ale puterilor cereşti, totdeauna, acum şi pururi şi în Veci. Amin!"[133]

Doi pelerini creştini ortodocşi discutau.

- Tu chiar crezi în îngeri?
- Da.
- Ai văzut unul?
- Încă nu.
- Şi atunci de ce crezi în ei?
- Fiindcă au fost sfinţi care i-au văzut?
- Cum ar fi?
- Sfântul Ioan Teologul.
- Ce a văzut?

[132] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).
[133] Idem.

- L-a văzut pe Sfântul Arhanghel Mihail cum l-a învins pe diavol şi l-a scos din cer.
- Te cred.
- Mă bucur.
- Dar alte întâmplări cu îngeri mai ştii.
- Ştiu una.
- Mi-o spui şi mie?
- Da.
- Bine.
- O să îţi spun.
- Te ascult.
- Spunea oarecare din Părinţi că în Tesalonic era o mănăstire de fecioare.
- Frumos.
- Una din ele, fiind ispitită de diavol, a ieşit din mănăstire şi a căzut în desfrânare, zăcând în acest păcat multă vreme.
- Vai nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- Apoi, cu ajutorul lui Dumnezeu, Cel iubitor de oameni, căindu-se, s-a întors la mănăstirea ei.
- Ce bine.
- Dar, căzând înaintea porţii, a murit, iar despre moartea ei i s-a descoperit de la Dumnezeu unuia din sfinţi.
- Ce i s-a descoperit?
- Acel sfânt a văzut pe îngeri voind să-i ia sufletul şi pe diavoli mergând în urma lor.
- Da?
- Da.
- Şi?
- Certându-se între dânşii, sfinţii îngeri ziceau că femeia a murit în pocăinţă
- Şi ce ziceau diavolii?
- âIar diavolii ziceau dimpotrivă aşa.
- Ce?
- Că ne slujeşte nouă de multă vreme, şi încă nici n-a ajuns să intre în mănăstire. Deci cum ziceţi voi că s-a pocăit?
- Şi îngerii ce au mai spus?
- Iar îngerii au răspuns aşa.
- Ce?
- Din clipa când a văzut Dumnezeu inima ei îndreptată spre mănăstire, i-a şi primit pocăinţa. Deci ea era stăpână a pocăinţei prin scopul ei cel bun.
- Auzind aceasta, diavolii s-au ruşinat şi s-au depărtat.
- Ce bine.
- Că zice Ava Alonie aşa.
- Ce?
- „De va voi omul, de dimineaţă până seara poate ajunge în măsură dumnezeiască, prin pocăinţă din toată inima”.
- Foarte optimist.
- Aşa este.

- Este o poveste cu final fericit.
- Aşa este.
- Aş vrea să aud mai multe astfel de povestiri.
- Dacă vei căuta vei găsii.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă tradiţia creştin ortodoxă este plină de astfel de povestiri.
- Nu ştiam.
- Ba da.
- Îmi dau seama acum cât de importantă este pocăinţa.
- Este foarte importantă.
- Te cred.
- Deci de Dumnezeu ne aşteaptă să ne pocăim până în ultimul moment?
- Da.
- Nu ştiam.
- Viaţa este plină de neprevăzut.
- Aşa este.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail ne aşteaptă să ne pocăim?
- Cu siguranţă.
- Bine de ştiut.
- Aşa este.
- Îţi mulţumesc pentru poveste.
- Plăcerea a fost a mea.[134]

O altă rugăciunea adresată Sfântului Arhanghel Mihail sună aşa: „Doamne, Dumnezeule, mare Împărat şi fără de început, trimite, Doamne, pe Mihail Arhanghelul Tău în ajutorul meu, ca să mă apere de vrăşmaşul cei văzuţi şi nevăzuţi. O Mihaile, mare Arhanghele, întâi stătător şi voievod al puterilor cereşti, fii mie ajutor în toate: în boli, în strâmbătăţi , în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, şcoala, şi mă izbăveşte de toata înşelăciunea cea diavolească. Iar când mă vei auzi pe mine, robul tău, rugându-mă ţie şi chemând numele tău, grăbeşte spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea. Aşa, mare Arhanghele, biruieşte pe toţi care se împotrivesc mie, mă apără şi mă acoperă de cel viclean cu puterea cinstitei Cruci şi cu solirile marilor Arhangheli: Gavriil, Rafail, Uriil, Varahiil, Salatiil şi Egudiil şi ale puterilor cereşti, totdeauna, acum şi pururi şi în Veci. Amin!"[135]

Rugăciunile către Sfântul Arhanghel Mihail trebuie să ştim că sunt un fel de sumar de angelologie fiindcă ele ne spun cam tot ceea ce se ştie despre arhanghel şi la fel de bine despre ceea ce este capabil el să facă pentru noi. Se poate vedea din această rugăciune că Sfântul Arhanghel Mihail este menţionat alături de alţi 6 arhangheli care sunt cu toţi cele 7 duhuri slujitoarea care stau înaintea tronului lui Dumnezeu:

- Gavriil,
- Rafail,
- Uriil,
- Varahiil,
- Salatiil
- şi Egudiil.[136]

Evident că nu ştim exact câţi arhangheli sunt în cer dar ceea ce este singur este că Sfântul Arhanghel Mihail este unul dintre ei.

---

[134]*Cuvinte de la Sfinţii Părinţi,* Editura Episcopiei Romanului, 1997, p. 90.

[135] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).

[136] https://www.crestinortodox.ro/dogmatica/ingeri/cei-sapte-sfinti-arhangheli-140997.html (accesat pe 09.07.2025).

Mai nou se ştie că Sfântul Arhanghel Mihail a fost ales ca sfânt protector şi patron al poliţiei şi jandarmeriei fiindcă el este unul care a luptat şi luptă contra răului demonic.

O altă rugăciune românească către Sfântul Arhanghel Mihail sună aşa: „Sfinte şi mare Arhanghele al lui Dumnezeu, Mihaile, care cel dintâi între îngeri stai dinaintea Treimii celei negrăite, sprijinul şi păzitorul neamului omenesc, care ai zdrobit în Ceruri cu oştile tale capul prea-trufaşului diavol şi ruşinezi pururea pe pământ răutatea şi viclenia lui, la tine alergăm cu credinţă şi ne rugăm ţie cu dragoste: fii pavăză nestricată şi coif tare Sfintei Biserici şi neamului nostru dreptcredincios, păzindu-ne cu spada ta purtătoare de fulgere de toţi vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi.

Nu ne lăsa pe noi, o, Arhanghele al lui Dumnezeu, fără ajutorul şi ocrotirea ta, pe cei ce lăudam astăzi sfântul tău nume. Iată că, deşi mult greşiţi suntem, nu voim să pierim întru fărădelegile noastre, ci să ne întoarcem la Domnul, ca să ne călăuzească spre lucruri bune. Luminează minţile noastre cu lumina feţei lui Dumnezeu, care străluceşte totdeauna pe fruntea ta ca un fulger la arătare, ca să putem pricepe care este voia lui Dumnezeu, bună şi desăvârşită, în ceea ce ne priveşte, şi să cunoaştem toate câte se cuvine nouă să le facem şi câte să le trecem cu vederea şi să le părăsim. Întăreşte-ne cu harul Domnului voinţa slabă şi dorirea lipsită de vlagă, ca întărindu-ne în legea Domnului, să încetam a ne mai primejdui cu cugetele pământeşti şi cu poftele trupesti, aplecându-ne, după asemănarea copiilor lipsiţi de minte, către frumuseţile degrabă pieritoare ale lumii acesteia şi uitând în chip nesăbuit cele veşnice şi cereşti de dragul celor stricăcioase şi pământeşti.

Mai presus de toate acestea, cere de Sus pentru noi duhul adevăratei pocăinţe, întristarea cea nefăţarnică după Dumnezeu şi zdrobirea pentru păcatele noastre, ca zilele ce ne-au mai rămas din această viaţă trecătoare să le cheltuim nu spre plăcerea simţurilor şi hrănirea patimilor noastre, ci întru îndreptarea cu lacrimi de credinţă şi zdrobire a inimii, cu nevoinţele curăţiei şi cu bineplăcutele fapte ale milostivirii."[137]

Se poate vedea în această rugăciunea că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care poate să ne ajute să facem adevăratele priorităţi în viaţă. Aceasta fiindcă în această viaţă există de multe ori

- riscul
- şi pericolul

să ne ataşăm prea mult de plăcerile carnale şi să uităm de Dumnezeu şi cer.

La fel de bine ceea ce se poate vedea este că rugăciunea ne spune că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste diavol nu numai în cer ci la fel de bine şi pe pământ. Prin urmare dacă suntem atacaţi de diavol ei bine putem să cerem ajutorul arhanghelului care va venii în ajutorul nostru.

Rugăciunea ne mai spune că Sfântul Arhanghel Mihail poate să aducă peste noi *duhul adevăratei pocăinţe*. Aceasta fiindcă sunt şi mulţi care nu se pocăiesc din tot cugetul şi simţirea. Pocăinţa prin urmare este un lucru pe care arhanghelul în poate naşte şi menţine în noi.[138]

O altă rugăciunea românească către Sfinţii Arhanghel Mihail şi Gavriil este aceasta: „SFINŢII ARHANGHELI MIHAIL ŞI GAVRIL. Sub aripile rugăciunilor voastre ne ocrotiţi pe noi, cei ce alergăm la mijlocirea voastra şi îndreptaţi paşii gândurilor noastre pe căile înţelepciunii, ca împreună cu voi să aducem Treimii Celei de viaţă Făcătoare cântarea cea întreit sfântă ca pe o jertfă a nimicniciei noastre. Mijlociţi pentru noi adăpare din izvoarele pocăintei şi din râurile gândurilor smerite, ca trecând fără tulburare marea acestei vieţi."[139]

Se poate vedea aici că sfinţii arhanghel sunt unii care ajung să ne facă să trecem cu bine peste această viaţă care ştim că de mai multe ori poate să fie grea şi dificilă.

Sunt foarte mulţi care nu ştiu foarte bine la cine să apeleze pentru ajutor când se confruntă cu

- necazurile,
- problemele,
- încercările
- şi ispitele

vieţii.

Ei bine Sfinţii Arhanghel Mihail şi Gavriil sunt prietenii noştri din cer la care putem să apelăm şi de la care putem să cerem ajutor.

---

[137] https://www.crestinortodox.ro/acatiste/acatistul-sfantului-arhanghel-mihail-67192.html (accesat pe 05.07.2025).

[138] A se vedea Ilarion Felea, *Pocăinţa: studiu de documentare teologică şi psihologică* (Alba Iulia, 2018).

[139] https://www.antena3.ro/actualitate/religie/sfintii-mihail-si-gavril-rugaciune-scapa-necazuri-8-noiembrie-494198.html (accesat pe 05.07.2025).

O altă rugăciunea către Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: "Doamne, Dumnezeul mare, Împărat şi fără de început, trimite, Doamne, pe Mihail, Arhanghelul Tău, în ajutorul meu, ca să mă apere de vrăjmaşii cei văzuţi şi nevăzuţi.

O, Mihaile, mare Arhanghele, întâi stătător şi voievod al puterilor cereşti, fii mie ajutor în toate: în „boli", în strâmbătăţi, în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, şcoală şi mă izbăveşte de toată înşelăciunea cea diavolească. Iar când mă vei auzi pe mine, robul tău, rugându-mă ţie şi chemând numele tău, grăbeşte spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea.

Aşa, mare arhanghele, biruieşte pe toţi cei care se împotrivesc mie, mă apără şi mă acoperă de cel viclean cu puterea cinstitei Cruci şi cu solirile marilor Arhangheli: Gavriil, Rafail, Uriil, Varahiil, Salatiil şi Egudiil şi ale puterilor cereşti, totdeauna, acum şi pururi şi în veci. Amin!"[140]

Această rugăciunea evident că şi ea cere mai mult ajutorul arhaghelului în mai multe împrejurări ale vieţii: în „boli", în strâmbătăţi, în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, şcoală şi mă izbăveşte de toată înşelăciunea cea diavolească. Aceasta fiindcă este bine să ştim că sunt mai multe momentele în care avem nevoie de ajutorul Sfântului Arhanghel Mihail.

Românul ortodox a fost conştient că viaţa este plină de neprevăzut şi de mai multe ori trebuie să cerem ajutorul arhanghelului pentru a găsii:

- sprijin,
- ocrotire
- şi susţinere.[141]

O altă rugăciunea românească către Sfântul Arhanghel Mihail este aceasta: "Sfinte şi mare Arhanghele al lui Dumnezeu, Mihaile, care cel dintâi între îngeri stai dinaintea Treimii celei negrăite, sprijinul şi păzitorul neamu-lui omenesc, care ai zdrobit în Ceruri cu oştile tale capul prea-trufaşului dia-vol şi ruşinezi pururea pe pământ răutatea şi viclenia lui, la tine alergăm cu cre-dinţă şi ne rugăm ţie cu dragoste: fii pavăza nestricată şi coif tare Sfintei Bi-serici şi neamului nostru dreptcredincios, păzindu-ne.

Luminează minţile noastre cu lumina feţei lui Dumnezeu, care străluceşte totdeauna pe fruntea ta ca un fulger la arătare, ca să putem pricepe care este voia lui Dumnezeu, bună şi desăvârşită, în ceea ce ne priveşte, şi să cunoaştem toate câte se cuvine nouă să le facem şi câte să le trecem cu vederea şi să le părăsim.

O, Sfinte Arhanghele Gavriil, desăvârşit lucrătorule, care cu numele şi cu fapta mărturiseşti puterea Celui-Preaînalt, către puţinătatea omenească apleacă-te cu îngăduinţă, şi veghează-ne în ceasul rugăciunii noastre, şi călăuzeşte-ne spre împlinirea a toată dreptatea, cu mulţimea harurilor anume încredinţate ţie, că noi în puternicul tău ajutor cutezăm a nădăjdui şi ascultătoarei tale slujiri următori năzuim a ne face.

Fii bucuria noastră şi învredniceşte-ne să fim bucuria ta, ca întru Domnul bucuriei duhovniceşte să ne veselim. Rugăciunile noastre du-le la Dumnezeu cu iuţimea aripilor tale şi de vestirea ta mântuitoare nu ne lipsi pe noi, Binevestitorule, ca pe unii ce nădăjduim cu râvna duhului să biruim neputinţele cele trupeşti şi îngerilor asemănători să ne facem, ca dimpreună cu oştirile cereşti şi cu cetele drepţilor, spre împărăţia luminii celei neînserate cătând, din tot sufletul şi cu tot cugetul nostru să aducem mulţămită, laudă şi închinăciune Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, Treimea cea de-o-fiinţă şi nedespărţită, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!"[142]

Rugăciunea seamănă puţin cu o altă rugăciune pe care am citat-o mai sus dar trebuie să ştim că nu este identică. Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că sunt mai multe rugăciune care se aseamănă ca formă dar care nu sunt identice în conţinut.

Din nou în această rugăciune ni se spune că arhanghelul are putere peste diavol. Rugăciunea ne mai spune că Arhanghelul are putere să ne lumineze minţile.

La fel de bine din rugăciune mai aflăm că arhanghelul poate la fel de bine să vie un veghetor peste noi ca noi să ajungem să împlinim toată dreptatea şi binele.

Tot rugăciunea îi cere arhanghelului ca noi să ajungem să fim unii cât mai asemănători cu îngerii.

---

[140] https://www.crestinortodox.ro/comunitate/group_discussion_view.php?group_id=857&grouptopic_id=7932 (accesat pe 05.07.2025).

[141] A se vedea Igvild Saelid Vilhus, *Archanghel Michael in Africa: history, cult, persona* (Bloomsbury, 2019).

[142] Citeşte mai mult la: https://www.antena3.ro/actualitate/religie/rugaciune-calendar-ortodox-8-noiembrie-2021-619073.html. (accesat pe 09.07.2025).

O altă rugăciunea românească către Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: „Dumnezeule Atotputernic, trimite-Ţi Arhanghelul Tău, Mihail, spre ajutorul robului Tău (se rosteşte numele). Să-l scoată din mâna vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi. O, mare Arhanghel Mihail revarsă mir bun asupra robului lui Dumnezeu (se rosteşte numele). Arhanghele Mihail, tu eşti căpetenia cetelor îngereşti. Eşti voievod al puterilor cereşti, al heruvimilor, al serafimilor şi al tuturor îngerilor. Fii mie păzitor, ajutător la nevoie, în singurătate, la drum şi pretutindeni. Izbăveşte-mă, mare Arhanghel, de toate înşelăciunile viclene ale diavolului. Şi auzi-mă pe mine, păcătosul (se rosteşte numele celui care se roagă). Mă rog ţie şi chem numele tău cel sfânt. Grăbeşte-te spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea!”[143]

Doi pelerini ortodocşi se aflau la Istanbul.

- Şi când de gândeşti că Istanbulul era tot creştin ortodox.
- Istoria se schimbă.
- Păcat că turcii au renunţat la Hristos.
- Minuni sunt şi în zilele noastre pentru ei.
- Ce minuni.
- O să îţi spun.
- Te rog.
- În centrul Asiei Mici, mai concret în regiunea Sevastia, care se numea Divrigi, exista încă din primele secole ale răspândirii creştinismului un mare centru religios, care s-a dezvoltat în jurul unei măreţe Biserici a Arhanghelului Mihail şi a renumitei şi cunoscutei încă de atunci Agheasmă făcătoare de minuni.
- Nu ştiam.
- Aşa cum ne arată Sinaxarul Sfinţilor Mihail şi Gavriil, trăia cândva în Constantinopol un mare demnitar pe nume Studios.
- Şi?
- Acesta într-o vreme s-a îmbolnăvit şi se primejduia să moară, fără ca vreun medic să-l poată vindeca.
- Nu se poate.
- Pe când era bolnav, a mers în Constantinopol un oarecare Guleon din Germia, ca să-l cerceteze.
- Şi?
- Acest Guleon i-a povestit că în Germia a existat o Agheasmă în numele Sfântului Arhanghel Mihail şi că mergea acolo multă lume şi se vindeca de orice boală.
- Deci exista speranţă.
- Iar vindecarea se făcea în felul următor.
- În apa aghesmei erau nişte peşti mici, care lingeau trupul celui bolnav, iar acela se vindeca în chip minunat. Interesant.
- De îndată ce Studios a auzit despre aceasta, a crezut că prin ajutorul lui Dumnezeu se poate face bine.
- Şi?
- A mers aşadar acolo cu mulţi alţi bolnavi plini de multă credinţă.
- Îmi dau seama.
- De îndată ce a intrat în acea agheasmă, s-a vindecat, nu numai el, ci şi toţi ceilalţi bolnavi care veniseră acolo împreună cu el cu nădejde şi credinţă.
- Minunat.
- Văzând Studio săvârşindu-se atâtea minuni, mişcat sufleteşte de aceste lucruri mai presus de fire, a cheltuit aproape toată averea sa şi, din recunoştinţă şi evlavie, a zidit acolo o Biserică mare.
- Ce frumos.
- După aceea, a lăsat venituri mari acelei Biserici şi în fiecare zi orice bolnav mergea cu credinţă se vindeca.
- Extraordinar,
- Mulţi orbi şi-au aflat vederea în ultimii ani, iar ologii mergeau datorită Aghesmei Arhanghelului Mihail.

[143] https://www.libertateapentrufemei.ro/traditii/arhangheli-54506 (accesat pe 05.07.2025).

- Nu ştiam de această agheasmă.
- Este o poveste adevărată.
- O minune.
- Aşa este.
- Şi turcii se comportă de parcă nu s-a întâmplat nimic.
- Din nefericire.
- Eu cred că Sfântul Arhanghel Mihail le dă un semn.
- Ce semn?
- Să se reîntoarcă la Hristos.
- Dar ei nu o fac.
- Fariseii şi cărturarii au văzut că Iisus face minuni şi nu au crezut în El.
- Aşa este.
- Este ceva ce trebuie să iei în considerare.
- Ce?
- Inima omului se poate împietri.
- Crezi?
- Da.
- Cum?
- Faraonul egiptean a putut vedea că Moise a făcut semne mari pentru a scoate poporul evreu din robie.
- Şi?
- În loc să creadă în Dumnezeu inima lui se împietrea şi mai mult.
- Aşa este.
- Acum îţi aduci aminte?
- Da.
- Aşa este şi cu turcii.
- Sunt cu inima împietrită?
- Da.
- Au semne de la Dumnezeu.
- Dar nu vor să le creadă?
- Da.
- Ce trist.
- Aşa este.
- Este ciudat cum un popor creştin ortodox ca turcii s-au înrăit.
- Fiindcă nu au privegheat.
- În ce sens?
- Iisus a spus asta.
- Ce?
- Privegheaţi şi vă rugaţi să nu intraţi în ispită.
- Mult adevăr.
- Aşa este.
- Acum hai să vizităm Reşedinţa Patriarhiei Ecumenice.
- Bună idee.
- Acolo încă mai sunt creştin ortodocşi.
- Aşa este.
- Să vedem binele care a mai rămas în Istanbul.

-Sunt de acord.[144]

[144] https://marturieathonita.ro/agheasma-facatoare-de-minuni-a-sfantului-arhanghel-mihail/ (accesat pe 05.07.2025).

O altă rugăciune de mulţumire adresată Sfântului Arhanghel Mihail sună aşa: "O, Sfinte Arhanghel Mihail, străjer al cerurilor şi apărător al celor credincioşi, cu smerenie vin în faţa ta şi îţi mulţumesc pentru protecţia şi călăuzirea oferite în toate încercările vieţii mele. Tu, care ai înfrânt răul şi ai purtat sabia luminii, te rog să îmi dăruieşti curajul de a lupta împotriva ispitelor şi puterea de a păstra calea dreaptă. Îţi mulţumesc, Arhanghele Mihail, că mă ocroteşti şi că îmi întăreşti inima cu focul credinţei. Fii aproape de mine şi de cei dragi mie, călăuzindu-ne paşii şi păzindu-ne de tot ce este rău. Ajută-mă să fiu statornic în credinţă şi să îmi păstrez pacea sufletului, ştiind că tu eşti mereu alături. Amin."[145]

CONCLUZII

Această carte şi-a propus să fie una care să analizeze evlavia şi legendele populare româneşti cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail. Am putut vedea că imaginaţia populară a creat mai multe legende şi mai multe povestiri – mai mult sau mai puţin fantastice – cu privire la persoane arhanghelului.

Imediat după încreştinarea lui poporul român a fost conştient că există puteri demonice, puteri demonice pe care păgânii le adorau ca zei. Sfântul Arhanghel Mihail este în conştiinţa poporului român unul care ne poate ajuta în lupta contra demonilor. Iată ce spunea în acest sens Arhiepiscopul Basil Krivocheine: "nu întâmplător, Sfinţii Părinţi au acordat o atenţie deosebită puterilor demonice, iar aceasta se poate explica în diferite feluri. Găsim această caracteristică mai ales în Sfânta Scriptură, îndeosebi în Evanghelii, unde sunt consacrate numeroase relatări consacrate posedaţilor şi vindecării lor de către Hristos. Nu este deloc surprinzător faptul că Părinţii ascetici, în general atât de credincioşi duhului Noului Testament, au urmat, de asemenea, exemplul evangheliştilor referitor la problema care ne interesează.

Demonii sunt vrăjmaşii noştri şi, prin urmare, ne este vital să cunoaştem şi să identificăm mijloacele lor de război, în timp ce Îngerii sunt prietenii noştri care ne vor ajuta chiar şi fără ştirea noastră.

Evagrie Ponticul scrie: „Avem, de asemenea, trebuinţă să învăţăm a cunoaşte deosebirile care există între demoni şi să fim cu luare-aminte la împrejurările venirii lor, căci este nevoie să ştim aceasta pentru ca, în momentul în care gândurile încep a declanşa ceea ce constituie materialul lor şi înainte ca noi să fim scoşi prea departe din starea noastră, să rostim câteva cuvinte la adresa lor şi îl denunţăm pe cel ce este acolo. În felul acesta vom spori cu uşurinţă cu ajutorul lui Dumnezeu; cât despre ei, îi vom face să-şi ia zborul, plini de admiraţie pentru noi şi consternaţi".

„Îmbunătăţit este cel căruia i S-a dat să se vadă pe sine, iar nu cel căruia i s-a dat să vadă îngeri", scrie şi Sfântul Isaac Sirul, „căci pe aceştia din urmă îi vedem cu ochi trupeşti, în timp ce pe noi ne vedem cu ochi sufleteşti". Textul Sfântului Apostol Pavel despre metamorfozele satanei în înger luminos (2 Corinteni 11, 4) întăreşte neîncrederea faţă de vederile înşelătoare şi explică astfel puţina încredere arătată de către Sfinţii Părinţi nevoitori faţă de apariţiile îngereşti şi locul redus pe care ele îl ocupă, conform opiniei lor, în viaţa duhovnicească."[146]

Citatul de mai sus face referinţă la o afirmaţie a Sfântului Isaac Sirul care spunea că omul care ajunge să îşi vadă păcatele proprii este unul mai presus de cel care s-a învrednicit să vadă îngeri. De ce? Fiindcă trebuie să ştim că sunt mulţi care au o părere bună despre şi îşi minimalizează păcatele.

Prin urmare a ne vedea propriile păcate este un lucru mai presus de a îi vedea pe îngeri. Acest lucru nu înseamnă că nu au fost sfinţi care nu i-au văzut pe îngeri. În această carte am vorbit mai mult despre ei.[147]

Am vorbit în această carte despre faptul că evlavia românească faţă de Sfântul Arhanghel Mihail este genuină şi ea s-a manifestat prin mai multe lucruri:

- legende,
- basme,
- icoane,

---

[145] https://sfatulparintilor.ro/prescolari/rugaciuni-pentru-copii/rugaciuni-de-multumire-pentru-arhanghelul-mihail-si-gavriil-ce-rugaciuni-puternice-sa-spui-la-zi-de-mare-sarbatoare/?uord=js4jKgErs3pnNm5fKephIpMAJOwsxUElTFXCkdanXdU_tIkCLnGqK32GTFM2Mf1wp%3Db1LsicjdyTO/h0nJQXLS3qLBs0L2PSJ_ksnELwUFX4wLh_JtktsLwwLCffKO_vLsUEI3H3 (accesat pe 05.07.2025).

[146] „Dumnezeu, Omul şi Biserica" – Arhiepiscopul Basili Krivocheine apud https://doxologia.ro/de-ce-cunoastem-mai-multe-informatii-despre-demoni-decat-despre-ingeri (accesat pe 05.07.2025).

[147] A se vedea Daniel de la Rarău, *Sfântul Înger păzitor* (Editura Panaghia, 2012).

- rugăciuni,
- luarea numelui arhanghelului
- sau biserici ci hramul arhanghelului.

Românul a simţit acest război nevăzut dintre îngeri şi demoni şi a căutat să ceară ajutorul Arhanghelului Mihail.

„Este remarcabil faptul că Sfinţii Părinţi ne reprezintă rareori războiul nostru nevăzut ca pe un război dintre Îngeri şi demoni – ci, mai mult, ca pe un război al omului împotriva satanei. Bineînţeles, Îngerii ne ajută şi ne protejează în acest război, însă nu Îngerii sunt cei care se împotrivesc satanei, ci Hristos Însuşi, cât şi harul Sfântului Duh care, prin prezenţa Lui, nimiceşte ispitirile demonice şi risipeşte întunericul satanic din sufletul nostru.

Astfel, de exemplu, Sfântul Chiril al Ierusalimului, evocând în una dintre Învăţăturile lui întunericul introdus în mintea noastră de puterile necurate, vorbeşte imediat despre Sfântul Duh Care intră în luptă, ne povăţuieşte şi ne umple de suava Lui mireasmă.

Totuşi, principalul motiv pentru care, potrivit acestor scrieri, Îngerii ocupă în viaţa duhovnicească un loc limitat, a se vedea „tainic", este de căutat în hristocentrismul şi teocentrismul puternic marcate de spiritualitatea răsăriteană, spiritualitate în care momentele cele mai intense de misticism sunt înfăţişate ca o stare de fuziune directă a inimii şi a minţii cu Hristos sau ca o cunoaştere revelată a Sfintei Treimi. La această măsură de viaţă duhovnicească, orice deturnare a atenţiei spre Îngeri, când nu va fi considerată ca o adevărată înşelare, va fi, cel puţin percepută ca fiind de cea mai mică importanţă. Până şi Pseudo-Dionisie încetează să pomenească de Îngeri odată ce trece la a sa Teologie mistică. O minunată povestire păstrată de către Evagrie în al său Tratat de rugăciune ilustrează perfect o astfel de concepţie a lucrurilor.

Un om sfânt iubitor de Dumnezeu cultiva duhul rugăciunii. Mergea prin deşert, când au apărut dintr-odată doi Îngeri lângă el, însoţindu-l. Însă el nu le-a dat nicio atenţie, ca să nu-şi împrăştie mintea când se ruga mai bine. Cu adevărat, acesta avea în minte lecţia apostolului: „Căci sunt încredinţat că nici moartea, nici viaţa, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălţimea, nici adâncul şi nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru" (Romani 8, 38)."[148]

Fiind un popor creştin ortodox este bine să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care a fost receptat foarte repede în evlavia populară. De ce? Fiindcă este bine să ne dăm seama că românul şi-a dat seama că în faţa morţii şi ceea ce este dincolo de ea trebuie să mai existe ceva. Am putut vedea că mai multe icoane româneşti ni-l prezintă pe Sfântul Arhanghel Mihail ca fiind psihopomp, adică unul care duce sufletele noastre din această lume spre rai.[149] Prin urmare în timp ce în diavol avem un duşman declarat şi ostil nouă ei bine în persoana Sfântului Arhanghel Mihail şi a sfinţilor îngeri avem prieteni şi ocrotitori. "Datorită sacrificiului imens al lui Iisus şi al biruinţei Lui asupra lui Satan, nu s-a mai găsit loc pentru acuzator în ceruri. De aceea, a început un război în cer. Arhanghelul Mihail şi îngerii lui au luptat împotriva lui Satan şi urmaşilor lui. Acum nu mai exista loc sau motiv pentru divizare în ceruri - venise ziua deciziei! Acum Dumnezeu putea să-l arunce pe Satan pe pământ, împreună cu toţi acei îngeri care l-au urmat şi care s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. (Apocalipsa 12:7-9).

Acest eveniment a luat loc cu mult timp înainte, dar are o semnificaţie mare pentru noi. Lupta între mândrie şi smerenie este firul roşu care se poate observa prin toată istoria omenirii.

Satan încă este activ pe pământ azi şi la fel şi îngerii lui care au fost aruncaţi din cer în acea zi. Ei sunt acele creaturi pe care biblia le numeşte duhurile răutăţii din văzduh, iar misiunea lor este să distrugă cât de multe vieţi posibil. (Efeseni 6:12; Ioan 10:10; 1 Petru 5:8). Aceste duhuri fac asta prin a se folosi de singura unealtă pe care o cunosc - mândria, care este egoism. Din natură, noi suntem atraşi să ne căutăm propriile interese. Satan este un maestru să se folosească de lucrurile care ne atrag, adică de slăbiciunile noastre, pentru a încerca să ne convingă că vom fi fericiţi când obţinem ceea ce dorim. El chiar argumentează că acţiunile noastre vor fi justificate dacă ne obţinem „drepturile," în ciuda faptului că trebuie să rănim sau să distrugem vieţile altor persoane în acest proces.

Dar atâta timp cât sunt oameni pe pământ care-L iubesc pe Dumnezeu mai presus decât orice alt lucru, Satan nu poate fi victorios în totalitate. Iar cei care i se împotrivesc au o armă incredibil de puternică împotriva lui - Satan

[148] „Dumnezeu, Omul şi Biserica" – Arhiepiscopul Basili Krivocheine apud https://doxologia.ro/de-ce-cunoastem-mai-multe-informatii-despre-demoni-decat-despre-ingeri (accesat pe 05.07.2025).

[149] https://ro.wikipedia.org/wiki/Psihopomp (accesat pe 09.07.2025).

şi ceata lui nu au absolut nici o înţelegere a valorii de a fi smerit. Ei sunt plini de duhul de mândrie şi înălţare proprie."[150]

Este adevărat că nu toţi românii au evlavie la Sfântul Arhanghel Mihail. Pe data de 8 noiembrie când se face pomenirea lui cu Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil ei bine sunt mulţi care sunt ignoranţi şi nu vor să îl prăznuiască. În această carte însă ne-am propus să avem o imagine pozitivă cu privire la cultul Sfântului Arhanghel Mihail în cadrul poporului român.

Evlavia populară românească faţă de arhanghel a ajuns de multe ori să se manifeste mai ales monahal. Mai ales călugării sunt unii care au mare evlavie la sfinţii îngeri şi la Sfântul Arhanghel Mihail.[151]

Cert este că şi în unele religii păgâne se credea în îngeri (cum ar fi la caldeeni): "înger, fiinţă supranaturală de legătură între divinitate şi oameni, cu circulaţie limitată în zonele mitologice ebraice, creştine şi, prin imitaţie, musulmane, corespunzând de fapt fie geniilor ocrotitoare, fie curierilor divini de importanţă secundară, caracteristici mai ales mitologiei babiloniene, de unde probabil a şi fost absorbită noţiunea biblică. Textele arhaice atribuite lui Moise vorbesc doar de mesagerii lui Yahweh, fie anonimi, fie numindu-se Gabriel, Mihail. Iniţial, noţiunea nu depăşea limitele animismului primitiv şi circula în mitologia ebraică populară, desemnând anumite fiinţe pur spirituale, pe o treaptă intermediară între Dumnezeu şi om; teologia iudaismului preia această noţiune abia în epoca exilului babilonian, sub influenţa magilor caldeici, compunând şi o teorie angelologică (angelologie), după care îngerii sunt clasificaţi în buni şi răi; abia atunci apare şi Satanael (Satan), căpetenia îngerilor răzvrătiţi, întrucât, nefiind din clasa propriu-zis divină, îngerii nu sunt fiinţe perfecte:

„ Dacă chiar în slujitorii săi El nu se încrede şi slujitorilor săi le găseşte greşeală !"(Iov. IV,18) Textele biblice nu socotesc îngeri pe Heruvimi şi Serafimi , îngerii sunt iniţial puţini precizaţi în V.T.(Daniel : Gabriel şi Mihael ; Tobit : Rafael ; Zaharia : Satanael) şi se multiplică mai târziu sub influenţa concepţiei dualiste din zoroastrism (unde e descrisă o categorie de spirite, comparabile cu îngerii darşi, cu demonii, numiţi Fravashi), susţinând astfel scopul teologic de a organiza „ cete îngereşti" luminoase şi oştiri întunecate satanise (de fapt demoni), deci şi interesul unei ierarhii, care se constituie doctrinar abia în creştinism."[152]

Este bine să ştim că religia lui Zamolxe a dacilor din care s-au tras românii era una care vorbea şi ea de o lume spiritelor. Totuşi trebuie să ştim că nu era o religie care era prea clară şi care evident că era politeistă.

Ceea ce este propriu poporului român este faptul că încreştinarea a coincis cu romanizarea. Totuşi

- romanizarea
- şi încreştinarea

nu sunt două lucruri identice. Aceasta fiindcă ştim că romanii au fost mari persecutori ai creştinilor.

Totuşi am spus că păgânii au fost unii care au fost conştienţi de o lume a spiritelor. "textele biblice vechi nici nu folosesc mereu noţiunea de înger (deşi de obicei termenii alternează); astfel „îngerul" care se lupta cu Iacob este numit de fapt om şi Dumnezeu (El), deoarece acolo este prezent El, Yahweh însuşi, dar în formă uman, spre a putea intra în zona de percepţie senzorială a lui Iacob-viitorul Israel. Vestitorii dezastrului de la Sodoma sunt numiţi şi „ cei doi bărbaţi" ca şi ce eliberează din criptă pe Iisus Hristos. Perioada ebraică veche nu sugerează nicio ierarhie, ci numai, cu timpul, o delimitare a atribuţiilor (uneori confundate). Gabriel (ebr. Dumnezeu (El) e războinic) este înger al Edenului, asigurând paza militară (în Cartea lui Enoh, apocriful etiopian, e răspunzător de Paradis, de dragoni şi Heruvimi ; apoi, reluat de Coran: Djabrail- devine unicul crainic al lui Allah), dar uneori şi transmiterea mesajelor divine (profetului Daniel îi interpretează o vedenie).[153]

Legendele populare româneşti nu sunt naive ci ele sunt expresia mentalităţii de evlavie pe care poporul român a simţit-o faţă de Sfântul Arhanghel Mihail şi restul de îngeri. În sinaxare şi în vieţile sfinţilor românii au aflat cu evlavie despre faptul că arhanghelul nu este o

- ficţiune,
- sau iluzie.

[150] https://crestinismactiv.ro/s-a-facut-razboi-in-cer (accesat pe 05.07.2025).
[151] A se vedea *Angelic life: a vision of orthodox monasticism* (Saint Nilus Skete, 2021).
[152] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%8Engeri_%C3%AEn_mitologie (accesat pe 05.07.2025).
[153] Idem.

"Mihail voievodul îngerilor păzitori" (Dan. X, 13), este în primul rând îngerul tuturor evreilor (numele său însemnând, Cine este ca Dumnezeu?" şi probabil înmulţirea la un moment dat nelimitată a acestei categorii de paznici s-a produs sub o dublă influenţă: iraniană (după modelul numeroşilor Fravashi secundari), dar şi romană (unde geniile erau distribuite pe funcţii, de la protecţia individului până la a sfatului). În Babilon rolul de custode îl aveau numeroşi zei secundari, cu deosebirea că acolo omul căzut în păcat era părăsit de divinitatea protectoare şi lăsat în voia represaliilor mânioase ale marilor zei şi la cheremul făpturilor malefice, care erau demonii; dar de aici s-a ajuns în mitologia populară creştină târzie, la credinţa că fiecare ins are, de la naştere şi până la moarte, un înger păzitor personal, un fel de conştiinţă divină sau un fel de alter ego. Rafael (Tobit III,17) este însă un tămăduitor de oameni şi cel care îl pune în lanţuri pe Asmodeu, căpetenia diavolilor. Se pare că funcţia de mesager sau nunţiu divin ajunge una dintre mai multele funcţii ale unor îngeri cumularzi, păstrându-se anonimi."[154]

Doi români creştin ortodocşi erau în pelerinaj de hramul Sfinţilor Arhangheli.

- Ştii la ce mă gândesc?
- Nu.
- An de an ne rugăm pe 9 noiembrie la sfinții arhangheli.
- Aşa este.
- Eu nu i-am văzut niciodată.
- Au fost părinţi care i-a văzut?
- Da?
- Da.
- Cine?
- Se spune că la Muntele Athos era un părinte care a luat numele de călugărie Mihail Kavsokalivitul.
- După arhanghel?
- Da.
- Şi?
- Părintele Mihail avea evlavie faţă de Arhanghelul Mihail, ca unul ce-i purta numele, dar şi pentru un alt motiv.
- Care?
- Aşa cum el însuşi a povestit unui vieţuitor în chinovie, odată pe când îşi făcea canonul său, i s-a arătat Arhanghelul Mihail şi i-a arătat cum să se roage.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi ce i-a spus:
- Să ţină metania, să spună Rugăciunea lui Iisus şi să facă în acelaşi timp cruci cu metanii mici.
- Ştiam eu că este adevărat.
- Ce să fie adevărat?
- Cultul sfinţilor arhangheli.
- De ce să fim minţiţi?
- Aşa este.
- Deci acest părinte din Muntele Athos a primit vizita Sfântului Arhanghel Mihail?
- Da.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Eu nu cred că sunt vrednici.
- Tu să te întăreşti în credinţă.
- În ce sens?

[154] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%8Engeri_%C3%AEn_mitologie (accesat pe 05.07.2025).

- Să nu te mai îndoieşti că nu există sfinţii arhangheli.
- Aşa am să fac.
- Ştii ce se spune despre Biserică?
- Ce?
- Crede ca să înţelegi.
- Adică?
- Noi căutăm să explicăm totul.
- Pentru a înţelege?
- Da.
- Şi nu este bine.
- Este bine.
- Şi atunci?
- În probleme de religie credinţa este cea care te face să înţelegi.
- În ce sens?
- Trebuie să crezi mai întâi.
- Şi prin credinţă ajungi să înţelegi?
- Da.
- Sunt de acord.
- Mă bucur.
- Nu îmi vine să cred că acest părinte l-a văzut pe Sfântul Arhanghel Mihail.
- Să crezi.
- Cred.
- Bine.
- Dar mă minunez.
- De ce?
- Fiindcă eu nu am văzut îngeri.
- Nu înseamnă că ei nu există.
- Ştiu asta.
- Deci acceptă existența îngerilor prin credință.
- Este mai greu.
- De ce?
- Fiindcă am puţină credinţă.
- Trebuie să exersezi.
- Se poate?
- Da.
- Asta este bine.
- Credința în Dumnezeu este un exercițiu care ține toată viața.
- De ce?
- Fiindcă viaţa trebuie să fie o avansare în credinţa în Dumnezeu.
- Se poate?
- Da.
- Cum?
- Prin asceză şi rugăciune.
- Azi ai fost pentru mine o bunecuvânare.
- Mă bucur.[155]

[155] https://marturieathonita.ro/batranul-mihail-kavsokalivitul/ (accesat pe 05.07.2025).

Avem mai sus o mărturie din viaţa Sfântului Mihail Kavsovalivitul care am putut să vedem că a fost vizitat de Sfântul Arhanghel Mihail. Aceasta este încă o mărturie a cultului arhanghelului de care trebuie să ţinem cont.

Este bine să ştim că evlavia populară românească nu a fost una care a speculat mult cu privire Sfântul Arhanghel Mihail deşi se ştie că în creştinism s-a speculat mult cu privire la el: „Ioan Damaschin scrie că : „Îngerul este o fiinţă spirituală, veşnic mişcătoare, liberă, necorporală" şi că , nemuritori „ prin har [...], îngerii locuiesc în cer şi au un singur lucru de făcut : să laude pe Dumnezeu"(Izvorul Ştiinţei III Dogmatica, II,3). Pentru Ioan Damaschin (loc.cit.), îngerul este „a doua lumina", întrucât în natura sa spirituală se reflectă, mai mult ca în orice altă făptură, lumina desăvârşirilor divine. Dionise Areopagitul clasifică îngerii în 3 cete de câte 3 tipuri :a) serafimii, heruvimii şi tronurile ; b) domniile, puterile şi stăpânirile ; c) iniţiatorii, îngerii şi arhanghelii. Definirea îngerilor e totdeauna speculativă, indiferent de nuanţele variabile de la scrierile patristice până la exegezele teologice din sec. XX ; ca atare, speculaţiile făcute timp de 17-18 secole duc în cele din urmă la câteva puncte: îngerii cunosc multe dar nu totul ; sunt nemuritori, Dumnezeu e veşnic ; se deplasează în spaţiu cu imensă iuţeală, Dumnezeu e ubicuu ; sunt sfinţi prin îndelungata lor supunere faţă de Dumnezeu, care e sfânt prin esenţa Sa ; şi cu toate că nu sunt apţi să facă rău, prin natura lor nici nu sunt lipsiţi de patimi ;(bineînţeles , această ultimă trăsătură e o ambiguitate care tinde să împace definirea îngerilor ca practicanţi şi mesageri ai iubirii universale cu mitul răzvrătirii luciferice). Unii teologi şi exegeţi moderni, ca Jacques Dournes (Spiritus, 1970), au încercat să despiritualizeze pe îngeri, remarcând doar „stranietatea" lor de mesageri biblici. După opinia mai problematică a lui Clement Alexandrinul (Pedagogul, I 6,36 ; II 10,10), în condiţii speciale, anumiţi oameni pot dobândi parţial, atribute angelice (sau funcţii omeneşti cvasiangelice) încă din timpul vieţii pe pământ. Punctul de vedre cel mai original îl exprimă, din unghi evoluţionist, Pierre Teilhard de Chardin (într-o scrisoare din 1934, către Bruno de Solages) : „Îngerii reprezintă o parte, o zonă superioară a Universului care s-a şi înălţat întru Dumnezeu" şi „cuprinşi de acelaşi complex evolutiv" ca şi oamenii, au şi ajuns la ţintă, fiind mai spiritualizaţi decât oamenii, dar nu spirite pure, ci totuşi fiinţe „legate intim de Universul material". Tema angelologică e mereu discutată de teologi in cadrul unei discipline cvasi autonome, angelologia. Dar în ultimă analiză, toate formele angelice sunt adaptări mitologice ale primelor tradiţii venit din animism, desigur, într-o formă filosofică, sprijinită în primul rând pe idea de perfectibilitate cosmică si umana. Astfel, situaţi între Dumnezeu şi oameni, îngerii sunt mediatorii Lui vizibili, întrucât Dumnezeu însuşi este transcendent. (cf. Ophannim)."[156]

Evlavia şi legendele populare româneşti nu sunt simple speculaţii cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail. Ele sunt o modalitate de a îşi exprima poporul român iubirea şi admiraţia faţă de arhanghel. Este bine să încurajăm această evlavie faţă de arhanghel şi faţă de toţi îngerii din cer. Aceasta fiindcă în acest mod vom ajunge să fim mult aproape de rai, de cer.

Totuşi pentru noi românii ortodocşi îngerii vor rămâne o taină: "de exemplu Manoah, anunţat de înger, că i se va naşte Samson, îi cere numele ; „ Atunci îngerul lui Yahweh i-a răspuns : De ce întrebi tu de numele meu? Căci el este minunat"(Jud.XIII,18). A existat în mitologia ebraică totuşi şi un înger aparte : Uriel, patronul luminii, care e însă, în apocriful etiopian Cartea lui Enoh, şi „Îngerul Infernului" . O categorie amplificată de mitografi şi teologi ebraici şi creştin este a îngerilor căzuţi (damnaţi), iniţial făpturi angelice pozitive care s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, dorind să-i ia locul : Lucifer, ajungând personificarea răului, Satanael sau Diavolul, cumulând ispitele, partea cosmică rea, păcatul; această categorie negativă traduce de fapt pe Agriman din mitologia iraniană, având însă şi un punct de plecare local, în complexul Azazel palestinian, un zeu arhaic al deşertului ; iar răzvrătirea (ca şi războiul ceresc din Apocalips) are ca model mai ales Gigantomahia greacă. Un sens aparte, mai mult de emancipare decât de răzvrătire, are grupul celor 200 de îngeri (de tipul eroilor celor civilizatori) conduşi de prinţul ceresc Semzaza, mit mult mai vechi, prezent in Cartea lui Enoh. Definiţia din Epistolarul paulin e vagă : „Îngerii oare nu sunt toţi duhuri slujitoare , trimişi să slujească pentru cei care vor fi moştenitorii mântuirii ?" (Evr.I,14). Teologia creştină a prefaţat definiţiile riguroase şi clasificările taxonomice exacte."[157]

[156] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%8Engeri_%C3%AEn_mitologie (accesat pe 05.07.2025).
[157] Idem.